

Faculteit Rechtsgeleerdheid

Academiejaar 2013-2014

DOPING IN DE SPORT: ONUITROEIBAAR?

Onderzoek naar de dopingcultuur in het professionele wielrennen

Masterproef van de opleiding
'Master in de rechten'

Ingediend door

Ruud Tack
(00903787)

2014

Promotor	Prof. dr. De Ruyver Brice Vakgroep Strafrecht en Criminologie
Commissaris	Prof. dr. Vander Beken Tom Vakgroep Strafrecht en Criminologie

Woord Vooraf

Deze masterproef vormt het hoogtepunt en tevens de afsluiting van mijn masteropleiding in de Rechten aan de Universiteit van Gent. Het schrijven van een masterproef is een eindeloos proces van 'trial and error', maar dankzij de nodige steun en opofferingen mag ik toch tevreden zijn over het eindresultaat.

Toen ik het onderwerp 'Doping in de Sport' zag staan tussen de keuzelijst van het vak strafrecht, heb ik niet lang gearzeld om een aanvraag in te dienen. Sport loopt dan ook als een rode draad door mijn leven. Vanaf mijn jeugd jaren ben ik heel gefascineerd door sport en alles wat daarmee gepaard gaat. Ook het wielrennen en de hele dopingproblematiek heb ik steeds van kortbij gevolgd. Vandaar dat de keuze van een onderwerp voor mijn masterproef helemaal niet moeilijk was.

Een masterproef schrijf je niet zomaar en dit lijkt mij dan ook de ideale gelegenheid om bij aanvang een aantal personen te bedanken die hebben bijgedragen tot de verwezenlijking van mijn masterproef. Zonder de nodige steun en begrip vanuit mijn omgeving was dit niet mogelijk geweest.

In de eerste plaats wil ik mijn promotor bedanken, prof. dr. De Ruyver, bij wie ik te gepasten tijde kon langskomen met mijn vragen. Hij heeft mij gedurende twee jaar uitstekend gestuurd en bijgestaan met de nodige feedback en informatie. Dankzij zijn deskundige begeleiding is het mij gelukt deze masterproef vorm te geven. Ook wil ik graag prof. dr. Vermeersch bedanken. Het vak 'Sportrecht' dat door haar wordt gedoceerd, was heel interessant en betekende een grote meerwaarde voor het schrijven van mijn masterproef.

Speciale dank gaat uit naar Prof. Van Eenoo, hoofd van het dopingcontrolelaboratorium van de UGent (DoCoLab), wiens lezing mij het nodige inzicht in de opsporing van verboden middelen gaf. Daarnaast wil ik ook Hans Vandeweghe, dopingexpert bij uitstek, bedanken voor de uitgebreide lezing over het antidopingbeleid en de problemen die daarmee gepaard gaan.

Tot slot zou ik graag mijn familie en vrienden bedanken die mij gedurende de gehele opleiding gesteund hebben. Ze hielden mij gemotiveerd en gaven mij de nodige ondersteuning om deze opdracht te voltooien. Ook namen ze uitgebreid de tijd om mijn masterproef te herlezen op zoek naar taalfouten. Mijn oprechte dank daarvoor.

Lijst gebruikte afkortingen

ABP	Athlete Biological Passport
ADAMS	Anti-Doping Administration & Management System
AICAR	Amino-Imidazole Carboxamide Ribotide
A.S.O.	Amaury Sport Organisation
CERA	Continuous Erythropoiesis Receptor Activator
EVRM	Europees Verdrag van de Rechten van de Mens
IAAF	International Amateur Athletic Federation
IEF	isoelectric focusing
IOC	Internationaal Olympisch Comité
IST	International Standards for Testing
ISU	International Skating Union
ITP	International Testing Pool
KBWB	Koninklijke Belgische Wielrijdersbond
LNDD	Laboratoire National de Dépistage du Dopage
NADO	Nationaal Anti-Doping Agentschap
SKA	Vereniging van Sport- en Keurartsen
TTN	Toestemming wegens Therapeutische Noodzaak
UCI	Union Cycliste International
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
USADA	United States Anti-Doping Agency
WADA	Wereld Anti-Doping Agentschap

Inhoudstafel

Woord vooraf.....	3
Lijst gebruikte afkortingen.....	5
Inhoudstafel.....	7
Inleiding.....	11
Probleemstelling.....	11
Afbakening.....	12
Onderzoeksvragen.....	13
Methodologie.....	15
Hoofdstuk 1. Algemeen.....	17
Afdeling 1. Doping en dopingcultuur.....	17
1. Doping.....	17
1.1. Definitie van het WADA.....	17
1.2. Lijst van verboden middelen.....	18
1.3. Strict Liability.....	19
2. Dopingcultuur.....	19
Afdeling 2. Geschiedenis van het dopinggebruik.....	21
1. Gebruik van amfetamines vanaf 20 ^{ste} eeuw.....	21
2. Kennismaking met nieuwe dopingmiddelen.....	22
2.1. Anabole steroïden.....	22
2.2. Corticosteroïden.....	22
2.3. Eerste contact met bloedtransfusies.....	23
3. Toename van de commerciële belangen en het EPO-tijdperk.....	23
3.1. Context.....	23
3.2. Groeihormoon.....	23
3.3. Het wondermiddel EPO en 'Le Tour Dopage'.....	23
3.4. De revival van bloedtransfusies.....	24
3.5. Nieuwe generaties EPO.....	25
3.6. Gendoping in de toekomst?.....	25
Afdeling 3. Antidopingbeleid.....	26
1. Algemeen.....	26
2. Internationaal Olympisch Comité (IOC).....	26
3. Wereld Anti-Doping Agentschap (WADA).....	26
4. Internationale Wielervedstrijd (UCI).....	27
5. WADA Code.....	27
5.1. Tweede Wereldconferentie over doping in de sport.....	27
5.2. International Convention against Doping in Sport.....	28
5.3. Verschillende wijzigingen Code.....	28
6. Dopingcontroles.....	29
6.1. Bevoegde instanties.....	29
6.2. Binnen- en buiten wedstrijdverband.....	29
7. Het verhaal van de boswachter en de stroper.....	29
Afdeling 4. Huidige regelgeving in Vlaanderen.....	31

Hoofdstuk II. Problemen en gevaren van dopinggebruik.....	33
Afdeling 1. Algemeen.....	33
Afdeling 2. Argumenten in de dopingstrijd.....	34
1. Gezondheid van de sporter.....	34
2. Bescherming van een eerlijke sport.....	35
2.1. Sportintrinsiek doel.....	35
2.2. Doping prestatiebevorderend?.....	36
2.3. Illusie van het level playing field.....	36
3. Imago van de sport.....	37
3.1. Geloofwaardigheid.....	37
3.2. Voorbeeldfunctie en rolmodel voor jongeren.....	37
Afdeling 3. Gedoogbeleid?.....	39
1. Kritiek in de dopingstrijd.....	39
1.1. Beveiliging van het lichaam tegen topsport.....	39
1.2. Zelfbeschikking van het lichaam.....	39
1.3. Inconsistentie van de antidopingregelgeving.....	40
2. Waarom een gedoogbeleid ontoelaatbaar is.....	40
 Hoofdstuk III. Oorzaken van de dopingcultuur en de instandhouding ervan.....	 43
Afdeling 1. Overwinningsdrang.....	43
Afdeling 2. Socialisatie.....	43
1. Begrip.....	43
2. Dopinggebruik als aangeleerd gedrag.....	44
3. Geheimhoudingsplicht onder de renners.....	45
3.1. Georganiseerde onwetendheid.....	45
3.2. Verbanning van tegenstanders.....	46
Afdeling 3. Rationalisering.....	48
1. Begrip.....	48
2. Rechtvaardigen van dopinggebruik.....	48
3. Overbevraging van de renners.....	49
Afdeling 4. Institutionalisering:	50
1. Dopinggebruik als norm.....	50
2. Elementen van institutionalisering in het peloton.....	50
Afdeling 5. Ondersteuning door verschillende belangengroepen.....	52
1. De renners als onderdeel van een gestructureerd geheel.....	52
2. Belangrijke rol voor verschillende belangengroepen.....	53
2.1. De medische begeleiding.....	53
2.1.1. Soigneurs.....	53
2.1.2. Ploegartsen.....	54
2.1.3. Externe artsen.....	55
2.2. De ploegleiders en het ploegmanagement.....	55
2.2.1. Belangrijke invloed op de renners.....	55
2.2.2. Soorten teammanagement.....	56
2.2.2.1. Georganiseerde dopingstructuur.....	56
2.2.2.2. Gecontroleerd dopingmanagement.....	56
2.2.2.3. Proactief antidopingbeleid.....	57
2.3. De sponsors.....	57

2.4. De publieke opinie.....	58
Afdeling 6. Factoren die de dopingcultuur in stand houden.....	60
1. Weinig vernieuwing en professionalisering.....	60
2. Oud-wielrenners blijven actief in de sport.....	60
3. Gevaar voor belangenvermenging bij de sportbonden.....	61
4. Weinig focus op de waardering van teamprestaties.....	61
5. Louche dopinghandel?.....	62
Afdeling 7. Besluit: prestatiedruk als doorslaggevend element.....	63
Hoofdstuk IV. Maatregelen en initiatieven tegen doping	65
Afdeling 1. Algemeen.....	65
Afdeling 2. Belangrijkste initiatieven in het kader van de dopingstrijd.....	66
1. Invoering van de EPO-test.....	66
1.1. Internationale context.....	66
1.2. Hematocrietgrens.....	66
1.3. Langverwachte EPO-test in 2001.....	67
2. Out-of-competition controles.....	67
3. Invoering van de whereabouts.....	68
4. No Needle Policy.....	70
5. Biomedisch paspoort.....	71
5.1. Ontstaan.....	71
5.2. Belang en achtergrond.....	72
5.3. Werking van het biomedisch paspoort.....	72
5.4. Bestrafing op basis van het biomedisch paspoort.....	74
6. Bewaren en hertesten van stalen.....	74
Hoofdstuk V. Toekomstperspectieven.....	77
Afdeling 1. Situatie anno 2014.....	77
1. Grotere pakkans met dank aan een proactief beleid.....	77
2. Het verleden als basis voor positieve verandering.....	78
3. Nog steeds ruimte voor verbetering.....	79
Afdeling 2. Voorstellen met het oog op een dopingvrije wielercultuur.....	81
1. Dopingpreventie en voorlichting van jonge renners.....	81
2. Competentie van management en begeleiding.....	82
3. Duidelijk uitspreken tegen doping.....	83
4. Bestrijding van de bestaande overmedicalisering.....	84
5. Aanpassen van de competitieformule.....	86
6. Verder vergroten van de pakkans van dopingzondaars.....	87
7. Intensieve samenwerking en gegevensuitwisseling.....	88
8. Strikte scheiding van tegengestelde belangen.....	89
Conclusie.....	91
Bibliografie.....	95

Inleiding

Probleemstelling

1. Doping is vandaag een hot item. Er lijkt geen dag te passeren zonder dat een dopinggeval, insinuatie of mening over doping de media haalt. Doping is nu eenmaal een onderwerp dat weinig mensen onberoerd laat. *'Publiek gelooft niet in dopingvrij wielrennen'*¹ en *'Dopingzondaars worden vanaf januari strenger gestraft'*², het zijn slechts enkele van de vele krantenartikels die zich negatief uitlaten over het herenwielrennen. Dopinggebruikers worden keer op keer aan de schandpaal genageld en worden aangezien als 'zondaars'. In de literatuur wordt daarentegen veel minder aandacht besteed aan de oorzaken van dit dopinggebruik. Zijn dopinggebruikers echt zondaars of zijn ze gewoon slachtoffer van een diepgewortelde dopingcultuur? En is het mogelijk dat een dergelijke dopingcultuur ooit wordt ingeruild voor een dopingvrije wielercultuur die gebaseerd is op talent en hard werken? De opzet van deze masterproef bestaat er dan ook in om de publieke opinie een ruimer inzicht te geven inzake dit dopinggebruik. Ondanks tal van bekentenissen en het feit dat het wielrennen steeds meer aan geloofwaardigheid verliest, blijven mensen enorm geboeid door het hele wielergebeuren. Daarom is het uiterst maatschappelijk relevant om de oorzaken van het dopinggebruik nader te bekijken en daaruit af te leiden of er ooit een dopingvrije wielersport mogelijk is.

2. Doping in de sport wordt algemeen beschouwd als één van de belangrijke ethische uitwassen van de sport. Sporters gaan steeds weer op zoek naar verboden middelen terwijl ze weten dat ze bij betrapping publiekelijk aan de schandpaal genageld worden. Het blijft dan ook frappant dat sporters zoveel op het spel zetten om toch maar sportieve successen te boeken. De wortels van het dopingprobleem vinden hun oorsprong echter in een ver verleden. Van oudsher gingen mensen op zoek naar methoden en middelen om de beste te zijn, zelfs in de plaatselijke krachtmetingen met de dorpsinwoners.³ In se is het een goede menselijke eigenschap om steeds de beste te willen zijn. In de sport gelden evenwel bepaalde kernwaarden die onverenigbaar zijn met het gebruik van prestatiebevorderende middelen.

3. Als reactie op het groeiende dopingprobleem is er in de loop der jaren een stevig antidopingbeleid ontwikkeld. Verschillende nationale en internationale organisaties hebben de taak het dopingspook te verjagen uit de sport. Vele initiatieven werden genomen om het gebruik van stimulerende middelen op te sporen. Ondanks het groeiende aantal maatregelen blijkt het dopingprobleem moeilijk beheersbaar te zijn. Zo is geen enkele sportliefhebber nog verbaasd als er weer een sporter betrapt wordt op het gebruik van prestatiebevorderende middelen. Vooral

¹ Het Nieuwsblad (2012, 10 november). 'Publiek gelooft niet in dopingvrij wielrennen'. Het Nieuwsblad. Geraadpleegd via http://www.nieuwsblad.be/sportwereld/cnt/dmf20121109_00363904 (27 november 2013)

² Het Nieuwsblad (2013, 15 november). Dopingzondaars worden vanaf januari strenger gestraft. Het Nieuwsblad. Geraadpleegd via http://www.nieuwsblad.be/sportwereld/cnt/dmf20131115_00839757 (27 november 2013)

³ BALDUCK, A., BUELENS, M. en MAES, M., *Handboek sportmanagement*, Leuven, Uitgeverij LannooCampus, 2007, 215-217.

het wielrennen lijkt heel erg te lijden onder de vele positieve dopinggevallen. Sponsors trekken zich terug, televisiezenders weigeren de grootste wielerevenementen rechtstreeks uit te zenden, enzovoort.⁴ In de literatuur wordt de situatie van de wielersport dan ook vaak omschreven als 'wielercrisis'.⁵ De vele positieve dopinggevallen maken duidelijk dat de bestaande initiatieven en maatregelen geen garantie vormen voor een dopingvrije wielersport. Ondanks enkele recente veelbelovende initiatieven moet de huidige situatie dringend aangepakt worden. Er is nood aan een duidelijker en beter gestructureerd antidopingbeleid dat het dopingprobleem tot in de kern aanpakt. Enkel op die manier kan een echte cultuurverandering verwezenlijkt worden.

Afbakening

4. Door de grote omvang van de dopingproblematiek zal de analyse van de dopingcultuur vooral gericht zijn op één bepaalde sport. Een volledige bespreking van het dopingprobleem in alle sporten zou immers niet toelaten de diepere gronden van het dopingprobleem te analyseren. Door de aanzienlijke media-aandacht en de opvatting bij het publiek dat *het wielrennen* dé dopingsport bij uitstek is, ligt de focus dan ook vooral op het dopingprobleem in deze sport. Nochtans is doping niet enkel een probleem in het wielrennen. In zowat alle Olympische disciplines worden sporters betrapt op het gebruik van verboden middelen.

5. Met 'wielrennen' wordt in dit onderzoek bedoeld: *het professionele beroepswielrennen op de weg*. Zo nu en dan wordt de situatie bij de jeugd en de elites zonder contract bekeken, vooral met betrekking tot de oorzaken van de diepgewortelde dopingcultuur. Ondanks de gevallen van dopinggebruik in het wielrennen bij de vrouwen, wordt in deze bijdrage geconcentreerd op het dopinggebruik bij de mannen, aangezien de dopingcultuur hier veel systematischer en wijder verspreid blijkt te zijn.

6. Gelet op de universaliteit van het dopingfenomeen zal de analyse wat ruimer kaderen dan de situatie in België. Wielrennen is dan ook een sport die *in heel Europa* wordt beoefend en waarbij geen onderscheid wordt gemaakt op vlak van nationaliteit.

7. Ook het tijds kader wordt beperkt in de tijd. Gelet op de doelstelling van de verschillende onderzoeksvragen situeert de kern van deze masterproef zich vooral in *de periode vanaf het begin van de jaren '90* - het moment waarop EPO in het peloton wordt geïntroduceerd - *tot het hedendaagse wielrennen*. Niettemin wordt er in de algemene inleiding gereflecteerd naar de lange historie van prestatiebevorderende middelen.

⁴ Het Nieuwsblad (2012, 19 oktober), "Rabobank stopt met sponsoring wielrennen", Het Nieuwsblad, geraadpleegd via <http://www.hln.be/hln/nl/1297/Doping-In-Wielrennen/article/detail/1519945/2012/10/19/Rabobank-stopt-met-sponsoring-wielrennen.dhtml> (28 april 2014)

⁵ <http://hansvdw1.files.wordpress.com/2013/12/wielercrisis.pdf> (geraadpleegd op 18 juli 2014)

Onderzoeksvragen

8. Voorliggend onderzoek heeft niet de bedoeling een volledig juridisch overzicht te geven van de dopingproblematiek. Wel wordt getracht de oorzaken van de bestaande dopingcultuur op een overzichtelijke manier weer te geven. Zodanig dat de lezer zich een zo breed mogelijk beeld kan vormen over het besproken thema, waarbij alle aspecten van de dopingcultuur worden behandeld. Nadien worden de bestaande maatregelen onder de loep genomen, om uiteindelijk af te sluiten met een aantal toekomstgerichte aanbevelingen. In het algemeen richt de doelstelling van het voorliggend onderzoek zich op het vinden van een antwoord op de volgende vraag: *“Is het mogelijk dat de dopingcultuur ooit volledig verdwijnt of blijft het een probleem van alle tijden?”* Aan de hand van drie deelvragen wordt er gezocht naar een concreet antwoord op deze vraag. Daaraan voorafgaand wordt het dopingprobleem in een breder, maatschappelijk en historisch perspectief gekaderd (Hoofdstuk I), om vervolgens kort de problemen en gevaren van dopinggebruik toe te lichten (Hoofdstuk II). Na deze algemene inleiding valt het onderzoek uiteen in drie delen.

9. In het eerste onderdeel zullen de *oorzaken van de dopingcultuur en de instandhouding ervan* onderzocht worden (Hoofdstuk III). In het kader van deze deelvraag wordt getracht de verschillende aspecten van de dopingcultuur uiteen te zetten. Daarbij zal niet alleen gelet worden op de psychologie van de sporter zelf, maar ook op de verschillende omgevingsinvloeden waaraan de sporter blootgesteld wordt. Gezien de grote impact van EPO op de dopingcultuur begint het tijds kader van deze onderzoeksvraag vanaf de periode waarop het wondermiddel EPO werd geïntroduceerd in het peloton (begin jaren '90).⁶ Het tijds kader eindigt uiteraard bij het hedendaagse wielrennen.

10. *De bestaande initiatieven en maatregelen die de dopingcultuur bestrijden* worden besproken in het tweede deel (Hoofdstuk IV). Aangezien de belangrijkste initiatieven zich situeren vanaf het laatste decennium van de twintigste eeuw begint het tijds kader ook hier vanaf het begin van het EPO-tijdperk.

11. In het laatste onderdeel wordt bekeken wat *de toekomstperspectieven zijn op vlak van doping in sport* (Hoofdstuk V). Vooreerst wordt een balans opgemaakt van de huidige situatie om vervolgens een aantal aanbevelingen te doen met het oog op een efficiënt en coherent antidopingbeleid. Deze aanbevelingen moeten in staat worden geacht via een vernieuwd beleid een werkelijke cultuurverandering door te voeren.

12. Samenvattend kunnen er drie subsidiaire onderzoeksvragen worden geformuleerd die als eerste zullen worden onderzocht. Deze worden voorafgegaan door een algemene bespreking van de dopingproblematiek en een bespreking van de gevaren en risico's die gepaard gaan met dopinggebruik. Na het beantwoorden van de drie subsidiaire onderzoeksvragen moet het mogelijk zijn de centrale onderzoeksvraag te beantwoorden.

⁶ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wegwielrennen bij de heren*, 2013, 18.

Centrale onderzoeksvraag: Is het mogelijk dat de dopingcultuur ooit volledig verdwijnt of blijft het een probleem van alle tijden?

Onderzoeksvraag 1: *Wat zijn de oorzaken van de dopingcultuur en de instandhouding ervan?*

Onderzoeksvraag 2: *Welke maatregelen en initiatieven zijn reeds genomen om de bestaande dopingcultuur tegen te gaan?*

Onderzoeksvraag 3: *Wat zijn de toekomstperspectieven voor het professionele wielrennen op vlak van doping?*

a. Wat is de huidige situatie anno 2014 op vlak van doping?

b. Wat moet beter om een echte cultuurverandering te realiseren?

Methodologie

13. De voorgelegde masterproef betreft een literatuurstudie.

14. Deze masterproef is het resultaat van een uitvoerige zoektocht doorheen hoofdzakelijk Belgische en Europese literatuur en in mindere mate ook internationale literatuur. Om zich niet te beperken tot één kant van het verhaal werden naast de boeken van wielerkenners en dopingexperts ook de boeken van verschillende dopingzondaars gelezen. Vooral de recente wielerverboeken 'Wie gelooft die coureurs nog?' van Hans Vandeweghe en 'Koersen in het duister' van David Millar waren erg belangrijk om een duidelijk beeld te krijgen van de dopingcultuur in het wielrennen. Ook werden enkele tijdschriften geraadpleegd met nuttige informatie over de dopingproblematiek, zoals bijvoorbeeld het Tijdschrift voor Sport en Recht. Voorts was het eindrapport van de Nederlandse Commissie Anti-Doping Aanpak van heel grote waarde om een beter inzicht te krijgen in de heersende gewoonten en gebruiken van het wielervedoton. Deze onafhankelijke onderzoeks- en adviescommissie verrichtte een onderzoek naar de dopingcultuur en antidopingaanpak in het Nederlandse wegwielrennen en sprak daarbij met verschillende mensen uit de wielerverwereld. Daarnaast werden ook meerdere online bronnen doorzocht, evenals de websites van diverse antidopingorganisaties. Vooral op de sites van het WADA, de UCI en de Nederlandse Dopingautoriteit werd veel bruikbare informatie gevonden. Tot slot heb ik ook een aantal lezingen bijgewoond van sportjournalist Hans Vandeweghe en wetenschapper Peter Van Eenoo.

15. Bij elke onderzoeksvraag werd steeds getracht een zo groot en gediversifieerd mogelijk aantal bronnen te raadplegen, liefst zowel internationale als nationale bronnen. Daarnaast werd de actualiteit op vlak van dopinggebruik tot midden juli 2014 op de voet gevolgd.

Hoofdstuk I. Algemeen

Afdeling 1. Doping en dopingcultuur

1. Doping

1.1. Definitie van het WADA

16. Het is belangrijk het begrip ‘doping’ duidelijk te formuleren. Het Wereld Anti-Doping Agentschap (hierna: WADA) definieert doping als volgt: *‘het overtreden van één of meer van de antidopingregels uit de WADA-Code’*⁷. Een dergelijke overtreding wordt gekwalificeerd als ‘dopingpraktijk’. Het WADA beschouwt volgende handelingen als overtredingen op de antidopingregels:

- (a) de aanwezigheid van een verboden substantie in het lichaam of sporen daarvan in het metabolisme van een atleet;
- (b) het gebruik of poging tot gebruik van een verboden substantie of een verboden methode;
- (c) het weigeren van, het ontduiken van of het niet ondergaan zonder geldige reden van een aangekondigde en geautoriseerde dopingcontrole;
- (d) een schending van de functionele vereisten inzake de beschikbaarheid bij out of competition controles, waaronder ook het niet of onjuist doorgeven van de individuele planning (waar, wanneer en wat de atleet doet) of het missen van testen;
- (e) het misleiden, of een poging tot het misleiden, van elk onderdeel van een dopingcontrole;
- (f) in het bezit zijn van verboden substanties of methodes;
- (g) handel voeren in verboden substanties of methodes;
- (h) het toedienen of een poging tot het toedienen van een verboden substantie of een verboden methode aan een atleet, of het assisteren, aanmoedigen, helpen, aanstoken, maskeren of elke andere vorm van medeplichtigheid bij het overtreden van een antidopingregel of een poging daarvan.⁸

17. Dopinggebruik wordt aldus gedefinieerd als een regelovertreding. Uit deze definitie volgt dat er enkel sprake kan zijn van dopinggebruik wanneer een dopingreglement van toepassing is. Daarom wordt heel veel belang gehecht aan de harmonisering van de verschillende dopingreglementen. Op dat vlak speelden de Copenhagen Declaration on Anti Doping in Sport van 2003 en de International Convention against Doping van 2005 een heel belangrijke rol (cf. infra).⁹ Via deze initiatieven verbinden de publieke overheden van de verschillende staten

⁷ WADA, WADA-Code, Quebec, WADA, 2009, p. 18-25, raadpleegbaar via <www.wada-ama.org>.

⁸ WADA, WADA-Code, Quebec, WADA, 2009, p. 18-25, raadpleegbaar via <www.wada-ama.org>.

⁹ Hoofdstuk I, Afdeling 3, 5. WADA Code

(waaronder België) zich ertoe om maatregelen te nemen op vlak van dopingbestrijding en zich aan de beginselen van het WADA te conformeren.¹⁰

1.2. Lijst van verboden middelen

18. Welke specifieke producten en methoden zijn nu wel of niet doping? In 2004 definieerde het Vlaams Parlement doping als volgt: 'het gebruik van substanties of de aanwending van middelen om het prestatievermogen van de sportbeoefenaar kunstmatig op te voeren, waardoor schade veroorzaakt kan worden aan zijn fysieke of psychische integriteit'.¹¹ Deze definiëring schept ook onduidelijkheden. Zo kan men zich bijvoorbeeld afvragen of slapen in een lagedrukkamer een vorm van doping is. Slapen in een lagedrukkamer heeft immers hetzelfde effect als trainen op grote hoogte (en als EPO): het stimuleert de aanmaak van rode bloedcellen.¹² Het zou natuurlijk absurd zijn om een dergelijke praktijk als doping te beschouwen. Slapen in een lagedrukkamer maakt immers deel uit van een goede medische begeleiding voor topsporters. Op deze manier zouden ook extreme trainingsvormen als doping beschouwd kunnen worden.

19. De zoektocht naar een hanteerbare definitie voor doping is blijkbaar heel erg moeilijk en blijkt bovendien irrelevant. Tot voor kort werd in de praktijk veelal gebruik gemaakt van een door het Internationaal Olympisch Comité (hierna: IOC) opgestelde lijst van verboden middelen. Met ingang van 2004 wordt wereldwijd de lijst van verboden middelen gehanteerd die is opgesteld door het WADA. Deze lijst wordt voortdurend gewijzigd en aangepast aan de nieuwe maatschappelijke en geneeskundige evoluties. Een stof of methode wordt door het WADA op de dopinglijst geplaatst indien zij voldoet aan minstens 2 van de volgende 3 criteria:

- het middel of de methode is prestatiebevorderend;
- het middel of de methode is schadelijk voor de gezondheid;
- het middel of de methode is strijdig met de 'Spirit of Sport'.¹³

20. Aan de hand van deze criteria stelt het WADA jaarlijks een lijst van verboden middelen op waarbij er een onderscheid gemaakt wordt tussen stoffen die altijd verboden zijn en stoffen die enkel tijdens een wedstrijd verboden zijn (zoals bijvoorbeeld amfetamines en cortisonen).¹⁴ Deze lijst is een internationale standaard waaraan de verschillende deelnemende regeringen zich moeten houden en op basis waarvan de Vlaamse Overheid jaarlijks een Ministerieel Besluit neemt houdende vaststelling van de verboden lijst.¹⁵

¹⁰ <http://www.unesco-vlaanderen.be/2005/10/20/unesco-presenteert-conventie-tegen-doping-in-de-sport>

¹¹ Vlaams Parlement: Stuk 1854 (2003-2004) – Nr. 7

¹² Het Nieuwsblad (2008, 18 oktober). 'Doping in 50 weetjes'. Het Nieuwsblad. Geraadpleegd via <http://www.nieuwsblad.be/sportwereld/cnt/gge21trb9> (12 december 2013)

¹³ Met de 'Spirit of Sport' wordt de sportethiek bedoeld, de intrinsieke waarde van de sport. Fairplay, respect voor de regels van de sport en respect voor elkaar vallen hier onder.

¹⁴ http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-Prohibited-list/2014/WADA-prohibited-list-2014-EN.pdf

¹⁵ Ministerieel Besluit van 27 november 2013 houdende vaststelling van de verboden lijst, B.S. 9 december 2013

1.3. Strict Liability

21. Veel topsporters maken gebruik van voedingssupplementen om hun prestaties te optimaliseren. Een belangrijk begrip in dit kader is het Strict Liability-beginsel. Het beginsel houdt in dat een sporter zelf verantwoordelijk is voor alle verboden stoffen of afbraakproducten van verboden stoffen in zijn bloed of urine, ongeacht of deze stoffen opzettelijk, onopzettelijk of door loutere nalatigheid in zijn lichaam zijn terechtgekomen.¹⁶ Dit komt dus neer op een risicoaansprakelijkheid waarbij helemaal geen schuld moet bewezen worden om een dopingovertreding vast te stellen.¹⁷ Wel heeft de sporter de mogelijkheid zijn sanctie te verminderen indien hij kan aantonen dat de stof in zijn lichaam is terechtgekomen op een zodanige manier waarbij hem niets te verwijten valt. Hier is dus sprake van een omgekeerde bewijslast waarbij de sporter zelf actief moet zoeken naar bewijsmiddelen om zijn onschuld te bewijzen. Strafuitsluiting op grond van onschuld is daarentegen niet mogelijk volgens artikel 10.5. van de World Anti Doping Code.¹⁸

22. In de literatuur werd het Strict Liability-beginsel vaak bekritiseerd omdat dit de rechten van verdediging van de sporter en zijn vermoeden van onschuld zou schenden (Art. 6 EVRM).¹⁹ Loorbach omschrijft het als volgt:

*Gelet op de bijzondere feitelijke context van dopinggebruik en dopingcontrole acht ik deze 'strict liability' als zodanig wel aanvaardbaar. Mijn oplossing zou dan dus wèl zijn dat de aanwezigheid van de verboden stof een -weerlegbaar- vermoeden van schuld (verwijtbaarheid) oplevert, en niet om als systeem te kiezen dat de overtreding begaan kan zijn zonder schuld.*²⁰

23. Het belang van het Strict Liability-beginsel valt nauwelijks te onderschatten. Indien de bewijslast bij de sportorganisaties of antidopinginstanties zou liggen, heeft de sporter namelijk een onmiskenbaar voordeel: Het is vrijwel onmogelijk om opzet in hoofde van de sporter te bewijzen. Met de invoering van risicoaansprakelijkheid in hoofde van de sporter verhelpt men dus dit probleem door de bewijslast om te keren.²¹

2. Dopingcultuur

24. Dopinggevallen staan zelden alleen. Dopinggebruik is immers een sociaal gegeven dat gekaderd moet worden in een diepgewortelde dopingcultuur. Daarbij kunnen de individuele dopinggebruikers niet enkel als dader maar ook als slachtoffer gezien worden. Vele (ex-)

¹⁶ http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-Legal_Library/Legal_Articles_On_The_Code/LEGAL_code_appendix.pdf

¹⁷ J. SOEK, The Strict Liability Principle and the Human Rights of Athletes in Doping Cases, Den Haag, TMC Asser Press, 2006, 136-143

¹⁸ http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-Legal_Library/Legal_Articles_On_The_Code/LEGAL_code_appendix.pdf

¹⁹ Art 6 EVRM

²⁰ Loorbach, 'De WAD Code: Guilty until Proven Innocent?', Serie Sport en Recht no. 16, 2009, p. 29.

²¹ J. SOEK, The Strict Liability Principle and the Human Rights of Athletes in Doping Cases, Den Haag, TMC Asser Press, 2006, 129

wielrenners getuigen dan ook van een professionele dopingcultuur waarin de interne en externe prestatiedruk heel erg groot zijn.²²

25. Een belangrijk element van het begrip dopingcultuur is de wederzijdse solidariteit tussen de verschillende dopinggebruikers en hun medische begeleiders (onder andere soigneurs en ploegartsen). In het verleden werd deze onderlinge solidariteit veelal onderschat, zowel door de media als door de vele dopingbestrijders. Volgens hen was dopinggebruik het resultaat van een individuele zwakte, waardoor men nooit de diepere oorzaken onderzocht die aan de basis liggen van het wijdverspreide dopinggebruik in de sport.²³ Dit is dan ook één van de redenen waarom dopingbestrijding in het verleden veelal inefficiënt was.

26. De bedoeling van deze bijdrage bestaat erin na te gaan: hoe houdt de dopingcultuur zichzelf in stand en wat zijn de redenen daarvoor? Het is dan ook belangrijk het begrip dopingcultuur duidelijk te omschrijven.

27. Stokvis (2000²⁴ en 2001²⁵) legt in zijn definiëring van het begrip ‘dopingcultuur’ vooral de nadruk op de contextuele factoren die een rol spelen bij het gebruik van dopingmiddelen. Hij stelt dat het gebruik van doping niet zozeer beschouwd moet worden als individueel, deviant gedrag maar veeleer als een ‘geïnstitutionaliseerde’ praktijk. Binnen deze ‘geïnstitutionaliseerde’ praktijk kan het gebruik van dopingmiddelen niet worden gezien als een vorm van bedrog omdat de sporters, coaches en officials het gebruik zien als een gelegitimeerde wijze om de prestaties te verhogen. Het gebruik is in dit geval een onlosmakelijk onderdeel van de sportcultuur.

28. In het verlengde van de begripsbepaling door Stokvis werd het begrip dopingcultuur goed omschreven in een recent onderzoek van de Commissie Anti-Doping Aanpak naar de dopingcultuur in het Nederlandse wielrennen (2013). Hier definieert men het begrip dopingcultuur als volgt:

De gedeelde houding onder groepen betrokkenen ten aanzien van de toelaatbaarheid, acceptatie en bevordering van dopinggebruik en het ontwijken of ontduiken van de controle hierop, evenals alle gewoonten en gebruiken die hieruit voortvloeien.²⁶

In het kader van mijn masterproef zal ik dan ook gebruik maken van deze definitie.

²² MILLAR, D., *Koersen in het duister. Het onthullende verhaal van een topwielrenner*, Utrecht, Tirion Uitgevers, 2012, 360.

²³ HOBBERMAN, J., *Testosterone Dreams: Rejuvenation, Aphrodisia, Doping*, New York, University of California Press, 2005, 195.

²⁴ STOKVIS, R., “Strijd tegen doping”, *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift* 2000, vol. 27, issue 4.

²⁵ Van Den Heuvel, M., “Doping in de breedtesport : een onderzoek naar de aard en omvang van het gebruik van dopinggeduide middelen in de georganiseerde breedtesport”, NeCeDo, 2002, p28-29, <http://www.dopingautoriteit.nl/media/files/documenten/2009/definitieve%20eindrapport.pdf>

²⁶ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wegwielrennen bij de heren*, 2013, 12.

Afdeling 2. Geschiedenis van het dopinggebruik

29. Het valt niet te bediscussiëren dat het gebruik van prestatiebevorderende middelen heel ver terug gaat in de tijd. Rekening houdend met de opzet van deze masterproef lijkt het weinig zinvol om dieper in te gaan op de periode vóór de 19de eeuw waarin er eigenlijk nog geen sprake was van enige georganiseerde sport.

30. Hoewel er al veel vroeger sprake was van het woord 'doping', is de relatie met sport pas ontstaan tijdens de 19de eeuw. Vanaf dat moment zochten sporters hun heil in middelen waarvan ze dachten dat het hun prestaties verbeterde. In de literatuur worden deze middelen vaak 'toverdrankjes' of 'wondermiddelen' genoemd.²⁷ Dit waren allerlei opwekkende en zenuwprikkende middelen zoals strychnine, cocaïne, alcohol en cafeïne. De toenmalige (wieler)wedstrijden waren vaak onmogelijk zware opdrachten waardoor sporters heel vaak teruggrepen naar stimulerende middelen.

31. Het is niet het doel van deze afdeling om de complete feitengeschiedenis van dopinggebruik in de sport gedetailleerd uiteen te zetten. Wel wordt er een kort overzicht gegeven van de belangrijkste dopingmiddelen in chronologische volgorde. Daarbij zal vooral het maatschappelijk tijds kader een belangrijke rol spelen. Alle middelen die hier worden uitgelicht zijn nog steeds van belang in de hedendaagse sport ondanks het verschillend tijds kader waarin ze ontstaan. De vele dopingmiddelen behoren tot verschillende farmacologische groepen en de uitwerking van een middel kan daarom bij de diverse sporten zeer verschillend en zelfs tegengesteld zijn. Verder worden ook een aantal cruciale facetten van de wielersport uitgelicht. Gezien het werkingsterrein van deze masterproef besteden we vooral aandacht aan de middelen die in de geschiedenis van het wielrennen een grote rol speelden.

1. Gebruik van amfetamines vanaf de 20ste Eeuw

32. Gedurende lange tijd werd dopinggebruik door de sportbestuurders niet als een groot probleem gezien. Dit veranderde in de twintigste eeuw met de doorbraak van amfetamines. Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog werd er veelvuldig geëxperimenteerd met amfetamines en deze gewoonte werd vervolgens gretig overgenomen door de sporters. Amfetamines worden gezien als het eerste echte dopingmiddel dat in de sport op grote schaal werd gebruikt. In de daaropvolgende decennia nam de belangstelling voor topsport en de daarmee samenhangende commercialisering van de sport enorm toe. Dit zorgde ervoor dat ook dopinggebruik meer en meer publicitaire aandacht kreeg.²⁸

33. De positieve werking van amfetamines bestaat erin dat ze het centraal zenuwstelsel van de wielrenner stimuleren.²⁹ Ze zorgen voor volle concentratie en hebben een euforiserend en opwekkend effect. Hierdoor voelen renners zich sterker en dit kan van belang zijn tijdens cruciale wedstrijdfases.³⁰ Vandaar ook dat amfetamines enkel verboden zijn tijdens wedstrijden. In de loop van de geschiedenis kregen amfetamines echter ook een negatieve connotatie doordat

²⁷ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 58.

²⁸ WIERSMA, T. & GLERUM J. H., *Diagnose en Therapie*, Amsterdam, Bohn Stafleu van Loghum, 2011, 811.

²⁹ Lezing van Prof. Peter Van Eenoo, hoofd van het DoColoab van de Universiteit Gent, 'Gentse jacht op doping', Gent BC Business Café, 17 januari 2013

³⁰ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 240.

ze verantwoordelijk zouden zijn voor de dood van twee wielrenners: Knut Enemark Jensen op de Olympische Spelen van 1960 en de befaamde Tom Simpson tijdens de Tour de France 1967 op de Mont Ventoux.³¹ De meningen in de literatuur lopen echter sterk uiteen wat betreft de oorzaak van deze sterfgevallen.³²

2. Kennismaking met nieuwe dopingmiddelen

2.1. Anabole steroïden

34. In de decennia na de Tweede Wereldoorlog maakten de amfetamines plaats voor nieuwe middelen. Daar waren twee redenen voor. Enerzijds waren er dopingtests ontworpen waardoor amfetaminen konden opgespoord worden via de urine. Anderzijds waren er ook heel wat verhalen in omloop over de negatieve bijwerkingen van amfetaminen, waardoor veel sporters schrik kregen deze nog te gebruiken.³³ Kort na de Tweede Wereldoorlog experimenteerden vele sporters met anabole³⁴ steroïden. Ook het mannelijk geslachtshormoon testosteron behoort tot de groep van de anabole steroïden. Dit zijn in de eerste plaats spierversterkende middelen, waardoor deze vooral bij krachtssporters erg in trek zijn. Daarnaast zorgen steroïden voor een snellere recuperatie met als logisch gevolg dat deze middelen ook van waarde zijn voor duursporters zoals wielrenners.³⁵ Naast de positieve effecten zijn er ook heel wat negatieve gevolgen verbonden aan het gebruik van anabole steroïden. Zij worden verder in deze bijdrage nog besproken.

2.2. Corticosteroïden

35. In de jaren na 1970 werden corticosteroïden gebruikt door wielrenners om inspanningsastma te bestrijden. Naast een verbeterde ademhaling kregen de renners tevens een euforisch gevoel.³⁶ Corticosteroïden (ook wel cortisonen genoemd) zijn in feite geneesmiddelen die nog steeds frequent gebruikt worden in de sportwereld, waar inspuitingen met cortisonepreparaten toegediend worden om blessures, zoals bijvoorbeeld peesontstekingen, te behandelen. In het wielrennen vereisen corticosteroïden een toestemming wegens therapeutische noodzaak³⁷ (hierna: TTN) wanneer ze worden toegediend via inspuitingen (intraveneus of intramusculair) oraal (pillen) of rectaal (zetpillen).³⁸ Meerdere ex-wielrenners

³¹ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg wielrennen bij de heren*, 2013, 16.

³² VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 252-253.

³³ Lezing van Hans Vandeweghe, sportjournalist, 'Doping in de sport', Gaston Martenszaal, Zulte, 7 maart 2014

³⁴ Steroïden werken anabool, dit wil zeggen spieropbouwend. Dit in tegenstelling tot corticosteroïden die katabool werken (spierafbrekend dus)

³⁵ VAN STUIJVENBERG, W., *Sport en doping. Alles over gebruik en misbruik van spierversterkers, amfetaminen en andere dopingmethoden bij training en topsport*, Amsterdam - Brussel, Elsevier, 1986, 132.

³⁶ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 66.

³⁷ Een toestemming wegens therapeutische noodzaak of TTN houdt in dat een sporter die om medische redenen een geneesmiddel gebruikt die stoffen bevat die op de dopinglijst staan, een toestemming voor deze verboden stoffen kan of moet (als je een elitesporter bent) vragen.

³⁸ <http://www.dopinglijn.be/geneesmiddelen-supplementen-en-ttn/ttn/hoe-een-ttn-aanvragen/wat-met-cortisonen/> (geraadpleegd op 8 december 2013)

als Lance Armstrong en Michael Boogerd hebben al toegegeven cortisone gebruikt te hebben zonder dat er een medische noodzaak was, wat dus neerkomt op dopinggebruik.³⁹

2.3. Eerste contact met bloedtransfusies

36. In deze periode werd ook voor het eerst geëxperimenteerd met bloedtransfusies. Zo werd de Finse lange-afstandsloper Lasse Viren in 1972 twee keer Olympisch kampioen met gebruik van bloed doping.⁴⁰ In de eenentwintigste eeuw zouden de bloedtransfusies pas echt tot volle ontplooiing komen (zie verder).

3. Toename van de commerciële belangen en het EPO-tijdperk

3.1. Context

37. Het wielrennen werd in de jaren '90 steeds populairder en dit zorgde voor een doorgedreven professionalisering en commercialisering. Met de toename van de commerciële mogelijkheden en belangen was op zich niets mis. Het opende de weg naar andere en meer geldbronnen, en maakte professionalisering en uitbreiding van de sport mogelijk. Maar tegelijkertijd nam ook de druk op de wielrenners en wielerploegen toe. Ook de Internationale Wielervedunie (hierna: UCI) droeg haar steentje bij tot de commercialisering van de wielersport door te zorgen voor nieuwe televisiemarkten, investerende multinationals en door invoering van een wereldbekerklassement.⁴¹

3.2. Groeihormoon

38. In de jaren '90 maakten ook groeihormonen hun intrede in het wielerpeloton, hoewel ze al in de jaren '80 op de markt werden gebracht. Groeihormoon stimuleert de spieren, botten en stofwisseling waardoor het op lange termijn gemakkelijker is spiermassa op te bouwen. Het wordt nog steeds betwist of een wielrenner door gebruik van groeihormoon beter gaat presteren. De grote aantrekkingskracht van dit middel wordt echter vooral verklaard door het feit dat het niet kon worden opgespoord.⁴²

3.3. Het wondermiddel EPO en 'Le Tour Doping'

39. Een middel waarvan het prestatiebevorderend effect niet betwist wordt, is erythropoëetine (hierna: EPO). De introductie van EPO had in tegenstelling tot de voorgaande middelen een forse impact op het wielerpeloton. Erythropoëetine werd in 1989 voor het eerst geproduceerd als geneesmiddel voor mensen met slecht tot niet functionerende nieren en patiënten met bloedarmoede. In de sport wordt het gebruikt omdat het de vorming van rode bloedcellen in het

³⁹ Schmale, J. (2013, 9 maart). Gebruik cortisonen in peloton was "fluitje van een cent". Algemeen Dagblad. Geraadpleegd via <http://www.ad.nl/ad/nl/1021/meer-sport/article/detail/3406637/2013/03/09/Gebruik-cortisonen-in-peloton-was-fluitje-van-een-cent.dhtml> (21 oktober 2013)

⁴⁰ Het Nieuwsblad (2007, 25 juli). Van Lasse Viren, over Hamilton en Fuentes naar Viro. Het Nieuwsblad. Geraadpleegd via <http://www.nieuwsblad.be/sportwereld/cnt/p91f8gh7> (11 juni 2013)

⁴¹ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg wielrennen bij de heren*, 2013, 18.

⁴² VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 68-69.

beenmerg stimuleert. Vooral bij duursporten (zoals wielrennen, atletiek of langlaufen) zorgt EPO voor een groot voordeel door de toename van het aantal rode bloedcellen. Sporters met veel rode bloedcellen voorzien hun spieren namelijk beter van zuurstof, en verzuren dus minder snel.⁴³

40. De eerste duidelijke signalen van dergelijk dopinggebruik kwamen er in de jaren '92 tot '94. Zo zouden verschillende Spaanse atleten EPO toegediend krijgen op de Olympische Spelen van Barcelona in 1992. De toenmalige dokter van het Spaanse atletiekteam was ene Eufemiano Fuentes, die ook later nog serieus in opspraak zou komen. Bovendien bekend voormalig Tourwinnaar Bjarne Riis vele jaren later in zijn boek *Stages of Light and Dark*⁴⁴ dat zijn eerste contact met EPO teruggaat tot eind 1992.⁴⁵

41. De invloed van EPO was niet te overschatten. Voor het eerst in de geschiedenis van het wielrennen was er een groot verschil merkbaar tussen de prestaties van gebruikers en niet-gebruikers. In het peloton had men het over 'cyclisme à deux vitesses'.⁴⁶ Uit de vele bekentenissen kan men afleiden dat het EPO-gebruik in het peloton wijdverspreid was. Het duurde nog tot het Festina-schandaal in 1998 vooraleer ook het grote publiek zich realiseert dat er meer aan de hand is. Vlak voor de start van de Tour de France vond de politie tijdens een controle een grote hoeveelheid verboden producten, waaronder EPO. Het begon met de arrestatie van Willy Voet, verzorger van de Festina-ploeg, en leidde tot verschillende huiszoekingen in de hotels van wielrenners.⁴⁷ Al snel werd duidelijk dat niet alleen de Festina-ploeg maar ook tal van andere ploegen een grootschalig dopingprogramma op poten hadden gezet. Sindsdien gaat de Tour van 1998 de geschiedenis in als 'Le Tour Dope'.⁴⁸

3.4. De revival van bloedtransfusies

42. Na de Tour van 1998 en het Festina-schandaal werd de dopingstrijd steeds intensiever gevoerd. Mede daardoor werd ook de druk op onderzoekers groter om een werkzame EPO-test te ontwikkelen. In 2000 werd dan uiteindelijk een EPO-test ontwikkeld die vanaf 2001 door verschillende dopinglabo's werd gebruikt om urinestalen van wielrenners te testen. Als gevolg daarvan verminderde de populariteit van het middel onder de renners. Dit zorgde voor een revival van de bloedtransfusie in de eenentwintigste eeuw, een methode die in de jaren '70 en '80 ook al werd aangewend, weliswaar in mindere mate. De eerste exponent van de heropleving van de bloedtransfusie was de Amerikaan Tyler Hamilton die in 2004 maar liefst tweemaal betrap zou worden op een homologe⁴⁹ bloedtransfusie.⁵⁰

⁴³ Lezing van Prof. Peter Van Eenoo, hoofd van het DoColoab van de Universiteit Gent, 'Gentse jacht op doping', Gent BC Business Café, 17 januari 2013

⁴⁴ RIIS B., *Stages of Light and Dark*. London, Vision Sports Publishing, 2012, 352.

⁴⁵ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 81.

⁴⁶ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg wielrennen bij de heren*, 2013, 19.

⁴⁷ SCHEERDER J., *Vlaanderen fietst: Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar de fietssportmarkt*, Gent, Academia Press, 2011, 351.

⁴⁸ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg wielrennen bij de heren*, 2013, 20.

⁴⁹ Een *homologe* bloedtransfusie houdt in dat er bloed is gebruikt van een donor. Dit in tegenstelling tot een *autologe* bloedtransfusie waarbij eigen bloed terug in het lichaam wordt gebracht.

⁵⁰ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 77.

43. Bij een bloedtransfusie wordt er eigen bloed afgetapt om het later op het seizoen weer toe te dienen. Het effect van een bloedtransfusie lijkt op dat van EPO, het aantal rode bloedcellen wordt immers kunstmatig opgedreven waardoor het lichaam van meer zuurstof wordt voorzien.⁵¹ De in 2006 aan het licht gekomen affaire ‘Opéracion Puerto’ rond de Spaanse dokter Eufemiano Fuentes, waarbij wielrenners en andere atleten transfusies werden toegediend, wordt nog steeds beschouwd als één van de grootste dopingschandalen uit de wielergeschiedenis (zie infra⁵²).⁵³

3.5. Nieuwe generaties EPO

44. De nieuwe doeltreffende EPO-test zorgde ervoor dat renners – naast de veelgebruikte bloedtransfusies - kozen voor nieuwe generaties EPO. Het ging om nieuwe vormen erythropoëetine die nog niet konden worden opgespoord en dus goed in de markt lagen bij de wielrenners. Het farmaceutische bedrijf Amgen bracht in 2001 een tweede generatie EPO op de markt onder de naam Aranesp. Aranesp is een chemisch aangepaste variant erythropoëetine, met als voordeel dat ze minder vaak moet worden ingespoten waardoor het middel razend populair was in het peloton. De derde generatie bloeddoping was dynEPO, een chemisch aangemaakte kopie van het menselijk hormoon. De Nederlandse wielrenner Thomas Dekker, die later ook bekende, werd in 2007 betrapt op dit middel.⁵⁴ Even later in 2008 werd de vierde generatie EPO gelanceerd, CERA⁵⁵. Het kwam op de markt onder de merknaam Mircera en bleef langer in de bloedbaan dan de vorige generaties waardoor het minder frequent moest worden ingespoten.⁵⁶

3.6. Gendoping in de toekomst?

45. Ook zou er nog een volgende generatie EPO op komst zijn, met name genetische EPO. Deze vorm past het DNA aan en zorgt op die manier voor de aanmaak van lichaamseigen EPO.⁵⁷ Op dit moment is het onbekend of het al dan niet wordt toegepast. Door de risico's die eraan verbonden zijn, is het onwaarschijnlijk dat het gebeurt, maar het is ook niet uitgesloten dat er al sporters zijn die hiermee experimenteren.⁵⁸

⁵¹ HAMILTON, T. en COYLE, D., *De wielermaffia*, Antwerpen, Linkeroever, 2012, 154-185.

⁵² Hoofdstuk IV, Afdeling 2, 5.2. Belang en achtergrond

⁵³ WADDINGTON I. en SMITH A., *An introduction to Drugs in Sport: Addicted to Winning?*. New York, Routledge, 2009, 81.

⁵⁴ <http://www.wielerflits.nl/nieuws/21020/thomas-dekker-bekent-het-gebruik-van-bloeddoping-en-EPO.html> (geraadpleegd op 8 december 2013)

⁵⁵ De afkorting CERA staat voor ‘continuous erythropoiesis receptor activator’.

⁵⁶ MOTTRAM D. R., *Drugs in Sport.*, New York, Routledge, 2010, 141.

⁵⁷ VAN HILVOORDE, I., “Topsport en gendoping. Grenzen aan sport, opsporing en geloofwaardigheid”, *Krisis: Tijdschrift voor empirische filosofie* 2004, nr. 4, 5-21.

⁵⁸ http://www.dopingautoriteit.nl/wat_is_doping/dopingcategorieen/genetische_doping (geraadpleegd op 4 april 2013)

Afdeling 3. Antidopingbeleid

1. Algemeen

46. Hoewel het gebruik van prestatiebevorderende middelen al teruggaat tot de Grieken en de Romeinen, is de strijd tegen doping in de sport veel jonger. Lange tijd werden prestatiebevorderende middelen als normale vormen van verzorging beschouwd, zowel door het publiek als de organisaties. Er was dan ook helemaal geen sprake van dopingbestrijding. Langzamerhand werd er met de opkomst van amfetamines voorzichtig een antidopingbeleid geformuleerd. De International Amateur Athletic Federation (IAAF) was in 1928 de eerste internationale sportfederatie die dopinggebruik veroordeelde in haar reglementen. Een aantal decennia later in 1966 was de Internationale Wielervedeniging de eerste die dopingcontroles uitvoerde.⁵⁹ Toch werd dopinggebruik nog steeds niet als een groot probleem beschouwd door de wielervedeniging en het grote publiek.

2. Internationaal Olympisch Comité (IOC)

47. Volgens de gangbare meningen werd dopinggebruik slechts als een probleem erkend sinds de dood van Tom Simpson in de Tour de France van 1967. Na Simpsons dood richtte het Internationaal Olympisch Comité – dat al bestond sinds 1894 - een Medical Committee op dat als eerste een dopinglijst vaststelde. Van een geharmoniseerd antidopingbeleid was toen nog helemaal geen sprake. De toenmalige voorzitters van het IOC waren slechts in beperkte mate geïnteresseerd in de dopingbestrijding. Ze hadden lange tijd meer oog voor het imago van de sport en de organisatie van hun Olympische Spelen. Voor hen was de dopingstrijd dan ook van ondergeschikt belang.⁶⁰ Tot 1998 voerden de sportorganisaties en de verschillende regeringen een autonoom dopingbeleid met afzonderlijke antidopingregels. Dit gaf aanleiding tot uiteenlopende visies over wat een dopingovertreding is en welke sancties ten aanzien van een betrapte sporter noodzakelijk zijn. Uiteindelijk nam het IOC – na het Festina-schandaal in 1998 - zelf het initiatief om aan deze situatie een einde te maken. Dit mondde uit in de oprichting van het WADA, een wereldwijde antidopingorganisatie waaraan het IOC haar taken op vlak van dopingbestrijding overdroeg.⁶¹ Nadien zette het IOC nog grote stappen in de antidopingbestrijding sinds de aanstelling van Jacques Rogge als voorzitter van het IOC. Onder zijn bewind kreeg het antidopingbeleid de hoogste prioriteit binnen het IOC en verdubbelde het aantal dopingcontroles in de verschillende sporten. Ook huidig IOC-preses Bach lijkt voorop te willen gaan in de strijd tegen doping.⁶²

3. Wereld Anti-Doping Agentschap (WADA)

48. Het Festina-schandaal in de Tour van 1998 zou de aanzet betekenen voor zowel de sportwereld als beleidsmakers om de dopingstrijd aan te scherpen. Na de Tour van 1998 ging

⁵⁹ ROSEN D. M., *Dope: A History of Performance Enhancement in Sports from the Nineteenth Century to Today*, Westport, Praeger, 2008, 29-31.

⁶⁰ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 200.

⁶¹ TEITLER S. & RAM H., Nederlandse tuchtrechtspraak en de toepassing van de World Anti-Doping Code, *Tijdschrift voor Sport en Recht* 2010, nr.2, 57-70.

⁶² <http://www.nu.nl/sport/3627376/ioc-preses-bach-pleit-nieuwe-denkwijze-in-dopingstrijd.html> (geraadpleegd op 17 februari 2014)

iedereen ermee akkoord dat een globale aanpak noodzakelijk was. Belangrijke vereiste daarvoor was de samenwerking tussen zowel sportorganisaties als publieke overheden. Tijdens een Wereldconferentie over Doping in de Sport in 1999 in Lausanne besliste men onder impuls van het Internationaal Olympisch Comité (IOC) om een internationale en onafhankelijke organisatie op te richten die toezicht zou houden op de dopingproblematiek.⁶³ Het Wereld Anti-Doping Agentschap (WADA) werd uit de grond gestampt. Deze organisatie zou antidopingmaatregelen van bovenaf gaan sturen en zo de strijd tegen doping proberen harmoniseren. Dit zou gebeuren door uniforme regels met betrekking tot doping. Het WADA is intussen uitgegroeid tot de belangrijkste organisatie in de dopingstrijd en haar initiatieven vormen dan ook de basis voor het huidige antidopingbeleid.⁶⁴

4. Internationale Wielervedunie (UCI)

49. De UCI is de internationale organisatie voor het wielrennen. Naast het organiseren en promoten van de wielersport ontwikkelde de UCI ook een onvervalst antidopingbeleid. Ondanks de vele dopingschandalen in het wielrennen en de vele negatieve berichtgevingen over de UCI was er geen enkele sportbond ter wereld die gedurende de hele geschiedenis zo voorop ging in de strijd tegen doping. Zo was de UCI niet alleen de eerste sportbond die een dopinglijst publiceerde in 1967, hij was ook de eerste sportbond die al in 1996 van zijn atleten bloedstalen afnam.⁶⁵ Nauwelijks een jaar later ging de UCI over tot het instellen van een maximale hematocrietwaarde (cf. infra⁶⁶). Indien een renner een waarde van boven de 50 had, leidde dit tot een tijdelijk startverbod. Deze maatregel bleef gelden tot de invoering van het biomedisch paspoort in 2008. Ook belangrijke recente initiatieven vloeiden voort uit de Internationale Wielervedunie, zoals bijvoorbeeld de 'no needle policy' en het biomedisch paspoort, die later in deze bijdrage nog besproken worden (cf. infra⁶⁷).

5. WADA Code

5.1. Tweede Wereldconferentie over doping in de sport

50. In 2004 werd de belangrijkste verwezenlijking van het WADA van kracht, de WADA Code. De Code was het gevolg van een tweede Wereldconferentie over doping in de sport in 2003 in Kopenhagen.⁶⁸ Tijdens het jongste decennium is de Code uitgegroeid tot het belangrijkste document in de huidige dopingstrijd. Samen met de Internationale Standaarden⁶⁹ betreffende de verboden lijst, de procedures voor dopingtesten, de erkenningsvoorwaarden van laboratoria, de toestemming wegens therapeutische noodzaak en de bescherming van de gegevens van de sporter, vormt de Code een onderdeel van het Wereld Anti-Doping Programma.

⁶³ Lausanne Declaration on Doping in Sport, 4 February 1999,

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=402791&Site=COE>

⁶⁴ BERENSCHOT, G., Samenvatting scriptie: WAD-Code harmoniseert, maar niet genoeg, *Tijdschrift voor Sport en Recht* 2011, nr. 2, 65-68.

⁶⁵ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 196.

⁶⁶ Hoofdstuk IV, Afdeling 2, 1.2. Hematocrietgrens

⁶⁷ Hoofdstuk IV, Afdeling 2. Belangrijkste initiatieven in het kader van de dopingstrijd

⁶⁸ Copenhagen Declaration on Anti Doping in Sport, http://www.wada-ama.org/rtecontent/document/copenhagen_en.pdf

⁶⁹ <http://www.wada-ama.org/en/world-anti-doping-program/sports-and-anti-doping-organizations/international-standards/> (geraadpleegd op 11 december 2013)

Het doel van de Code is het voeren van een antidopingbeleid waarbij alle sporters dezelfde rechten en verplichtingen hebben. Bovendien worden alle procedures - zowel dopingcontroles als analyses - geharmoniseerd en gecoördineerd door de Code.⁷⁰ Momenteel zijn wereldwijd drieëndertig laboratoria bevoegd de stalen van sporters te testen. Deze labo's zijn 'WADA geaccrediteerd'. Elk labo moet voldoen aan de basisvereisten van een zogenaamd Minimum Required Performance Level, waardoor de kwaliteit van dopingcontroles wereldwijd gewaarborgd wordt.⁷¹

5.2. International Convention against Doping in Sport

51. Overheden zijn in principe niet gebonden door een niet-gouvernementeel document zoals de Code. Dit heeft tot gevolg dat gezocht moest worden naar andere middelen om de Code verplicht toepasbaar te maken. In 2005 besloot de UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation) de International Convention against Doping in Sport⁷² vast te stellen. Deze Conventie legt een aantal verplichtingen op aan de lidstaten en werd inmiddels door 145 landen geratificeerd.⁷³ Door ratificering van de Convention zijn de 'principles' van de WADA-Code bindend en verplicht toepasbaar gemaakt voor de verschillende overheden. Bovendien zijn de lidstaten vrij om eventueel bijkomende maatregelen te nemen in de strijd tegen doping.⁷⁴

5.3. Verschillende wijzigingen Code

52. Op een derde Wereldconferentie over Doping in de Sport in Madrid (2007) werden voor het eerst aanpassingen aangebracht aan de Code met als doelstelling het Wereld Anti-Doping Programma uit te breiden en transparanter te maken. In november 2013 werd een derde versie van de Code goedgekeurd tijdens de vierde Wereldconferentie over Doping in de Sport in Johannesburg. De belangrijkste wijziging is wellicht de verstrenging van de strafbepaling voor sporters die bewust naar doping grijpen. Deze worden vanaf de inwerkingtreding van de nieuwe Code voor 4 jaar geschorst in plaats van de gebruikelijke 2 jaar. Ook wordt de verjaringstermijn verlengd van 8 naar 10 jaar om de oudere dopingpraktijken langer te kunnen aanpakken. Deze derde versie van de World Anti-Doping Code zou van kracht moeten zijn vanaf 2015.⁷⁵

⁷⁰ DAVID P., *A Guide to the World Anti-Doping Code: A Fight for the Spirit of Sport*. Cambridge University Press, New York, 2013, 4-5.

⁷¹ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 90.

⁷² UNESCO Internationale Conventie van 19 oktober 2005 tegen het dopinggebruik in de sport, BS 25 juli 2008 (ed. 2), <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001425/142594m.pdf#page=2>

⁷³ Nederlandse tuchtrechtspraak en de toepassing van de World Anti-Doping Code, Tijdschrift voor Sport en Recht (TvS&R), juli 2010, nr.2, p57-70

⁷⁴ MAESCHALK, J., VERMEERSCH, A. en DE SAEDELEER, K., *Sportrecht*, Gent, Die Keure, 2013, 205.

⁷⁵ Het Laatste Nieuws (2013, 15 november). Muyters: "Nieuwe WADA-code is strenger en klantvriendelijker". Het Laatste Nieuws. Geraadpleegd via <http://www.hln.be/hln/nl/5356/Doping-in-sport/article/detail/1740898/2013/11/15/Muyters-Nieuwe-WADA-code-is-strenger-en-klantvriendelijker.dhtml> (12 december 2013)

6. Dopingcontroles

6.1. Bevoegde instanties

53. Uiteraard voert het WADA als overkoepelende organisatie heel wat dopingcontroles uit op sporters in verschillende disciplines. Maar zij staat niet alleen in haar strijd tegen doping. Zo hebben ook verschillende (inter)nationale sportfederaties (zoals bijvoorbeeld de UCI en KBWB⁷⁶) de bevoegdheid om dopinggebruik te detecteren via controles. Bovendien bestaat er in België voor elk van de vier gemeenschappen ook nog eens een eigen Nationaal Anti-Doping Agentschap. Zo zal NADO Vlaanderen instaan voor talrijke dopingcontroles binnen de Vlaamse Gemeenschap.⁷⁷ Ten slotte hebben ook wedstrijdorganisatoren zelf de mogelijkheid om eigen controleurs op pad te sturen. Zo kan een wielrenner die aan de start komt van de Tour de France tijdens de ronde gecontroleerd worden door controleurs van de Tourorganisatie A.S.O.⁷⁹

6.2. Binnen-en buiten wedstrijdverband

54. De verschillende instanties kunnen zowel dopingcontroles binnen als buiten wedstrijdverband uitvoeren. Het staal kan een urine- of bloedstaal zijn. Bij controles binnen wedstrijdverband betreft het haast altijd urinestalen. Binnen wedstrijdverband gebeurt deze staalafname steeds vlak na een wedstrijd, dit in tegenstelling tot de controles buiten wedstrijdverband die op een willekeurig moment plaatsvinden. Deze laatste kunnen in Vlaanderen enkel uitgevoerd worden bij elitesporters⁸⁰ (zoals alle professionele wielrenners). De controles buiten wedstrijdverband zijn veel effectiever aangezien de sporters deze controle veelal niet verwachten. Om de efficiëntie van de controles buiten wedstrijdverband te waarborgen moeten de elitesporters via het registratiesysteem ADAMS⁸¹ hun whereabouts doorgeven aan het WADA. Dit registratiesysteem omvat alle gegevens over de verblijfplaats van de sporter op elk moment van de dag. Indien een sporter drie keer verkeerd registreert binnen de 18 maanden dan begaat deze sporter een overtreding van het dopingreglement en kan hij/zij een schorsing verwachten.⁸²

7. Het verhaal van de boswachter en de stroper

55. De geschiedenis van het dopinggebruik leert ons dat wielrenners steeds weer op zoek gaan naar nieuwe prestatiebevorderende middelen. Vanaf het moment dat een bepaald middel verboden én opspoorbaar is, schakelt de sporter over naar een ander middel dat (nog) niet aan

⁷⁶ Koninklijke Belgische Wielrijdersbond

⁷⁷ De afkorting NADO staat voor 'Nationaal Anti-Doping Agentschap'.

⁷⁸ <http://www.dopinglijn.be/dopingcontrole-wat-wie-hoe/dopingcontrole-wie-wanneer-waarom> (geraadpleegd op 17 februari 2014)

⁷⁹ ASO is een Frans bedrijf en organiseert tal van grote sportevenementen (onder andere de Tour de France) in verschillende sporten. De afkorting ASO staat voor 'Amaury Sport Organisation'.

⁸⁰ Sinds het decreet van 13 juli 2007 inzake medisch en ethisch verantwoorde sportbeoefening (MEVs decreet), wordt in Vlaanderen een onderscheid gemaakt tussen elitesporters en breedtesporters.

⁸¹ Anti-Doping Administration & Management System

⁸²

http://www.dopinglijn.be/fileadmin/media/Adams/20101130_presentatie_ADAMS_en_whereabouts.pdf (geraadpleegd op 17 februari 2014)

één van beide voorwaarden voldoet.⁸³ Door de constante zoektocht van dopinggebruikers lijkt het alsof ze steeds een voorsprong zullen hebben op de dopingjagers. In de literatuur wordt deze situatie vaak omschreven als het verhaal van de boswachter en de stroper. Volgens dopingspecialist Hans Vandeweghe zijn er op dat vlak grote stappen voorwaarts gezet:

*“In werkelijkheid hebben de dopingbestrijders de dopinggebruikers nooit dichterbij op de hielen gezeten dan vandaag. De tijd dat een middel op de markt kwam en dat het jaren duurde voor een test werd ontwikkeld, ligt ver achter ons. Vandaag spreekt men over maanden, niet langer jaren”.*⁸⁴

⁸³ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wegwielrennen bij de heren*, 2013, 44.

⁸⁴ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 99 en 109.

Afdeling 4. Huidige regelgeving in Vlaanderen

56. Door de regionalisering in België valt de dopingbestrijding onder de bevoegdheid van de Gemeenschappen. Zowel de Vlaamse, Franse als Duitstalige Gemeenschap hebben dus een eigen decreet waarin het dopingprobleem wordt aangepakt. De bestaande dopingregelgeving in Vlaanderen beperkt zich tot twee wetteksten: het decreet van 25 mei 2012 betreffende de preventie en bestrijding van doping in de sport (hierna: Antidopingdecreet)⁸⁵ en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 19 oktober 2012 (hierna: Antidopingbesluit)⁸⁶. De inhoud van deze regelgeving is volledig aangepast aan de regels van het WADA. Bovendien wordt er elk jaar een Ministerieel Besluit gepubliceerd houdende vaststelling van de verboden lijst⁸⁷, zodat deze lijst met verboden middelen analoog blijft aan de jaarlijkse dopinglijst van het WADA.⁸⁸

57. Sinds 2007 wordt er in Vlaanderen aan de hand van welomschreven criteria een onderscheid gemaakt tussen elitesporters en breedtesporters. Gezien deze bijdrage zich vooral toespitst op de dopingproblematiek bij professionele sporters (en vooral wielrenners) heeft het weinig belang om dit onderscheid verder toe te lichten. Professionele wielrenners vallen namelijk allemaal onder de categorie 'elitesporter' waardoor de WADA Code integraal op hen van toepassing is. Zoals hoger vermeld, zijn het Antidopingdecreet en Antidopingbesluit volledig afgestemd op de WADA-regelgeving.

⁸⁵ Decreet 25 mei 2012 betreffende de preventie en bestrijding van doping in de sport, B.S. 12 juli 2012.

⁸⁶ Besluit van de Vlaamse Regering van 19 oktober 2012 houdende uitvoering van het decreet van 25 mei 2012 betreffende de preventie en bestrijding van doping in de sport, BS 7 november 2012.

⁸⁷ Ministerieel Besluit van 27 november 2013 houdende vaststelling van de verboden lijst, B.S. 9 december 2013

⁸⁸ MAESCHALK, J., VERMEERSCH, A. en DE SAEDELEER, K., *Sportrecht*, Gent, Die Keure, 2013, 214.

Hoofdstuk II. Problemen en gevaren van dopinggebruik

Afdeling 1. Algemeen

58. Sporters gaan steeds op zoek naar manieren om hun prestaties te verbeteren. Zo gaan veel wielrenners op hoogtestage en nemen ze een eigen sportbegeleider, kinesist of zelfs mentale begeleider onder de arm. Deze voorzien dan in specifieke trainingsmethoden, intensieve conditietrainingen en aangepaste voedingsgewoonten. Ook qua materiaal en medische verzorging willen ze steeds het beste.⁸⁹ De vraag waar medische verzorging stopt en waar doping begint, is al beantwoordt. Doping is immers het overtreden van één of meer antidopingregels uit de WADA-Code. Maar waarom is het al dan niet in stand houden van een dopingvrije sport zo belangrijk in de hedendaagse maatschappij? Wat is er nu juist zo verkeerd aan dopinggebruik? Het antwoord op deze vraag valt uiteen in drie delen.

59. De eerste twee beweegredenen vinden we terug in de doelstellingen van de WADA Code: "To protect the athletes' fundamental right to participate in doping-free sport and thus promote health, fairness and equality for athletes worldwide."⁹⁰ Uit deze bewoordingen kunnen twee belangrijke doelstellingen worden afgeleid: het belang van de bescherming van de volksgezondheid en het belang van een eerlijke sport.⁹¹ Als gevolg van de recente dopingschandalen en getuigenissen kunnen we nog een derde element aanhalen. Het antidopingbeleid heeft de taak om het imago van de sport – en meer specifiek de wielersport – intact te houden. Het mag immers duidelijk zijn dat elk positief dopinggeval keer op keer de geloofwaardigheid van het wielrennen aantast. De laatste jaren lijkt er dan ook een verschuiving plaats te vinden in het uitgangspunt van de antidopingbestrijding. Tegenwoordig vindt de bestrijding van doping veeleer zijn grondslag in maatschappelijke doeleinden, op vlak van gezondheid en educatie, en veel minder in het sportintrinsieke doel; het voorkomen van prestatiebevordering door het gebruik van verboden middelen. Vooral het gezondheidsbelang staat nu centraal in de verantwoording van het antidopingbeleid.⁹²

⁸⁹ DE WOLF, E., "Gemaakt om te winnen: de verbeterkunde in sport", *Ethiek en Maatschappij* 2008, nr. 2, 3-17, 9.

⁹⁰ http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-The-Code/Code_Review/Code%20Review%202015/Code%20Final%20Draft/WADC-2015-draft-version-4.0-redlined-to-version-3.0-EN.pdf (geraadpleegd op 19 februari)

⁹¹ BERENSCHOT, G., Samenvatting scriptie: WAD-Code harmoniseert, maar niet genoeg, *Tijdschrift voor Sport en Recht* 2011, nr. 2, 65-68.

⁹² H.T. Van Staveren, 'de juridische basis van het dopingverbod', in: Sport en Criminaliteit, Justitiële verkenningen 2002/3, Den Haag: Ministerie van Justitie, Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum, p.55.

Afdeling 2. Argumenten in de dopingstrijd

1. Gezondheid van de sporter

60. Niet alleen in de WADA Code maar ook in de preambule van het UNESCO-verdrag staat vermeldt dat sport van belang is voor de bescherming van de gezondheid.⁹³ Dopingmiddelen zijn namelijk geneesmiddelen die uitsluitend dienen voor mensen met gezondheidsproblemen en niet voor fitte sporters. Doping is met andere woorden niet gezond omdat geneesmiddelen nemen voor een gezond mens niet goed is. Volgens dopingspecialist Hans Vandeweghe moet deze redenering volstaan om doping niet te legaliseren of toe te laten.⁹⁴

61. Hieronder worden kort de bijwerkingen en gevaren van dopinggebruik opgesomd:

- Stimulantia, waaronder amfetamines, cocaïne en efedrine hebben als voornaamste neveneffecten hartproblemen, gedragsveranderingen en verslaving.⁹⁵
- Het gebruik van anabole steroïden kan leiden tot verminderde vruchtbaarheid, leverfunctiestoornissen, hart- en vaatziekten en gedragsveranderingen, zoals toenemende agressie.⁹⁶
- Corticosteroiden worden algemeen beschouwd als het grootste gevaar voor topsporters. Corticosteroiden hebben immers een katabole werking, ze breken de spieren in het lichaam af, waaronder de hartspeer.⁹⁷
- Groeihormoon zorgt voor een verhoogde kans op diabetes, hoge bloeddruk, hartspierafwijkingen en gewrichtsontstekingen.⁹⁸
- Zoals eerder vermeld doet EPO de hematocrietwaarde stijgen. Het bloed wordt dik en stroperig en door middel van trombosevorming kan een hartinfarct, een longembolie of een herseninfarct ontstaan.⁹⁹
- Sporters die gebruik maken van experimentele geneesmiddelen lopen een nog groter risico, deze middelen zitten immers nog in de testfase waardoor verschillende toxicologische eigenschappen van deze producten nog niet bekend zijn. Bekendste voorbeelden zijn de middelen AICAR en GW501516. Volgens het

⁹³ UNESCO Internationale Conventie van 19 oktober 2005 tegen het dopinggebruik in de sport, BS 25 juli 2008 (ed. 2), <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001425/142594m.pdf#page=2>

⁹⁴ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambergts, 2013, 254.

⁹⁵ PIETERS, T., DE HON O., "Sneller, hoger, sterker: kennis over oude en nieuwe dopingmiddelen", *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 2013, Vol.157, A6450, 1-5 en

<http://www.metamedicavumc.nl/pdfs/NTVG2013SnellerHogerSterker.pdf> (17 februari 2014)

⁹⁶ PIETERS, T., DE HON O., "Sneller, hoger, sterker: kennis over oude en nieuwe dopingmiddelen", *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 2013, Vol.157, A6450, 1-5 en

<http://www.metamedicavumc.nl/pdfs/NTVG2013SnellerHogerSterker.pdf> (17 februari 2014)

⁹⁷ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambergts, 2013, 312.

⁹⁸ <http://www.dopingautoriteit.nl/nieuws/algemeen/item/984/Inspectie+Gezondheidszorg+waarschuwt+voor+gevaarlijk+Russisch+groeihormoon> (geraadpleegd op 26 februari 2014)

⁹⁹ PIETERS, T., DE HON O., "Sneller, hoger, sterker: kennis over oude en nieuwe dopingmiddelen", *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 2013, Vol.157, A6450, 1-5 en

<http://www.metamedicavumc.nl/pdfs/NTVG2013SnellerHogerSterker.pdf> (17 februari 2014)

WADA bevat dit laatste product stoffen die ernstige gezondheidschade als gevolg hebben.¹⁰⁰

62. In de geschiedenis van het wielrennen werd dopinggebruik vaak gelinkt aan wielerdoden. Arthur Linton, Knud Enemark Jensen en Tom Simpson staan wereldwijd bekend als de eerste dopingdoden. Maar de vraag of deze sporters ook effectief gestorven zijn aan het gebruik van verboden middelen valt te betwijfelen. Verschillende onderzoeken wezen immers uit dat een andere doodsoorzaak veel waarschijnlijker is. Zo zouden Jensen en Simpson gestorven zijn als gevolg van oververhitting en uitdroging.¹⁰¹ Met de opkomst van EPO werd er in de jaren '90 ook een verband gelegd tussen EPO en hartdoden bij topsporters, maar ook hier wezen verschillende onderzoeken uit dat er geen verband is tussen EPO en een plotse hartdood.¹⁰² Natuurlijk zijn er ook aan EPO-gebruik risico's verbonden, zoals aan elk geneesmiddel. Maar van alle dopingmiddelen die sinds de twintigste eeuw op grote schaal gebruikt werden, zijn EPO en zijn varianten misschien nog de minst gevaarlijke.¹⁰³

63. Er zijn argumenten genoeg om dopinggebruik in de sport te bestrijden en het gezondheidsargument is uiteraard één van de belangrijkste. Anderzijds roept de doelstelling om sporters gezond te houden ook veel vragen op. Lopen topsporters niet per definitie meer gezondheidsrisico's dan de gewone sportende medemens? Is het niet gezonder een goede medische begeleiding met een beperkt gebruik van dopinggeduide middelen toe te laten in plaats van de topsporters steeds tot het uiterste te drijven?¹⁰⁴

2. Bescherming van een eerlijke sport

2.1. Sportintrinsiek doel

64. Een tweede doelstelling van de dopingbestrijding heeft betrekking op de instandhouding van een eerlijke sport. Sportcompetities zijn pas waardevol en boeiend als het resultaat niet vooraf te voorspellen is en de tegenstanders aan elkaar gewaagd zijn. Atleten die hun prestaties verbeteren door het gebruik van verboden middelen behalen onrechtmatig voordeel ten opzichte van hun tegenstanders. In de sportwereld wordt dit gezien als bedrog, een aantasting van de fair play. En zonder fair play, of het nu gaat om amateursport of beroepssport, is er geen sprake van sport. Het behoud van de fair play is dan ook het sportintrinsieke doel van de dopingbestrijding.¹⁰⁵

¹⁰⁰ <http://sport.infonu.nl/sportieve-activiteiten/112579-gw501516-en-aicar-niet-zonder-risico.html> (geraadpleegd op 26 februari 2014)

¹⁰¹ LÓPEZ, B., *Anti-doping cheating? The manufacture of truth in the war against drugs in sport*, 2010, 47 p., <http://www.chemometry.com/Index/Anti-doping/Literature/Reviews/Bernat%20Lopez%20on%20anti-doping%20cheating.pdf> (geraadpleegd op 28 februari 2014)

¹⁰² LÓPEZ, B., *Anti-doping cheating? The manufacture of truth in the war against drugs in sport*, 2010, 47 p., <http://www.chemometry.com/Index/Anti-doping/Literature/Reviews/Bernat%20Lopez%20on%20anti-doping%20cheating.pdf> (geraadpleegd op 28 februari 2014)

¹⁰³ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 256.

¹⁰⁴ OLFERS, M., "De antidopingparadox", *Tijdschrift voor Sport en Recht* 2010, nr.2, 71-78.

¹⁰⁵ DE WOLF, E., "Gemaakt om te winnen: de verbeterkunde in sport", *Ethiek en Maatschappij* 2008, nr. 2, 3-17.

65. De bescherming van een eerlijke sport houdt verband met de intrinsieke waarde van de sport, de zogenaamde Spirit of Sport. Door een efficiënt antidopingbeleid doen de verschillende organisaties er alles aan om datgene te beschermen wat wezenlijk van waarde is voor de sport. De Spirit of Sport wordt gekenmerkt door een reeks van waarden. Een aantal van deze waarden worden onvermijdelijk geschonden door het gebruik van prestatiebevorderende middelen, namelijk ethiek, fair play en eerlijkheid, respect voor regels en weten, respect voor jezelf en andere deelnemers.¹⁰⁶ De vele dopingschandalen bewijzen dat de verleiding van dopinggeduide middelen regelmatig de bovenhand haalt op de waarden van de Spirit of Sport.

2.2. Doping prestatiebevorderend?

66. Om te kunnen spreken van een aantasting van de eerlijke sport dient dopinggebruik effectief een prestatiebevorderend effect te hebben. Bijgevolg rijst de vraag of het beginsel van fair play wezenlijk aangetast wordt door het gebruik van verboden middelen. Volgens wielrenners en wielersporters zou EPO de enige doping zijn die echt een groot verschil maakt. Na de introductie van EPO in het wielerspeloton werd er dan ook gesproken over 'cyclisme à deux vitesses', waarmee verwezen werd naar de grote prestatieverschillen tussen gebruikers en niet-gebruikers.¹⁰⁷ Verschillende wetenschappelijke studies betwisten echter het prestatiebevorderend effect van bepaalde verboden middelen, zelf van EPO en zijn varianten. Maar als zowel sporters, dokters als trainers verzekeren dat EPO prestatiebevorderend werkt, dan mag je er ongetwijfeld van uitgaan dat het ook zo is. Uit onderzoek is gebleken dat vooral het uithoudingsvermogen van de topsporter sterk toeneemt wanneer die EPO tot zich neemt.¹⁰⁸ Bovendien zijn het in de topsport heel vaak details die het verschil maken. Stel dat je slechts 1% zou verbeteren door het gebruik van een bepaald product, dan kan die 1% er wel voor zorgen dat je op een cruciaal moment net dat tikkeltje sterker bent dan je tegenstander. Zelf het kleinste prestatiebevorderend effect zorgt dus voor een ongelijke strijd. Daarenboven kan ook het placebo-effect bij topsporters een rol spelen.¹⁰⁹ Zo is het goed mogelijk dat een sporter toch sterker voor de dag komt door de gedachte van het prestatiebevorderend effect, zelf wanneer het middel op zichzelf niet prestatiebevorderend werkt.

2.3. Illusie van het level playing field

67. Hoe langer hoe meer wordt het argument van de fair play niet meer aanvaardt als rechtvaardigingsgrond voor het antidopingbeleid. Sport is per definitie oneerlijk. De ene atleet heeft meer talent dan de ander. De sporter die zich de beste begeleiding en het duurste materiaal kan veroorloven heeft hoe dan ook een voorsprong op andere sporters die het met veel minder moet doen.¹¹⁰ Dergelijke ongelijkheden worden wél aanvaard door de sportorganisaties en het

¹⁰⁶ <http://www.dopingautoriteit.nl/veelgestelde vragen/watisdoping/stofmethodeopwadalijst> (geraadpleegd op 28 februari 2014)

¹⁰⁷ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wielrennen bij de heren*, 2013, 19.

¹⁰⁸ Lezing van Hans Vandeweghe, sportjournalist, 'Doping in de sport', Gaston Martenszaal, Zulte, 7 maart 2014

¹⁰⁹ <http://vorige.nrc.nl/achtergrond/article2350581.ece> (geraadpleegd op 28 februari 2014)

¹¹⁰ WEATHERILL, S., "Anti-doping rules and EC Law", *European Competition Law Review* 2005, Vol. 26, issue 7, 418.

grote publiek. Het is op zijn minst betwistbaar waar de lijn wordt getrokken bij het bestrijden van de 'oneerlijke krachtmeting'. Sport is nu eenmaal georganiseerde ongelijkheid, ondanks de illusie van het level playing field.¹¹¹

3. Imago van de sport

3.1 Geloofwaardigheid

68. Het fenomeen doping werpt een schaduw over de sport. De vele dopingschandalen en bekentenissen leiden tot grote verontwaardiging bij het grote publiek. Vooral de wielersport lijdt heel erg onder de grootschalige misbruiken. Nadat de Duitse wielrenner Patrick Sinkewitz in 2007 een positieve dopingplas afleverde, weigerden de Duitse televisiezenders de Tour de France live uit te zenden.¹¹² Ook de vele geldschietters van verschillende wielerploegen twijfelen de laatste jaren steeds meer aan de integriteit van het wielrennen waardoor het voor de teams alsmaar moeilijker wordt om voldoende financiële middelen bij elkaar te krijgen. Wielrennen wordt in West-Europa algemeen beschouwd als één van de populairste sporten maar het mag duidelijk zijn dat nog meer dopingschandalen een gevaar kunnen betekenen voor de toekomst van de sport.

69. Als gevolg van de recente dopingschandalen is de dopingbestrijding – naast de twee voormelde doelstellingen – nu ook gericht op het imago van de sport en sportorganisatie. De vele dopingmisbruiken leidden tot een negatieve beeldvorming en verminderde maatschappelijke aanvaardbaarheid van het verschijnsel sport, terwijl de sport juist een positieve invloed zou moeten hebben op de samenleving. Het huidig antidopingbeleid is dan ook steeds meer gestoeld op het waarborgen van de geloofwaardigheid van de sport, en minder om de andere doeleinden.¹¹³

3.2. Voorbeeldfunctie en rolmodel voor jongeren

70. Topsporters vervullen een belangrijke voorbeeldfunctie in de samenleving. Eddy Merckx, Lance Armstrong, Tom Boonen, het zijn slechts enkele van de vele wielrenners die op handen gedragen worden door het volk. Wanneer deze helden zich niet meer gedragen zoals je van hen verwacht – bijvoorbeeld door dopinggebruik – dan schokt ons dat. De renners vallen van hun voetstuk. De media zorgt er dan voor deze emoties extra te benadrukken en de beleving van het drama groter te maken.¹¹⁴

71. Vooral voor de jeugd is het belangrijk dat topsporters zich professioneel gedragen en zich niet inlaten met dopinggebruik of ander afkeurend gedrag. Professionele sporters hebben immers een sturende rol en zijn een rolmodel voor jonge sporttalenten. Indien de oudere generatie topsporters dopinggebruik niet zou afwijzen, dan heeft de dopingcultuur een veel grotere kans om zichzelf in stand te houden. De fouten die in het verleden gemaakt zijn door

¹¹¹ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 296.

¹¹² <http://www.gva.be/arch/duitse-zenders-ard-en-zdf-weigeren-de-tour-nog-uit-te-zenden.aspx> (geraadpleegd op 13 maart 2014)

¹¹³ OLFERS, M., "De antidopingparadox", *Tijdschrift voor Sport en Recht* 2010, nr.2, 71-78.

¹¹⁴ MIJATOVIC, V., "Gevallen helden", *Nederlands Tijdschrift voor Obstetrie & Gynaecologie* 2013, vol. 126, 56-57.

topsporters en de sportgemeenschap mogen zich niet opnieuw voordoen. Oudere renners moeten bereid zijn de jongeren te wijzen op de gevaren en de onwenselijkheid van doping.¹¹⁵ De recente golf van bekentenissen moeten dan ook tot doel hebben plaats te maken voor een andere houding ten opzichte van de dopingcultuur. Jonge sporters moeten van jongs af aan een afkeurende houding ten opzichte van doping ingeprent krijgen. Jonge atleten zijn enthousiast om te sporten en de sportorganisaties zijn dan ook verplicht ervoor te zorgen dat zij gezond en vrij van doping hun talenten verder kunnen ontplooien en aanwenden. Op die manier kan een efficiënt antidopingbeleid bijdragen aan een kerngezonde samenleving.¹¹⁶ Welke initiatieven daarvoor moeten worden genomen, zien we later in deze bijdrage.

¹¹⁵ Persbericht Commissie Anti-doping Aanpak, 17 juni 2013, geraadpleegd via <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=13886>

¹¹⁶ Persbericht NOC*NCF, 17 juni 2013, geraadpleegd via <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=13886>

Afdeling 3. Gedoogbeleid?

"There is an aspiration for our athletes to be superhuman, just as there is an interest from many athletes to go beyond what is known as the limit of human performance."

Andy Miah, 2004.

1. Kritiek in de dopingstrijd

1.1. Beveiliging van het lichaam tegen topsport

72. In vele sporttaken worden extreme prestaties verlangd van de sporters. De wielersport is op dat vlak hét voorbeeld bij uitstek. Tijdens de grote rondes¹¹⁷ moet het peloton vaak onder extreme omstandigheden de allerhoogste cols op. Velen vechten daarbij tegen de limieten van hun eigen lichaam. Als gevolg van deze extreme uitputting gaan er stemmen op om dopinggebruik beperkt toe te laten en het lichaam zo te wapenen tegen de gevaren van de topsport. Voormalig Festina-dokter Eric Rijckaert was één van de eerste pleitbezorgers van een dergelijk gedoogbeleid. Rijckaert verdedigde de stelling dat het gezonder was de renners onder medisch toezicht en in beperkte mate doping te verstrekken. Op die manier zou vermeden worden dat renners zonder veel kennis van zaken experimenteren met gevaarlijke dopingmiddelen.¹¹⁸ Volgens deze strekking moet vooral in de meest intensieve sporten zoals wielrennen beperkt dopinggebruik toegelaten worden. Hierbij is een belangrijke rol weggelegd voor de artsen. Zij moeten verantwoord dopinggebruik controleren en gevaarlijke producten afraden. Via deze aanpak zou ook het illegale circuit ingeperkt worden.¹¹⁹

1.2. Zelfbeschikking van het lichaam

73. Ook uit filosofische hoek komt er kritiek op het antidopingbeleid. De filosofen maken daarbij gebruik van een theoretische benadering.¹²⁰ Volgens hen heeft de individuele mens het recht om zijn eigen geest en lichaam te veranderen, zonder bemoeienis van overheid of sportorganisaties. Dopinggebruik zou tot de individuele verantwoordelijkheid van de gebruiker behoren. Het dopingverbod is bijgevolg in strijd met de menselijke vrijheid. Overheden hebben veeleer de taak om de vrijheden van het volk te beschermen in plaats van te beperken.¹²¹ Bovendien is het gezondheidsargument helemaal niet consistent als je kijkt naar verschillende andere sporten – zoals boksen, bergbeklimmen, motorraces – die veel gevaarlijker zijn voor de volksgezondheid dan dopinggebruik.¹²²

¹¹⁷ De grote rondes zijn de Giro d'Italia, de Tour De France en de Vuelta.

¹¹⁸ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambergits, 2013, 315-319.

¹¹⁹ MEIJER, W., "Doping in de sport: The show must go on", *Crimelink* 2011, nr.2, 13-16, <http://wesleymeijer.files.wordpress.com/2011/02/crimelink-doping.pdf>.

¹²⁰ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambergits, 2013, 296

¹²¹ De Wolf, E., "Gemaakt om te winnen: de verbeterkunde in sport", *Ethiek en Maatschappij* 2008, nr. 2, 3-17.

¹²² <http://www.actuamedica.be/MediSurf/NL/MediSurf-Arch-NL-040946.html> (geraadpleegd op 12 maart 2014)

1.3. Inconsistentie van de antidopingregelgeving

74. Volgens het WADA en de overheden liggen de gezondheid van de atleten en de bescherming van de fair play aan de grondslag van het antidopingbeleid. Vreemd genoeg spelen deze doelstellingen geen rol bij de toepassing van de antidopingregels. Wanneer een verboden stof wordt aangetroffen in het lichaam van een sporter, is er hoe dan ook sprake van doping, ongeacht of het middel de gezondheid schaadt of de prestatie bevordert. Volgens het strict liability-beginsel is de aanwezigheid van een verboden middel al voldoende om strafbaar te zijn. Dit leidt tot veel onbegrip bij de sporters.¹²³ De vraag rijst waar de grens ligt tussen dopinggebruik en andere technische innovaties, zoals bijvoorbeeld slapen in een hoogtekamer. Slapen in een hoogtekamer geeft immers hetzelfde effect als veel dopingmiddelen, het stimuleert de aanmaak van rode bloedcellen.¹²⁴ Om die reden krijgen antidopinginstanties vaak de kritiek dat de lijst met verboden middelen arbitrair is samengesteld.

2. Waarom een gedoogbeleid ontoelaatbaar is

75. Algemeen gezien stellen voorstanders van een gedoogbeleid dat doping overschat wordt als probleem. Topsport mét doping zou gezonder zijn dan topsport zonder doping. De antidopingregelgeving zou ten onder gaan aan willekeur. De mens moet zelf kunnen beslissen wat hij met zijn lichaam doet. Het zijn slechts enkele van de vele argumenten die worden opgeworpen om het antidopingbeleid te bekritisieren. Niettemin mag en kan doping niet zomaar toegelaten worden. Vooral omwille van de drie voorgaande redenen – gezondheid, fair play en het imago van de sport – is een gedoogbeleid onaanvaardbaar. Het zal immers tot excessen leiden. Topsporters zullen steeds verder gaan in hun jacht op sportief succes. Wanneer bepaalde producten toegelaten worden, zal men toch weer op zoek gaan naar andere en betere producten om de tegenstander te overtreffen.¹²⁵ Ook beperkt dopinggebruik onder medisch toezicht heeft geen zin want de sporter zal altijd de mogelijkheid hebben een eigen handeltje met gevaarlijke dopingproducten op te starten. Fraudeurs zijn er onvermijdelijk, en zeker in de sport. Vandaar dat het dopingprobleem zoveel mogelijk gecontroleerd en gecoördineerd moet worden.

76. Doping bannen moet het doel zijn, aan het legaliseren van doping zijn nagenoeg geen voordelen verbonden. Voor het publiek gaat veel waarde van de sport verloren indien doping wordt toegelaten. Sportief succes is in dat geval niet langer een reflectie van het talent en de geleverde fysieke inspanningen van een atleet. Hierdoor gaat de natuurlijke strijd tussen topsporters verloren. Bovendien worden atleten en jonge sporters benadeeld die zich verzetten tegen dopinggebruik en de daarmee gepaard gaande gezondheidsrisico's. Het legaliseren van prestatiebevorderende middelen betekent immers dat iedereen die competitief wil sporten, gedwongen wordt tot het nemen van doping. Ook op financieel vlak kan dit enorme schade teweegbrengen bij sporters die geen doping willen innemen.¹²⁶

¹²³ OLFERS, M., "De antidopingparadox", *Tijdschrift voor Sport en Recht* 2010, nr.2, 71-78.

¹²⁴ MIAH, A., *Genetically modified athletes: biomedical ethics, gene doping and sport*, Londen, Routledge, 2004, 19.

¹²⁵ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 296.

¹²⁶ Lezing van Hans Vandeweghe, sportjournalist, 'Doping in de sport', Gaston Martenszaal, Zulte, 7 maart 2014

77. Een laatste reden om doping niet toe te laten is het feit dat uit de geschiedenis van de sport blijkt dat een doorgedreven dopingbestrijding wel degelijk werkt. Volgens dopingspecialist Hans Vandeweghe en Prof. Peter Van Eenoo is er een positieve evolutie merkbaar in de dopingbestrijding.¹²⁷ Zo zouden dopingjagers de fraudeurs nog nooit zo dicht op de huid hebben gezeten als vandaag. Dit kan alleen maar toegejuicht worden rekening houdend met de voormelde problemen en gevaren van dopinggebruik.¹²⁸

¹²⁷ Lezing van Prof. Peter Van Eenoo, hoofd van het DoColoab van de Universiteit Gent, 'Gentse jacht op doping', Gent BC Business Café, 17 januari 2013

¹²⁸ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 296.

Hoofdstuk III. Oorzaken van de dopingcultuur en de instandhouding ervan

Afdeling 1. Overwinningsdrang

"It was win at all costs. When I was diagnosed with cancer I would do anything to survive. I took that attitude - win at all costs - to cycling. That's bad.
Lance Armstrong, 2013.

78. Mensen hebben de aangeboren behoefte om beter, sterker en sneller te zijn dan hun tegenstanders. Dit is bij topsporters nog meer het geval. Het belangrijkste element van een goede sportattitude is immers de wil om te winnen. Sporters hebben steeds weer de ambitie om de beste te zijn.¹²⁹ Dit geldt niet alleen voor de individuele sporter maar ook voor sportbegeleiders en ploegleiders. De wielrenner met de grootste overwinningsdrang zal nog net dat beetje extra uit zijn lijf kunnen puren om de overwinning binnen te halen. Net die overwinningsdrang maakt de sport zo mooi, iedereen wil tot het uiterste gaan om toch maar de beste te zijn. Maar er is ook een keerzijde van de medaille. De innerlijke drang naar winst zorgt ervoor dat sporters meer kwetsbaar zijn om toe te geven aan de verleiding van verboden middelen. Een voorbeeld¹³⁰: een renner werkt een hele winter keihard toe naar zijn lievelingswedstrijd die hij heel graag wil winnen. Die dag blijkt iemand beter te zijn en uiteindelijk wordt de renner in kwestie tweede. De ontgoocheling is enorm. Even later komt een ploegmaat of begeleider bij hem en vertelt dat er een verboden middel ter beschikking is die de kans op succes groter maakt. De renner is op dat moment kwetsbaar en zal sneller openstaan voor dopinggebruik. De mens heeft immers een instinctieve drift om te winnen en steeds weer de beste te zijn. Deze overwinningsdrang gaat veelal gepaard met een enorme prestatiedruk wanneer er naast sportieve winst ook roem en financiële middelen op het spel staan.

¹²⁹ De Wolf, E., "Gemaakt om te winnen: de verbeterkunde in sport", *Ethiek en Maatschappij* 2008, nr. 2, 3-17.

¹³⁰ Lezing van Hans Vandeweghe, sportjournalist, 'Doping in de sport', Gaston Martenszaal, Zulte, 7 maart 2014

Afdeling 2. Socialisatie

1. Begrip

79. Sportende jongeren worden opgenomen in de cultuur van hun omgeving. Dit proces van sociale inlijving heet socialisatie. Één van de belangrijkste, zoniet de belangrijkste georganiseerde praktijk waaraan jongeren in hun vrije tijd deelnemen is de sportvereniging. Ze maken vaak impliciet kennis met de waarden die aan de regels en normen van de sport ten grondslag liggen. Bovendien worden ze ook geïntroduceerd in de ruimere context van de sportbeoefening. Ze worden ingelijfd in het sociale klimaat en cultuur van het team, de trainingsgroep of de sportvereniging.¹³¹ Zo nemen ze de gewoonten en gebruiken van hun sportcollega's en entourage over. Vaak hoort daar ook medische begeleiding en dopinggebruik bij.

2. Dopinggebruik als aangeleerd gedrag

80. In veel sporttakken komen atleten op jonge leeftijd in aanraking met allerlei hulpmiddelen. Dit geldt zeker voor het wielrennen. Zo krijgen jonge renners al snel te maken met het fenomeen soigneren. Via familie of bevriende kennissen wordt hen zalfjes of pillen aangeraden om toch maar goede prestaties te kunnen leveren. Vanaf dat moment begint het probleem van de overmedicalisering.¹³² Na introductie in het profbestaan breidt de lichaamsverzorging steeds meer uit. Zo krijgen jonge profwielrenners plots te maken met teamartsen en soigneurs naast hun eigen persoonlijke verzorger. Voor het kleinste ongemak bestaat een pilletje. De overmedicalisering in de sport is echter geen recent fenomeen. Als gevolg van de vele zware wedstrijden was er in de jaren '60 al sprake van het 'prepareren' van wielrenners. Deze cultuur werd vervolgens overgeleverd van generatie op generatie. Sporters gaan er steeds weer van uit dat ze lichaamsverzorging nodig hebben om sportief succes te boeken. Dit kan gaan van druivensuiker, vitamines en ontstekingsremmers tot meer verregaande vormen van verzorging zoals infusen en injecties. Veel van die producten zijn onschadelijk en ongevaarlijk maar ze hebben wel als gevolg dat sporters worden ondergedompeld in een cultuur waar het gebruik van medische hulpmiddelen een noodzaak lijkt. Veel van deze middelen vormen op zich geen regelovertreding. Anderzijds leidt het bij topsporters vaak tot een grenserving tussen toelaatbare en niet-toelaatbare lichaamsverzorging. De stap om verboden middelen te nemen, wordt steeds kleiner. En op het moment dat je als jonge renner op de drempel van een wielercarrière staat, is doping slechts de volgende en even noodzakelijke stap na hard trainen, veel rusten, gezond eten en toegelaten lichaamsverzorging.¹³³

81. Met de overstap naar het profwielrennen gaan vaak grote verwachtingen gepaard. Getalenteerde beloften gaan ervan uit dat ze het ook bij de grote jongens kunnen waarmaken. De

¹³¹ RUTTEN, E., STAMS, G.J., DEKOVIC, M., SCHUENGEL, C., HOEKSMA, J. en BIESTA, G., "Jeugdsport en morele socialisatie. Effecten van fair-play, sociomoreel redeneren, moreel klimaat en relationele steun van de trainer op anti- en prosociaal gedrag in en op het veld", *Pedagogiek* 2004, nr. 4, 324-341, <http://www.pedagogiek-online.nl/index.php/pedagogiek/article/viewFile/248/247>

¹³² Van Gestel, J., *Figuraties in de sport*, Gent, Academia Press, 2008, 322 p. 196-197.

¹³³ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wegwielrennen bij de heren*, 2013, 26.

vele adelbrieven uit de jeugdreksen scheppen grote verwachtingen, niet op zijn minst bij de renners zelf. Wanneer diezelfde jeugdkampioenen na verloop van tijd merken dat ze een flink stuk tekortkomen, stellen ze zich vragen. Bij de gemakkelijkste kermiskoersen worden ze gelost, bij de minste versnelling schieten de krampen in hun zo vaak geprezen wielerbenen. De jongeling stelt zich vragen, net als zijn entourage. Trainingsschema's worden omgegooid, de renner in kwestie gaat harder trainen en let nog beter op zijn voedingsgewoonten. Maar niets mag baten. Slechts na verloop van tijd en afhankelijk van ploeg tot ploeg ondervinden jonge profs wat de reden is van hun mindere prestaties. De meerderheid van het peloton gebruikt doping. Natuurlijk hadden deze renners al van doping gehoord, maar in dat geval gingen ze er eenvoudigweg van uit dat slechts enkelingen zich inlieten met deze praktijk. Niettemin zijn er ook talloze andere renners die al heel vroeg ondergedompeld werden in de dopingcultuur. Voorbeelden genoeg van extreme gevallen die in de jeugd reeds doping namen of betrappt werden op doping. In dergelijk geval is het veelal de persoonlijke begeleider die zijn poulain kennis leert maken met allerhande verboden middelen. Het zijn dan ook die persoonlijke begeleiders die verknocht zijn aan de dopingmythe. Hieronder verstaat men de basisgedachte dat topsport niet mogelijk is zonder doping.¹³⁴

82. Na de kennismaking met de bestaande dopingcultuur staan de betrokken renners voor een moeilijke keuze. Ze maken de afweging tussen meedoen met de heersende dopingcultuur in het wielrennen of er tegen ingaan, met inachtneming van alle nadelige gevolgen. De uitkomst van deze afweging is grotendeels afhankelijk van het karakter en de basishouding van de jonge renner in kwestie. Voorts valt ook de invloed van de omgeving niet te onderschatten. Zo onderhouden topsporters dikwijls een intensieve band met hun coach, waardoor ook diens invloed op de sporter toeneemt (cf. infra¹³⁵). Een opmerkelijke passage uit de onthullende biografie van ex-dopingzondaar David Millar beschrijft perfect de situatie waarbij jonge renners geconfronteerd worden met de bestaande dopingcultuur:

“Waar het uiteindelijk op neerkwam, was je omgeving en karakter. Voor sommigen was doping bijna onvermijdelijk, terwijl doping voor anderen domweg nooit een optie was, zelfs niet als alle renners om hen heen het wel gebruikten. Toen een ploegmaat ons die vraag stelde, leken Moncoutié en ik onaantastbaar. Voor Moncoutié was het iets ondenkbaars, maar ik begon mij diep vanbinnen af te vragen waarom ik nog steeds zo sterk tegen doping was gekant.”¹³⁶

Uiteindelijk laat een beloftevolle Millar zich ondanks enkele knappe prestaties overhalen om EPO te gebruiken. In zijn boek beschrijft hij hoe hij zichzelf injecteert en hoe het dopinggebruik zijn prestaties zichtbaar verbeterde.¹³⁷

3. Geheimhoudingsplicht onder de renners

¹³⁴ <http://www.nlcoach.nl/kenniscentrum/overige/waarom-gebruiken-topsporters-doping/> (geraadpleegd op 17 februari 2014)

¹³⁵ Hoofdstuk III, Afdeling 5, 2.2. De ploegleiders en het ploegmanagement

¹³⁶ MILLAR, D., *Koersen in het duister. Het onthullende verhaal van een topwielrenner*, Utrecht, Tirion Uitgevers, 2012, 211.

¹³⁷ MILLAR, D., *Koersen in het duister. Het onthullende verhaal van een topwielrenner*, Utrecht, Tirion Uitgevers, 2012, 360p.

3.1. Georganiseerde onwetendheid

83. Een cruciaal aspect in het voortbestaan van de dopingcultuur is de geheimhoudingsplicht (ook wel omerta¹³⁸ genoemd). Voor de betrokken renners in het wielerpeloton geldt immers de impliciete gedragsregel dat er niet wordt gesproken over dopinggebruik. Of deze gedragsregel nu nog wordt gehanteerd zoals pakweg tien jaar geleden valt te betwijfelen. Anderzijds is het ook onmogelijk te beweren dat deze erecode niet meer geldt. Het voortbestaan van de collectieve zwijgplicht kan er immers voor zorgen dat niemand bewust is van het voortbestaan van de dopingcultuur. Het belang van de geheimhoudingsplicht binnen het wielerpeloton valt dus niet te onderschatten.

84. Na de vele dopingschandalen stelden veel sportjournalisten zich terecht de vraag hoe het in de hedendaagse samenleving mogelijk was geweest dat dergelijke grootschalige dopingsystemen stil konden worden gehouden voor de buitenwereld. Deze vraag kan grotendeels beantwoord worden door de toen geldende geheimhoudingsplicht. Renners waren zich bewust van de schade die de openbaring van dopinggebruik kon toebrengen aan zowel de renners, de ploegen als de wielersport zelf. Het was dan ook van cruciaal belang de erecode van geheimhouding te respecteren en op die manier zichzelf en de sport in bescherming te nemen. Dit alles leidde tot sterke verwantschap en cohesie binnen het peloton, ongeacht het team of land waarvan een renner afkomstig is.¹³⁹ Niet alleen binnen het peloton zelf maar ook tussen de verschillende ploegleiders, begeleiders, soigneurs en teamartsen was dezelfde impliciete zwijgplicht van kracht. Het was ook van belang om voorzichtig om te springen met nieuwkomers en renners die de overstap maakten van de jeugd. In de eerste fase repten oudere wielrenners geen woord over doping in het bijzijn van hun jongere collega's. Naarmate hun profcarrière vorderde, kwamen ook zij steeds meer te weten over de dopingcultuur. De oudere wielrenners maakten vaak impliciet duidelijk dat het belangrijk was deze cultuur verborgen te houden voor de buitenwereld en vooral de media.

85. Uit het eindrapport van de Nederlandse Commissie Anti-Doping Aanpak blijkt dat de geheimhoudingsplicht uiteindelijk leidde tot het ontstaan van 'georganiseerde onwetendheid'.¹⁴⁰ Renners wilden zo weinig mogelijk te weten komen van het dopinggebruik van ploeggenoten en collega's. Als gevolg daarvan werd het onderwerp doping bewust vermeden. Velen hadden dus wel vermoedens, maar gingen er liever niet dieper op in. Renners konden zich op die manier voorhouden dat het allemaal wel meeviel met de dopingcultuur, terwijl ze diep vanbinnen wisten dat er veel meer aan de hand was. Bovendien voelden renners ook de druk van ploeggenoten en ploegleiding om op niveau te presteren, al dan niet met behulp van verboden middelen.

3.2. Verbanning van tegenstanders

¹³⁸ Het begrip omerta is afkomstig uit de Siciliaanse maffiawereld en houdt in dat je met niemand –en zeker niet met de autoriteiten- over bepaalde (criminele) activiteiten praat. Het is een soort eed waaraan eenieder zich moet houden.

¹³⁹ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg wielrennen bij de heren*, 2013, 26.

¹⁴⁰ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg wielrennen bij de heren*, 2013, 27.

86. Uitzonderlijk waren er renners die ingingen tegen de dominante cultuur van dopinggebruik. Het bekendste voorbeeld is ongetwijfeld de Franse renner Christophe Bassons (bijgenaamd monsieur Propre). Bassons maakte tijdens de Tour Dopage van 1998 deel uit van de verguisde Festina-ploeg. Later verklaarden twee toenmalige ploegmaten dat Bassons de enige renner van de ploeg was die niet gebruikte. Van de kleine groep niet-gebruikers bleven veel renners in hun eigen dopingvrije wereld of stopten zelf met wielrennen. Ze gingen het gevecht niet aan met de heersende dopingcultuur. Bassons daarentegen sprak zich openlijk uit tegen doping en dat stootte veel renners tegen de borst. Andere leden van het peloton zoals Lance Armstrong maakten hem het leven zuur omdat hij de geheimhoudingsplicht - die het wielrennen kenmerkte - doorbrak. Het ging zelf zover dat na een conflict met Armstrong – de toenmalige patron van het wielerpeloton - niemand meer met Bassons wou spreken of met hem gezien wou worden. Uiteindelijk keerde zelfs zijn eigen ploegleiding zich tegen Bassons.¹⁴¹ Het zou het einde van zijn carrière betekenen. Na de recente dopingbekenntnissen werd duidelijk dat Bassons één van de slachtoffers was van de toenmalige dopingcultuur.

87. Ook de pers speelt een belangrijke rol in de collectieve zwijgplicht. Tot voor kort waren er slechts weinig journalisten die het dopinggebruik aan de kaak durfden te stellen. Uit schrik voor negatieve reacties van renners, sponsors en andere collega's stelden journalisten geen vervelende vragen over doping, terwijl ook zij verschillende signalen kregen dat dopinggebruik niet tot het verleden behoorde. De pers verbloemde de waarheid voor het grote publiek. Schaarre uitzondering was David Walsh. Deze Ierse journalist schreef al in 1999 dat Armstrong aan de verboden middelen zat. Maar er werd weinig belang gehecht aan de woorden van Walsh. Jarenlang werd hij afgeschilderd als een onruststoker. Walsh werd verafschuwd, niet alleen door Armstrong en zijn ploegleiding, maar ook door collega-journalisten, enkel en alleen omdat hij deed wat van een journalist verwacht wordt. Walsh leverde een eenzame strijd voor recht in een wereld van ontkenningen.¹⁴² Dopinggebruikers duldden geen tegenstand. En als die er toch was, dan werden de betrokkenen met de grond gelijk gemaakt, zowel door (collega-)wielrenners als door (collega-)journalisten. Jaren later en na talloze dopingschandalen kregen ze hun gelijk. Veel te laat.

¹⁴¹ MACUR, J., *De leugens van Lance. De ondergang van een wielerslegende*, Amsterdam, Thomas Rap, 2014, 142-143

¹⁴² WALSH, D., *Mijn jacht op Lance Armstrong*, Antwerpen, Linkeroever, 2013, 1-5.

Afdeling 3. Rationalisering

"I went in and just looked up the definition of cheat and the definition of cheat is to gain an advantage on a rival or foe that they don't have. I didn't view it that way."

Lance Armstrong, 2013.

1. Begrip

88. Het begrip rationalisering vindt zijn grondslag in de psychologie. Rationalisering is een psychisch afweermechanisme waarbij de mens zoekt naar een redelijke verklaring om een onacceptabele gedraging van een aanvaardbaar motief te voorzien. Dit proces van rationalisering kan geheel onbewust verlopen.¹⁴³ Ook in de sport is dit principe van toepassing. Bij elke overtreding van de spelregels – en dus ook bij dopinggebruik – zal de sporter op zoek gaan naar rationele verklaringen om het eigen immoreel of afwijkend gedrag goed te keuren. Het rationaliseringsproces zorgt bij de sporter voor een zekere gemoedsrust. Zo heeft de sporter niet langer het gevoel dat hij iemand bedriegt.

2. Rechtvaardigen van dopinggebruik

89. Uit bekentenissen van voormalige dopingzondaars blijkt vaak dat ze niet kunnen of durven uitspreken dat ze ooit vals gespeeld hebben door hun dopinggebruik. Enerzijds verontschuldigen ze zich ten opzichte van het publiek, anderzijds zijn ze er diep vanbinnen nog steeds niet van overtuigd dat ze bedrog pleegden tijdens hun loopbaan. De reden daarvoor is de rationalisering van het dopinggebruik. Wanneer dopingzondaars hun carrière overschouwen, komen zij steeds weer tot de conclusie dat doping de enige mogelijkheid was. Doping was een vanzelfsprekendheid.¹⁴⁴

90. Zonder dopingzondaars te willen goedpraten, kun je wel stellen dat een sterk karakter vereist is om in de maatschappelijke context van het wielrennen dopinggebruik af te wijzen. Het gebruik van doping leidt tot betere prestaties, betere prestaties leiden tot hogere financiële inkomsten en meer aanzien, zowel ten opzichte van collega's als ten opzichte van het grote publiek. En vooral in een periode waarin organisaties en ploegen zich niet duidelijk uitspreken tegen doping kan de verleiding wel eens (te) groot worden. Eenmaal de stap naar dopinggebruik gezet is, zoeken de renners onbewust naar redelijke motieven om hun gedrag (in casu dopinggebruik) goed te keuren. Hierbij een aantal van de meest gebruikte motieven ter rationalisering van dopinggebruik:

- "Dopinggebruik helpt me om mijn lichaam te verzorgen en gezond te blijven, niet om mijn prestaties te verbeteren"¹⁴⁵
- "Iedereen gebruikte doping, je kon er niet aan ontkomen"¹⁴⁶

¹⁴³ <http://www.cultureelwoordenboek.nl/index.php?lem=661> (geraadpleegd op 25 april 2014)

¹⁴⁴ <http://nos.nl/artikel/481356-boogerd-bekent-dopinggebruik.html> (geraadpleegd op 25 april 2014)

¹⁴⁵ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg wielrennen bij de heren*, 2013, 28.

- “Het was onmogelijk de Tour te winnen zonder doping”¹⁴⁷
- “Doping hoorde bij het profwielrennen, het was de normaalste zaak ter wereld”¹⁴⁸
- “De dopinglijst is arbitrair en sowieso al moeilijk te handhaven”¹⁴⁹

Dit zijn slechts enkele van de vele motieven die dopinggebruikers zich voorhouden. Als gevolg van dergelijke rationalisaties geloven de renners zelf niet dat ze frauderen, waardoor ze tijdens hun loopbaan ook geen of minder last hebben van schuldgevoel. Het was immers professioneel om doping te gebruiken. Dit alles leidde uiteindelijk tot een verregaande normvervaging.

3. Overbevraging van de renners

91. Één van de belangrijkste rationalisaties van dopinggebruik toont ook meteen één van de grootste problemen van het wielrennen aan: de overbevraging van de mens op de fiets. Nog veel meer dan in andere sporten worden in de wielersport vaak extreme prestaties verwacht van de sporters. Dit probleem bestaat al langer dan vandaag. Zo bestonden de eerste georganiseerde wielervedstrijden uit zes dagen aan een stuk rondrijden op een fiets. Een ware uitputtingslag waarbij diegene die het minst sliep uiteindelijk zou winnen.¹⁵⁰ En ook in het hedendaagse wielrennen kent men hetzelfde probleem. Tijdens de Tour de France krijgen de renners gedurende drie weken de ene zware beklimming na de andere voorgeschoteld, gecombineerd met ontelbare kilometers. Het is dan ook hypocriet om enerzijds extreme prestaties te verwachten van de renners en anderzijds de minste vorm van medische begeleiding overdreven streng te bestraffen. Lichaamsverzorging en medicatie zijn immers noodzakelijk in een sport waarbij buitengewone inspanningen van de renners verlangd worden. Dit is dan ook de reden waarom het wielrennen zoveel dopinggevoeliger is dan veel andere sporten zoals bijvoorbeeld voetbal. Het darwinistische principe ‘the survival of the fittest’ is meer dan ook van toepassing op wielrennen, zeker gezien de korte opeenvolging van inspanningen. Deze problematiek bewijst dat ook de wielersportorganisaties bijgedragen hebben tot het ontstaan van de dopingcultuur.¹⁵¹

¹⁴⁶ <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/3242335/2012/04/18/Aan-doping-viel-niet-te-ontkomen.dhtml> (geraadpleegd op 25 april 2014)

¹⁴⁷ <http://www.wielerflits.nl/nieuws/22922/armstrong-het-was-onmogelijk-de-tour-te-winnen-zonder-doping.html> (geraadpleegd op 25 april 2014)

¹⁴⁸ <http://www.wielerflits.nl/nieuws/21020/thomas-dekker-bekent-het-gebruik-van-bloeddoping-en-EPO.html> (geraadpleegd op 25 april 2014)

¹⁴⁹ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wegwielrennen bij de heren*, 2013, 28.

¹⁵⁰ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambergts, 2013, 135.

¹⁵¹ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambergts, 2013, 136.

Afdeling 4. Institutionaliserings

1. Dopinggebruik als norm

92. Het begrip institutionalisering verwijst naar het ontwikkelingsproces in de tijd waarbij nieuwe denk- en gedragspatronen, houdingen en ideeën blijvende gewoonten worden.¹⁵² Dit proces van institutionalisering kan ook herkend worden in de jarenlange opmars van de dopingcultuur in het wielervedoton. Het vertrekpunt van de institutionalisering ligt bij de introductie van EPO in de jaren 90'. De jaren voordien was er niet echt sprake van institutionalisering aangezien het als niet-dopinggebruiker nog steeds mogelijk was goede prestaties te leveren. Met de opkomst van EPO en het grootschalige gebruik ervan veranderde dit. De prestatieverschillen tussen gebruikers en niet-gebruikers lagen immers zo ver uit elkaar dat het bijna onmogelijk werd om als niet-gebruiker sportief succes te boeken.¹⁵³

2. Elementen van institutionalisering in het peloton

93. De institutionalisering van dopinggebruik in de jaren '90 uit zich in verschillende elementen die allemaal met elkaar verbonden zijn. Zo zorgde het grote prestatiebevorderend effect van EPO ervoor dat niet-gebruikers op het achterplan verdwenen. Ze kregen de taak om te werken voor de kopmannen van de ploeg. Grof geschetst waren de kopmannen dan de dopinggebruikers die in de ogen van ploegleiding en publiek professioneler met hun vak bezig waren dan de niet-gebruikers. Vele niet-gebruikers zagen daar geen probleem in aangezien ze op financieel vlak profijt halen uit de goede prestaties van hun kopman. EPO zorgde dus niet alleen voor een enorme prestatieverbetering bij de gebruiker, het leidde onbewust ook tot een strikte hiërarchie binnen de toenmalige wielervedotegen. Er ontstond een duidelijke pikorde.¹⁵⁴ Kopmannen kregen meer geld, meer kledij, een betere begeleiding en dus ook meer geavanceerde dopingmiddelen. Bovendien hadden ook de sportieve successen van de kopmannen als logisch gevolg dat zij zich betere en meer prestatiebevorderende middelen konden aanschaffen. Het gebruik van verboden middelen was aldus een goede indicatie van de status van een wielervedotegen.¹⁵⁵

94. Naast de positieve gevolgen voor de kopmannen creëerde de institutionalisering van dopinggebruik ook minder positieve gevolgen voor de minder sterke renners (in wielervedotegen vaak knechten genoemd). Deze knechten waren veelal niet-gebruikers die steeds weer in de schaduw van hun kopman stonden. Door de grote effectiviteit van EPO zagen ook de knechten zich genooddaakt om doping te gebruiken om zo hun werk voor de kopman tot een goed einde te brengen. Ex-dopingzondaar en knecht van onder meer Tom Boonen omschreef het als volgt: *"Ik gebruikte EPO in aanloop naar de Tour en deed het om sneller op Tour-niveau te komen. Daar moest ik goed presteren voor Tom Boonen. Ik was heus geen topper aan het worden of zo"*¹⁵⁶.

¹⁵² <http://www.encyclo.nl/begrip/INSTITUTIONALISERING> (geraadpleegd op 28 april 2014)

¹⁵³ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg-wielervedotegen bij de heren*, 2013, 29.

¹⁵⁴ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg-wielervedotegen bij de heren*, 2013, 30.

¹⁵⁵ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambergits, 2013, 134.

¹⁵⁶ MEIJER, W., "Doping in de sport: The show must go on", *Crimelink* 2011, nr.2, 13-16, <http://wesleymeijer.files.wordpress.com/2011/02/crimelink-doping.pdf>.

Uiteindelijk kwamen de knechten dus net als veel jonge renners (cf. supra¹⁵⁷) voor het grote dilemma te staan: meedoen aan de heersende dopingcultuur of stoppen met wielrennen.¹⁵⁸ Vooral voor financieel minder slagkrachtige renners zonder behoorlijke opleiding waren de financiële gevolgen van het einde van hun carrière vaak niet te overzien. De meerderheid besloot dan ook om doping te gebruiken.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Hoofdstuk III, Afdeling 2, 2. Dopinggebruik als aangeleerd gedrag

¹⁵⁸ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wegwielrennen bij de heren*, 2013, 30.

¹⁵⁹ Het Nieuwsblad (2007, 11 augustus). 'Als iedereen doping neemt, dan doe je gewoon mee'. Het Nieuwsblad. Geraadpleegd via <http://www.nieuwsblad.be/sportwereld/cnt/fs1fujgr> (27 november 2013)

Afdeling 5. Ondersteuning door verschillende belangengroepen

"If the riders, governing bodies, teams, race organisers and media weren't doing anything about it, then what the hell could I, a 20-year-old neo-pro from Scotland, do about it?"

David Millar, 2011.

1. De renner als onderdeel van een gestructureerd geheel

95. Telkens weer worden wielrenners met de vinger gewezen met betrekking tot dopinggebruik. Het zijn steeds de renners die door de verschillende media aan de schandpaal genageld worden. En natuurlijk zijn ze ook zelf verantwoordelijk voor hun daden. Maar de stelling dat de renners als enige schuldig zijn in het hele dopingdebat, is veel te kort door de bocht. Sporters moeten gezien worden tegen de achtergrond van een groter gestructureerd geheel, met name het gehele internationale wielrennen en alles wat daarbij komt kijken. Met andere woorden, renners zijn slechts de hoofdrolspelers op een wereldtoneel. Ze zijn dan ook afhankelijk van verschillende andere factoren en belangengroepen.¹⁶⁰

96. Zo krijgen de renners bij de toediening van verboden middelen veelal begeleiding van een ploegarts en/of (persoonlijke) soigneur. Renners staan ook steeds onder contract bij een ploeg. Vanuit deze ploeg worden hen bepaalde richtlijnen en doelstellingen meegegeven, zowel op vlak van training, begeleiding als tijdens de wedstrijden zelf. Niet enkel zijn renners mee bepalend voor het succes en voortbestaan van de ploeg, ook voelen renners de impliciete druk van hun ploeggenoten om zo goed mogelijk te presteren. Al deze verschillende factoren spelen een rol voor de wielrenner die de beslissing neemt de dopingregels te overtreden.

97. Uiteraard is het ook onmogelijk om alle schuld in andermans schoenen te schuiven. Het is uiteindelijk nog steeds de renner zelf die instemt met dopinggebruik of zelf het initiatief neemt tot het gebruik van verboden middelen. Daarbij speelt ook de persoonlijkheid van de sporter een groot belang. Zo blijkt uit onderzoek dat zelfbewuste wielrenners met een sterk karakter en realistisch zelfbeeld in de meeste gevallen minder snel geneigd zijn tot het gebruik van verboden middelen dan veel van hun generatiegenoten. Daarentegen zullen wielrenners met een minder uitgesproken karakter of renners die het moeilijker hebben groepsdruk te weerstaan vanzelfsprekend makkelijker te overtuigen zijn om doping tot zich te nemen.¹⁶¹ Het initiatief van bepaalde wielerploegen om elke renner van het team te onderwerpen aan een persoonlijkheidsonderzoek kan daarom enkel maar toegejuicht worden.¹⁶² De voornoemde karaktertrekken bevatten echter geen algemene waarheden. Zo was Lance Armstrong het voorbeeld bij uitstek van een wielrenner met een ijzeren karakter en uitgesproken

¹⁶⁰ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg wielrennen bij de heren*, 2013, 30.

¹⁶¹ <http://www.nlcoach.nl/kenniscentrum/overige/waarom-gebruiken-topsporters-doping/> (geraadpleegd op 17 februari 2014)

¹⁶² MEIJER, W., "Doping in de sport: The show must go on", *Crimelink* 2011, nr.2, 13-16, <http://wesleymeijer.files.wordpress.com/2011/02/crimelink-doping.pdf>.

persoonlijkheid. Toch wordt hij na zijn recente bekentenissen vaak afgeschilderd als de grootste dopingzondaar uit de geschiedenis van het wielrennen.

98. Het is eenvoudig steeds met de vinger in de richting van de renner te wijzen maar uiteindelijk draagt iedereen die deel uitmaakt van het professionele wielrennen zijn/haar steentje bij tot de (bestaande) dopingcultuur. Dopinggebruik was en is nu eenmaal geen afzonderlijke aangelegenheid. Heel wat belangengroepen spelen een belangrijke rol in het gedrag en de afweging van de individuele renner om gebruik te maken van doping. De rol van de ploegmaats, de ploegleiding, de sponsor, van het internationale wielerpeloton en de impact van de publieke opinie zijn dan ook cruciale factoren in het dopingdebat. Deze factoren kunnen een belangrijk element van ondersteuning zijn: van informatieverstrekking tot een adequate (doping)structuur en deskundige begeleiding.¹⁶³ Hieronder worden de verschillende belangengroepen uitgelicht.

2. Belangrijke rol voor verschillende belangengroepen

2.1. De medische begeleiding

2.1.1. Soigneurs

99. Medische begeleiding blijkt enorm belangrijk te zijn voor de fysieke paraatheid van topsporters. Veel sporters hechten dan ook enorm veel waarde aan een goede arts of verzorger. Bovendien is er geen sport ter wereld die meer artsen, verzorgers, begeleiders of masseurs kent dan de wielersport.¹⁶⁴ Onder de term 'medische begeleiding' valt ook het toedienen van allerlei medische hulpmiddelen, waaronder doping. Hierdoor kreeg het begrip door de jaren heen een negatieve bijklank.

100. Tijdens de jaren '60 tot '90 waren vooral de zogenaamde soigneurs een bekend fenomeen in het wielrennen. Onder het begrip soigneur wordt zowel de externe persoonlijke verzorger van een bepaalde renner verstaan, als de verzorger die deel uitmaakt van een ploeg en zich ontfermt over de verschillende renners van diezelfde ploeg. De term soigneur wordt vandaag nog steeds gebruikt maar de taak van een soigneur bestaat nu vooral uit het verzorgen en masseren van de renners. Tijdens hun hoogconjunctuur in de jaren '60 tot '90 stonden soigneurs er echter vooral om bekend een eigen dopinghandel op te richten.

101. Door het prepareren en toeleveren van dopingmiddelen konden deze verzorgers een aardig centje bijverdienen.¹⁶⁵ Zonder wetenschappelijke kennis maar dankzij hun jarenlange praktische ervaring in het peloton wisten ze perfect waar bepaalde middelen relatief makkelijk te verkrijgen waren. Soigneurs fungeerden dan ook als de ideale tussenpersoon om ongemerkt renners uit verschillende ploegen te voorzien van verboden middelen. Één van de bekendste voorbeelden was Willy Voet, soigneur van het beruchte Festina tijdens de Tour Dope van 1998. Aan de vooravond van deze Tour werd Voet tegengehouden aan de Frans-Belgische grens

¹⁶³ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wegwielrennen bij de heren*, 2013, 30.

¹⁶⁴ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 149.

¹⁶⁵ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wegwielrennen bij de heren*, 2013, 32.

met in zijn koffer een hele lading verboden middelen.¹⁶⁶ Uit verschillende bekentenissen blijkt dat hij de persoon was die 's avonds met een box vol zogeheten wondermiddelen de kamer van de renners binnenwandelde.¹⁶⁷ Na verloop van tijd verloren de soigneurs steeds meer greep op de medische begeleiding van de renners en moesten ze hun plaats afstaan aan de wielerartsen.

2.1.2. Ploegartsen

102. Eind jaren '80 kwam de professionalisering van het wielrennen in een stroomversnelling. Door de opkomst van wielerartsen werden de soigneurs grotendeels naar het achterplan verwezen. De reden van de introductie van artsen in het wielrennen was de steeds groeiende wetenschappelijke en specifieke kennis die vereist was voor het medisch begeleiden van de renners. Zo konden artsen heel nauwkeurig de gevaren van bijvoorbeeld bloedtransfusies beoordelen, dit in tegenstelling tot de soigneurs die eerder op hun jarenlange ervaring teerden. Ook gingen veel ploegartsen in overleg met de ploegleiding over tot de aankoop van eigen bloedanalyse-apparatuur zodat ze via interne controles de risico's van georganiseerd dopinggebruik konden inschatten. Het was voor hen ook eenvoudiger om dopingmiddelen in het bezit te krijgen en deze aan de renners te bezorgen.¹⁶⁸ Dit alles zorgde ervoor dat de soigneurs steeds meer terrein verloren op vlak van medische begeleiding.

103. Éénmaal ingeburgerd in het team kwamen veel ploegartsen in een moeilijk parket terecht. Ploegartsen worden immers betaald door hun team om te zorgen voor de fitheid en gezondheid van de renners. Daardoor ontstaat het probleem dat ploegartsen in de wielersport indirect medeverantwoordelijk worden geacht voor de resultaten van de renners. Dit kan ervoor zorgen dat de arts verkeerde beslissingen neemt als gevolg van een innerlijke tweestrijd.¹⁶⁹ De ploegarts kon ervoor kiezen om de renners te laten aanmodderen via onnauwkeurig gekozen middelen of ze konden zorgen voor professionele medische bijstand (met inbegrip van doping) waarbij de gezondheidsschade zoveel mogelijk beperkt bleef. Aangezien het als arts ethisch onverantwoord is om renners zich te laten volspuiten met gevaarlijke producten van de zwarte markt, kozen veel wielerartsen voor een gecontroleerd gebruik van bepaalde dopingmiddelen onder medisch toezicht. Op deze manier kon ook het illegale circuit van dopinggeduide middelen in toom gehouden worden.¹⁷⁰

104. De precieze rol van ploegartsen varieerde van ploeg tot ploeg en van periode tot periode. Toch is het mogelijk twee soorten ploegartsen te onderscheiden. Enerzijds waren er ploegartsen met een afwijzende houding ten opzichte van doping die vanuit het gezondheids- en ploegbelang toch besloten renners te adviseren over verantwoord dopinggebruik. Anderzijds waren er ook ploegartsen die zelf het initiatief namen om medische bijstand te verlenen en die via gespecialiseerde dopingprogramma's zorgden voor talrijke grote overwinningen. Volgens vele

¹⁶⁶ SCHEERDER J., *Vlaanderen fietst: Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar de fietssportmarkt*, Gent, Academia Press, 2011, 351.

¹⁶⁷ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 312-323.

¹⁶⁸ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg wielrennen bij de heren*, 2013, 32.

¹⁶⁹ ZONNEVELD, T., "Het wielrennen is zo conservatief", ArtsenAuto 2014, <http://www.artsenauto.nl/wp-content/uploads/2014/07/07-2014p054-055.pdf> op 28 april 2014.

¹⁷⁰ ZONNEVELD, T., "Het wielrennen is zo conservatief", ArtsenAuto 2014, <http://www.artsenauto.nl/wp-content/uploads/2014/07/07-2014p054-055.pdf> op 28 april 2014.

verhalen bleef de begeleiding door de ploegarts beperkt tot advies maar het is aannemelijk dat een aantal artsen ook zelf doping hebben verstrekt.¹⁷¹

2.1.3. Externe artsen

105. In tegenstelling tot ploegartsen staan externe artsen niet onder contract bij een wielerteam. Het contact met de wielrenners gebeurt dus veeleer op vrijwillige basis. Zo gaan renners op consultatie bij een bepaalde sportarts en van daaruit kan een langdurige connectie tussen beiden groeien. De sportartsen geven in dit geval medisch en professioneel advies. Uit de vele dopingschandalen blijkt dat dit kan gaan van trainingsschema's en voedingsschema's tot gesofisticeerde dopingagenda's. Externe artsen kunnen in de beslotenheid van hun dokterspraktijk vrij hun gang gaan met de renners. In het verleden kozen veel wielrenners er dan ook voor om achter de rug van de ploegleiding een beroep te doen op een persoonlijke arts. Dit liet hen toe (een surplus aan) verboden middelen in te nemen zonder medeweten van de ploegleiding. Voorbeelden bij uitstek van dergelijke externe artsen zijn Michele Ferrari, Luigi Cecchini en Francesco Conconi.¹⁷²

106. Ook in Vlaanderen hebben sportartsen door de jaren heen een kwalijke reputatie opgebouwd op vlak van doping. Om daar een eind aan te maken, werd in 2013 een charter tegen doping gepresenteerd door de Vereniging van Sport- en Keurartsen (SKA).¹⁷³ Het charter bevat acht aandachtspunten voor de sportartsen om zogenaamde doktersfouten met betrekking tot (de toediening van) verboden middelen te vermijden. Het charter moet een actiever beleid in de strijd tegen doping aanmoedigen en toont alvast de goede wil van de Vlaamse sportartsen.¹⁷⁴

2.2. De ploegleiders en het ploegmanagement

2.2.1. Belangrijke invloed op de renners

107. De geschiedenis van het wielrennen leert dat lang niet elke ploegleiding of manager vrij is van alle zonden. Personen die deel uitmaken van de omkadering¹⁷⁵ van een wielerploeg staan immers regelmatig in contact met de renners, niet alleen tijdens wedstrijden maar ook tijdens periodes van rust of trainingsarbeid. Renners doen er dan ook alles aan om hun werkgever niet teleur te stellen, dit met het oog op een contractverlenging of in het beste geval een contractverbetering. Werkzekerheid heb je immers niet als wielrenner.

¹⁷¹ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wegwielrennen bij de heren*, 2013, 32.

¹⁷² VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambergts, 2013, 159-167.

¹⁷³ Antidopingcharter Sport –en Keuringsartsen. Geraadpleegd via <http://www.cjsm.be/gezondsporten/nieuws/antidopingcharter-sport-en-keuringsartsen> (30 november 2013)

¹⁷⁴ Het Laatste Nieuws (2013, 28 november), "Sportartsen willen af van dopingstempel" geraadpleegd via http://www.sportartsen.be/sites/sportartsen.be/files/files/hetlaatstenieuws_20131128_p30_13112649_40.pdf (28 april 2014)

¹⁷⁵ Met de omkadering van een wielerploeg wordt eenieder bedoeld met een leidinggevende functie binnen het team. Dit kan gaan van ploegleiders in de volgauto tot de grote bazen die het volledige teammanagement op zich nemen.

108. Zo varieert een gemiddeld contract van één tot hooguit drie jaar, en af en toe slaagt een renner met een buitengewoon palmares erin een contract van lange duur (drie tot vijf jaar) af te dwingen, maar dit is eerder uitzonderlijk. Wanneer de slechte prestaties zich opstapelen, wordt het als renner vaak moeilijk een nieuw contract af te dwingen, met alle financieel nadelige consequenties tot gevolg. Ploegleiders en managers van een team oefenen dan ook - meestal impliciet - een grote druk uit op de individuele renners.¹⁷⁶ Vandaar ook dat het van uitzonderlijk groot belang is om als ploegleiding of management een duidelijk standpunt in te nemen tegen doping. In het beste geval gaat dit standpunt gepaard met het opleggen van afdwingbare sancties. Hieronder onderscheiden we drie verschillende soorten management met elk hun eigen aanpak inzake doping.

2.2.2. Soorten teammanagement

2.2.2.1. Georganiseerde dopingstructuur

109. Zowel tijdens de Tour Dopage van 1998 als in het decennium ervoor was er bij heel wat teams sprake van een grootschalig gesofisticeerd dopingprogramma. Het gebruik van doping werd op actieve, gestructureerde wijze bevorderd en ondersteund. Wanneer een team een georganiseerde dopingstructuur hanteert staat alles in het teken van de verboden middelen en het verbergen ervan. Ploegleiding en management bedachten plannen om de verboden middelen te vervoeren en te bewaren in speciaal daarvoor aangebrachte koelvoorzieningen in bussen, hotels en auto's.¹⁷⁷ De bekendste voorbeelden zijn de dopingprogramma's van het Duitse Telekom, het Franse Festina en het Amerikaanse US Postal. Uit het USADA rapport¹⁷⁸ over de US Postal ploeg van Johan Bruyneel blijkt dat die ploeg ook in de jaren volgend op de Tour van 1998 nog steeds een geavanceerd dopingsysteem in stand hield. Als gevolg van de heksenjacht na 1998 en het steeds effectiever wordende dopingbeleid van het WADA lijkt het weinig waarschijnlijk dat er nog steeds sprake is van een dergelijk collectief dopingsysteem.

2.2.2.2. Gecontroleerd dopingmanagement

110. Na de Tour de France van 1998 werd zowel intern als extern duidelijk gemaakt dat het gebruik van verboden middelen niet langer wordt gedoogd. Naar de buitenwereld waren de ploegen heel erg duidelijk: bij de minste positieve dopingplas volgt ontslag voor de renner in kwestie. Maar niet in alle ploegen werd deze uitdrukkelijke afwijzing van dopinggebruik even serieus genomen. Renners werden op hun verantwoordelijkheid gewezen om te presteren op de momenten dat het moest, terwijl ze wel vrij werden gelaten qua wedstrijdvoorbereiding en training. Dit hield in dat ploegleiders niet actief wilden meewerken aan het dopinggebruik van hun renners, maar ze waren er zich wel van bewust dat dopinggebruik noodzakelijk was om de vereiste prestaties te leveren.

¹⁷⁶ Het Nieuwsblad (2008, 15 oktober), "Bernhard Kohl bekent dopinggebruik", Het Nieuwsblad, geraadpleegd via http://www.nieuwsblad.be/sportwereld/cnt/dmf15102008_124 (28 april 2014)

¹⁷⁷ Gueyen L., Dopingverhalen uit de EPO-era: de werkelijkheid verslaat de fantasie, 31 augustus 2012, geraadpleegd via <http://hetiskoers.nl/2012/dopingverhalen-uit-de-EPO-era-de-werkelijkheid-verslaat-de-fantasie/> (28 april 2014)

¹⁷⁸ United States Anti-Doping Agency, *Report on Proceedings Under the World Anti-Doping Code and the USADA Protocol, United States Anti-Doping Agency v. Lance Armstrong*, 2012.

111. Binnen dit passief dopingmanagement werden ook interne dopingcontroles georganiseerd door de ploeg waarbij het voor de ploegleiders en ploegartsen vooral van belang was de renners optimaal te prepareren zonder dat de bloedwaarden verdacht waren.¹⁷⁹ Dergelijke dopingpraktijken verschilden van ploeg tot ploeg maar het mag duidelijk zijn dat veel ploegen er alles aan deden om binnen het internationale wielerpeloton aan de sportieve eisen te kunnen voldoen. De voortdurende drang naar goede prestaties op het wereldtoneel liet zich ook voelen bij de renners zelf. Het is die impliciete druk van ploegleiding die de renner in zijn achterhoofd houdt op het moment dat hij de beslissing neemt doping te gebruiken. De mate waarin de sporter verwacht dat zijn ploeg hem bij dopinggebruik zal ondersteunen, speelt aldus een heel belangrijke rol in de beslissing om al dan niet over te gaan tot het nemen van verboden middelen. Vandaar dat ook het gedrag waarbij de ploegleiding zich niet duidelijk tegen dopinggebruik verzet, afgekeurd moet worden.¹⁸⁰ Een meer krachtdadige houding vanwege de ploegleiding is essentieel voor een efficiënter antidopingbeleid.

2.2.2.3. Proactief antidopingbeleid

112. Om als ploeg echt te kunnen voorkomen dat renners doping gebruiken, is een proactief antidopingbeleid noodzakelijk. De ploegleiding moet zich niet enkel tegenover de buitenwereld maar ook tegenover haar renners ondubbelzinnig uitspreken tegen doping. In een dergelijk beleid worden renners gescreend op basis van hun bloedresultaten en volgen ze een onderbouwd trainingsschema waarin geen sprake kan zijn van verboden middelen. Bij teams met een proactief antidopingbeleid wordt bij de aanwerving van een nieuwe renner vaak de voorwaarde gesteld om een ethisch charter te tekenen waarin de renner er zich toe verbindt geen verboden middelen in te nemen. Om het ethisch charter ook effectief af te dwingen verbindt het management vaak sportieve en financiële sancties aan het charter. David Millar beschrijft in zijn boek 'Koersen in het duister' heel goed de verschillende houding van het management van zijn (ex-)ploegen Cofidis, Saunier Duval en Slipstream-Garmin. Dit laatste team met aan het hoofd Jonathan Vaughters¹⁸¹ staat algemeen bekend om zijn effectief antidopingbeleid. Dit in tegenstelling tot Millars vorige teams Cofidis en Saunier Duval. Als renner is het volgens Millar heel erg belangrijk dat de ploegleiding vol overtuiging aan haar renners vertelt dat zij oprecht in een dopingvrije wielersport geloven en dat zij van hun renners verwachten dat zij geen doping gebruiken.¹⁸² Het is immers ook de verantwoordelijkheid van het team om zijn renners te beschermen tegen doping. Verder is het ook belangrijk voor de teams om door een proactief antidopingbeleid het grote publiek en de meest hardnekkige sceptici te overtuigen van hun wil om voorop te gaan in de dopingstrijd.

2.3. De sponsors

113. De sport kan een uitstekende manier van publiciteit vormen voor heel wat nationale en internationale bedrijven. Dit geldt zeker voor het wielrennen waar – in tegenstelling tot veel

¹⁷⁹ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wegwielrennen bij de heren*, 2013, 34.

¹⁸⁰ <http://www.nlcoach.nl/kenniscentrum/overige/waarom-gebruiken-topsporters-doping/> (geraadpleegd op 17 februari 2014)

¹⁸¹ Vaughters maakte eind jaren 90' zelf deel uit van het Amerikaanse US Postal. Jaren later biechtte hij zijn dopinggebruik op.

¹⁸² MILLAR, D., *Koersen in het duister. Het onthullende verhaal van een topwielrenner*, Utrecht, Tirion Uitgevers, 2012, 360.

andere sporten - de hoofdsponsor in de meeste gevallen ook de naam van de ploeg draagt. De hoofdbedoeling van sponsoring is het verwerven van zoveel mogelijk publiciteit op een positieve manier. In het wielrennen moet dit dan gebeuren door sportieve successen en goede resultaten. De negatieve publiciteit bij positieve dopinggevallen en grote dopingschandalen, kunnen sponsors missen als kiespijn. Door de zichtbaarheid, schaalgrootte en impact van wielersponsoring ontstaan, veel sneller dan in andere sporten, grote ethische problemen. Bij het horen van de naam 'Festina' denken mensen vaak veeleer aan doping dan aan een stijlvol horloge. Vandaar het uitzonderlijke belang voor sponsors om niet geassocieerd te worden met factoren die de sport bedreigen, zoals bijvoorbeeld doping.¹⁸³ Als gevolg van de vele dopingschandalen sinds 1998 verdween bij heel wat sponsors het geloof in een cleane en eerlijke wielersport. Vandaar ook dat de laatste jaren een aanzienlijk aantal geldschietters besloot uit het wielrennen te stappen, zoals bijvoorbeeld het Duitse T-Mobile¹⁸⁴ en het Nederlandse Rabobank.¹⁸⁵

114. Naast de invloed van het wielrennen op de sponsor kan er ook omgekeerd sprake zijn van enige druk of beïnvloeding. Omdat sponsors steeds weer goede resultaten verwachten en zelf eisen, wordt de druk op het team en de individuele renners opgevoerd. Sponsors die zich vanwege uitblijvende resultaten dreigen terug te trekken, zijn geen goede zaak voor het wielrennen. Gezien de vele dopingschandalen in de jongste decennia lijkt het onwaarschijnlijk dat bepaalde sponsors niet op de hoogte waren van dopinggebruik in het peloton. Anderzijds lijkt het ook niet bepaald realistisch dat bepaalde sponsors een wielerploeg werkelijk zouden aanzetten tot doping om toch maar sportieve successen te boeken.

115. Wel kunnen we ons de vraag stellen of enige verwachting van de sponsor op sportief succes sinds de introductie van EPO kon worden ingelost zonder dopinggebruik. Het is namelijk de taak van de ploegleiding en renners om de sponsor tevreden te houden door goede resultaten. Als gevolg van de hoge verwachtingen en de prestatiedruk die daarmee gepaard gaan droegen ook veel sponsors – vaak onbewust - hun steentje bij aan de dopingcultuur in het internationale wielrennen.¹⁸⁶ Sponsors die vooral de competitie en eerlijkheid van de sport waarderen en minder verwachtingen scheppen op vlak van resultaten zouden alvast een stap in de goede richting zijn.

2.4. De publieke opinie

116. Naast de verwachtingen van ploegleiding en sponsors zorgen ook de verwachtingen van het publiek voor heel wat prestatiedruk bij de renners. Van de renners worden vaak

¹⁸³ BALDUCK, A., BUELENS, M. en MAES, M., *Handboek sportmanagement*, Leuven, Uitgeverij LannooCampus, 2007, 217-220.

¹⁸⁴ Het Nieuwsblad (2007, 27 november), "T-Mobile stapt uit het wielrennen, ploeg verder als Team High Road", Het Nieuwsblad, geraadpleegd via <http://www.hln.be/hln/nl/1297/Doping-In-Wielrennen/article/detail/79591/2007/11/27/T-Mobile-stapt-uit-het-wielrennen-ploeg-verder-als-Team-High-Road.dhtml> (28 april 2014)

¹⁸⁵ Het Nieuwsblad (2012, 19 oktober), "Rabobank stopt met sponsoring wielrennen", Het Nieuwsblad, geraadpleegd via <http://www.hln.be/hln/nl/1297/Doping-In-Wielrennen/article/detail/1519945/2012/10/19/Rabobank-stopt-met-sponsoring-wielrennen.dhtml> (28 april 2014)

¹⁸⁶ BALDUCK, A., BUELENS, M. en MAES, M., *Handboek sportmanagement*, Leuven, Uitgeverij LannooCampus, 2007, 217-220.

onmenselijke prestaties verwacht om het publiek toch maar genot en plezier te verschaffen. Het publiek verwacht steeds weer een spectaculaire strijd op leven en dood. De vraag rijst of het publiek enerzijds heroïsche veldslagen van de renners kan verwachten terwijl ze tezelfder tijd elke vorm van prestatiebevorderende middelen onherroepelijk afkeuren. Ook krijgen vele sporters na een aantal mindere prestaties het etiket 'niet goed genoeg' opgekleefd en net op die momenten krijgen de renners het mentaal moeilijk. De twijfel slaat toe en de druk wordt steeds groter. Op zo'n momenten is het best mogelijk dat renners zich genoodzaakt voelen EPO of andere verboden middelen tot zich te nemen die de kans op goede resultaten en sportief succes vergroten.¹⁸⁷

¹⁸⁷ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wielrennen bij de heren*, 2013, 35.

Afdeling 6. Factoren die de dopingcultuur in stand houden

1. Weinig vernieuwing en professionalisering

117. Het wielrennen heeft lange tijd enorm achter gelopen in gespecialiseerde trainingsprogramma's, uitgebalanceerde voeding en mentale begeleiding. Verschillende wielerteams zijn ervan overtuigd dat er ook nu nog heel wat terrein te winnen valt op dit vlak. Het Britse Team Sky staat al jaren bekend als een voorloper in het wielerpeloton. Teammanager Dave Brailsford en zijn ploegleiding proberen met zoveel mogelijk omstandigheden rekening te houden die bij topsport komen kijken. Niet enkel de trainingen van Team Sky maar ook zijn specifieke voedingsschema's, materialen en begeleiding staan enorm hoog aangeschreven in het wielerpeloton.¹⁸⁸ Door de nadruk te leggen op specifieke trainingschema's zou de noodzaak van prestatiebevorderende middelen veel kleiner worden bij wielrenners. Eveneens werd jarenlang geen of weinig rekening gehouden met de voedingsgewoonten van wielrenners. Dit in tegenstelling tot veel professionele voetbalclubs die een diëtist onder de arm nemen om de gezondheid en prestaties van de sporters te maximaliseren. Ongeacht de sporttak kunnen gezonde eetgewoonten ervoor zorgen dat er meer winst wordt gehaald uit de trainingen en op die manier verhoogt het prestatieniveau van de sporter.¹⁸⁹

118. Ook het mentale aspect wordt steeds belangrijker. In de wielersport wordt in vergelijking met veel andere sporten nog steeds te weinig aandacht geschonken aan de mentale geest van de renners. 'Hoe gaan renners om met tegenslagen? Hoe schatten ze hun eigen kansen in? Hoe gaat een renner om met joelende supporters die steeds in de weg lopen?' Mentale begeleiding kan er op termijn voor zorgen dat de focus van de renners veel meer gericht is op wat van belang is voor hun prestaties.¹⁹⁰ De krachtsverhoudingen liggen in de topsport vaak zo dicht bij elkaar dat het die kleine elementen zijn die het verschil kunnen maken tussen winst en verlies.

2. Oud-wielrenners blijven actief in de sport

119. Veel gewezen beroepswielrenners blijven na het einde van hun actieve loopbaan binnen de wielersport werkzaam. Genoeg voorbeelden van ex-wielrenners en zelf voormalig dopingzondaars die na hun professionele carrière als ploegleider aan de slag gaan. Niet alleen binnen de teams maar ook in andere organisaties, belangenverenigingen en federaties op nationaal en internationaal niveau komen oud-renners steeds weer aan de oppervlakte. Enerzijds is dit voordelig aangezien deze personen over een grote wielerkennis beschikken. Bijgevolg kunnen ook ex-dopinggebruikers waardevol zijn vermits zij de gevaren en oorzaken van dopinggebruik het best kunnen overbrengen op jonge renners. Maar dit brengt ook het risico met zich mee dat oud-wielrenners niet enkel de goede, maar ook de slechte gewoonten en gebruiken overbrengen aan de nieuwe generatie wielrenners. Op die manier houdt de

¹⁸⁸ De Volkskrant (2013, 16 maart), "Doping remt vernieuwing wielersport", De Volkskrant, geraadpleegd via <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3410362/2013/03/16/Doping-remt-vernieuwing-wielersport.dhtml> (29 april 2014)

¹⁸⁹ <http://www.just-inside-out.be/nl/belang-van-sporten-en-sportvoeding> (geraadpleegd op 29 april 2014)

¹⁹⁰ <http://home.kpn.nl/voordeel.001/cyclocross/Trainingen/mentaletraining.htm> (geraadpleegd op 29 april 2014)

wielercultuur - en de daarmee gepaard gaande dopingcultuur - zichzelf in stand. Het grootste probleem is dat de opleiding om jonge renners te begeleiden, vaak ontbreekt bij oud-wielrenners. Velen baseren zich op hun jarenlange ervaring als wielrenner maar vergeten daarbij rekening te houden met de nieuwe en vaak wetenschappelijke kennis over het hedendaagse wielrennen. Vandaar dat een scherpe selectie van cruciale personen in de opleiding en begeleiding van jonge renners van levensgroot belang kan zijn.¹⁹¹ De laatste jaren ontstaat binnen diverse teams de tendens om voormalig dopingzondaars volledig uit het wielrennen te weren. Zo werden ploegleiders Bobby Julich en Steven De Jongh na hun recente bekentenissen de laan uitgestuurd door Team Sky.¹⁹²

3. Gevaar voor belangenvermenging bij de sportbonden

120. Er doen veel verhalen de ronde over het afdekken en afschermen van de grootste dopingproblemen door de UCI en wedstrijdorganisatoren. Wat er ook van waar is, het grote probleem is dat de verschillende organisaties instaan voor de ontwikkeling en organisatie van de wielersport, en ook verantwoordelijk zijn voor het antidopingbeleid. Aangezien beide conflicterende belangen in handen zijn van dezelfde organisaties ontstaat het gevaar voor belangenvermenging. De sportbonden worden dan ook vaak verweten medewetend en medeplichtig te zijn aan dopinggebruik in de topsport. Dit geldt overigens niet alleen voor de sportbonden uit het wielrennen maar ook in tal van andere sporten zou er sprake zijn van belangenvermenging.¹⁹³ Feit is dat de vele positieve dopinggevallen het imago van de sport geen goed doen. Volgens kwatongen zou de UCI in 2001 een positief dopingstaal van Armstrong laten verdwijnen hebben. Nader onderzoek wees uit dat het staal van Armstrong net als dat van veertig andere renners uit de Ronde van Zwitserland verdacht was, maar niet in die mate dat een veroordeling op zijn plaats was. De UCI is volgens Vandeweghe dan ook helemaal niet naiëf of nalatig geweest. Integendeel, als één van de eerste sportbonden ter wereld ging de UCI volop de strijd aan tegen doping. Zo zorgde zij als eerste voor dopingcontroles, voerde zij de EPO-test in na de Tour de France van 1998 en zorgde zij recent voor de invoering van whereabouts en het biomedisch paspoort.¹⁹⁴ Dit laat zien dat de UCI zich niet wegstak na bepaalde dopingschandalen maar er juist voor koos het probleem aan te pakken in het belang van het imago van het wielrennen.¹⁹⁵

4. Weinig focus op waardering teamprestaties

121. Hoewel wielrennen in ploegverband gebeurt, draait het in deze sport vooral om de individuele prestaties van de renners. In de hedendaagse samenleving tellen enkel winnaars, verliezers worden verzwegen. Het grote publiek zal enkel de naam van de winnaar onthouden. Ook ten aanzien van de ploegleiding moeten renners zich steeds opnieuw bewijzen met het oog op een contractverlenging of contractverbetering. Dit zorgt voor extra prestatiedruk. De focus op

¹⁹¹ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg wielrennen bij de heren*, 2013, p36.

¹⁹² <http://www.extrasport.be/het-statement-van-sky/> (geraadpleegd op 29 april 2014)

¹⁹³ Meijer W., 'Doping in de sport: The show must go on', *Crimelink*, 2011, nr.2, p16, geraadpleegd via <http://wesleymeijer.files.wordpress.com/2011/02/crimelink-doping.pdf> (25 april 2014)

¹⁹⁴ UCI (2012). *Actions in the fight against doping and athletes' health protection*. Geraadpleegd via <http://www.uci.ch/Modules/BUILTIN/getObject.asp?MenuId=&ObjTypeCode=FILE&type=FILE&id=ODE5MjY&LangId=1> (20 oktober 2013)

¹⁹⁵ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 201-204.

individuele prestaties wordt benadrukt door het puntensysteem dat gehanteerd wordt in het wielrennen (Pro Tour: 2005-2010 & UCI World Tour: 2010-heden). Renners ontvangen punten voor hun individuele prestaties op de belangrijkste wedstrijden van het jaar. De gezamenlijke punten van de renners van een ploeg zijn de sleutel om zich te kwalificeren voor deelname aan de grote wedstrijden. Sponsors dreigen zich terug te trekken indien de beoogde punten niet verzameld worden. Ook de prestatiedruk op de renners neemt opnieuw toe. Dit alles zorgt ervoor dat renners enkel nog tevreden kunnen zijn met het hoogste. Een ereplaats is immers onvoldoende. Door de beperkte focus op de waardering van teamprestaties wordt het voor veel renners moeilijk te weerstaan aan de verleiding van verboden middelen.¹⁹⁶

5. Louche dopinghandel?

122. Het is vaak onduidelijk hoe sporters aan verboden middelen komen. Dit heeft te maken met de omèrta van de atleet. Een atleet vertelt niet graag welke verboden stof hij van wie gekregen heeft. Wel zijn er verhalen bekend van sporters waarbij hen doping wordt aangeboden, anderen gaan op eigen houtje op zoek naar prestatiebevorderende middelen. Dit kan gaan van een bezoekje bij de apotheek tot het bemachtigen van doping via een sociaal netwerk van collega's en vrienden.¹⁹⁷ Bovendien komen steeds meer verhalen aan de oppervlakte over een louche dopinghandel van malafide personen. Zij zouden illegale middelen aanbrengen bij de sporters. Maar net door het illegale karakter van deze dopinghandel is hier heel weinig over bekend.

123. De Italiaanse dopingexpert Sandro Donati voerde een uitgebreid onderzoek en beweert dat de internationale dopinghandel vooral in handen is van de georganiseerde misdaad en de maffia. Het staat in ieder geval vast dat met de verkoop van dopinggeduide middelen heel wat geld te verdienen is. Zo raakte in 2006 als gevolg van de befaamde Opéracion Puerto¹⁹⁸ bekend dat wielrenners als klant van dokter Fuentes dertig- tot vijftigduizend euro betaalden voor verboden middelen. En volgens Donati circuleerde er in 2004 wereldwijd 11,8 miljard euro, en dit alleen al in de EPOhandel. Één ding is zeker: middelen zullen er altijd zijn, tegen welke prijs dan ook.¹⁹⁹

¹⁹⁶ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wegwielrennen bij de heren*, 2013, 36-37.

¹⁹⁷ VAN DE VEN, K., 'Dopingdealer of sportmaatje?', *Crimelink* 2012, nr. 2, 22-23, <http://crimelink.nl/sites/default/files/pdf/sport.pdf> (29 april 2014)

¹⁹⁸ Opéracion Puerto is de codenaam die de Spaanse Guardia Civil gebruikte voor de dopingzaak rond wielerdokter Eufemiano Fuentes.

¹⁹⁹ Meijer W., 'Doping in de sport: The show must go on', *Crimelink*, 2011, nr.2, p14-15, geraadpleegd via <http://wesleymeijer.files.wordpress.com/2011/02/crimelink-doping.pdf> (25 april 2014)

Afdeling 7. Besluit: Prestatiedruk als doorslaggevend element

124. Aan de hand van de zes voorgaande principes werden de oorzaken en kenmerken van de dopingcultuur zoveel mogelijk uitgelicht. De overwinningsdrang bij topsporters, het proces van socialisatie en rationalisatie van dopinggebruik, de institutionalisering in het wielrennen, de ondersteuning door verschillende belangengroepen en de verscheidene factoren die een rol spelen bij de instandhouding van de dopingcultuur; elk aspect heeft zijn steentje bijgedragen aan de dopingcultuur in het internationale wielrennen. Niettemin is het steeds de prestatiedruk bij de renners die in dit hoofdstuk als gemeenschappelijk element naar voor is gekomen. Enerzijds leggen de renners prestatiedruk aan zichzelf op, maar anderzijds voelen renners ook de druk van buitenaf. Alles in het wielrennen draait immers rond winnen. Het betekent roem en faam, financiële inkomsten en punten die de deur naar topwedstrijden opent. Prestatiedrang ontstaat in het bijzonder op momenten waarop de renner verplicht is zich te bewijzen. Een hele winter lang wordt namelijk toegewerkt naar één of meer (ritten)wedstrijden. En het zijn die specifieke wedstrijden waarop de renner in kwestie uiteindelijk ook zal afgerekend worden. Deze afrekening gebeurt niet enkel door zijn ploeg, maar ook door collega's, sponsors, supporters en vooral ook door de media. De druk en angst om te verliezen, kan in deze gevallen soms heel erg groot worden.²⁰⁰ Hierdoor wordt de stap om vals te spelen steeds kleiner, zeker wanneer de pakkans minimaal is. Renners gaan overstag op momenten waarop de druk om te presteren te groot wordt. Het is dan ook de toenemende prestatiedruk waaraan renners worden blootgesteld, die de doorslag geeft om doping te gebruiken.²⁰¹

²⁰⁰ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambergts, 2013, 135-139.

²⁰¹ <http://www.express.be/business/nl/economy/doperende-wielrenners-en-bedrieglijke-beursmakelaars-hebben-dezelfde-motieven/193553.htm> (geraadpleegd op 29 april 2014)

Hoofdstuk IV. Maatregelen en initiatieven tegen doping

Afdeling 1. Algemeen

125. Ondanks de steeds terugkerende dopingschandalen heeft de dopingbestrijding al een lange weg afgelegd. Sinds de oprichting van het WADA in 1999 doen de verschillende organisaties er alles aan om het dopinggebruik in te dammen. Als overkoepelende organisatie neemt het WADA zijn verantwoordelijkheid op vlak van dopingbestrijding en probeert het alle internationale inspanningen zoveel mogelijk te harmoniseren. En ook het IOC zette grote stappen in zijn antidopingbeleid sinds de aanstelling van Jacques Rogge als voorzitter in 2001. Bij zijn aanstelling besepte Rogge maar al te goed dat het IOC als organisator van het grootste sportevenement ter wereld een voorbeeldfunctie dient te vervullen ten opzichte van de andere sportbonden en organisaties. Hij manifesteerde zich als voorvechter in de dopingstrijd en brak dan ook ontegensprekelijk met de veel te lakse houding van zijn voorgangers.²⁰² Ondanks de vele –vaak onterechte– kritiek valt ook de UCI weinig te verwijten, integendeel. Als gevolg van de vele dopingschandalen stond de UCI vaak in het hart van de storm. Maar ook zij ging haar verantwoordelijkheid niet uit de weg. Zoals eerder vermeld was de UCI de eerste federatie die een dopingcontrole uitvoerde. En ook daarna leverde ze goed werk om de heersende dopingcultuur tegen te gaan. Zo was ze de eerste federatie om de hematocriettest in te voeren en ook op vlak van longitudinaal bloedonderzoek van haar atleten kunnen veel sportbonden een voorbeeld nemen aan de UCI. In de jaren '90 kregen zelf teamartsen en verzorgers duidelijke richtlijnen met betrekking tot de medische begeleiding van renners. Toch is het zeer opmerkelijk dat er steeds een groot schandaal of een overlijden van een sporter nodig was alvorens er effectieve maatregelen werden genomen.²⁰³ In de volgende afdeling worden de voornaamste antidopingmaatregelen uiteengezet. Deze werden in belangrijke mate ingevoerd op initiatief van het WADA. Toch schuwt de UCI ook haar eigen maatregelen niet, zoals blijkt uit de No Needle Policy.

²⁰² <http://nos.nl/artikel/547947-rogge-heb-mijn-plicht-gedaan.html> (geraadpleegd op 3 mei 2014)

²⁰³ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wielrennen bij de heren*, 2013, 36.

Afdeling 2. Belangrijkste initiatieven in het kader van de dopingstrijd

"We support that (tests). The reason for the tests is to protect the health of the athletes. These are health tests, they are not doping tests."
Jacques Rogge, 2006.

1. Invoering van de EPO-test

1.1. Internationale context

126. De dopingbestrijding heeft een grote achterstand opgelopen tijdens het laatste decennium van de twintigste eeuw. Veel wielrenners gebruikten in die periode een karrenvracht aan verschillende middelen, maar slechts één middel zorgde voor een enorme omwenteling in het internationale wielrennen: EPO. Het eerste gebruik van het wondermiddel EPO situeert zich begin de jaren 90'. Vervolgens verspreidde het populaire middel zich razendsnel in het peloton. Een adequate oplossing in het kader van de dopingbestrijding liet echter lang op zich wachten. Bij gebrek aan een geschikte test kampten dopingjagers dan ook met heel wat problemen. Zo was het lange tijd niet mogelijk om buiten competitie dopingstalen af te nemen. Dit was een probleem aangezien het product na enkele dagen reeds niet meer opspoorbaar was in het bloed van de gebruiker.²⁰⁴ Ook bleek de zoektocht naar een werkzame EPO-test niet van een leien dakje te lopen.

1.2. Hematocrietgrens

127. Bij gebrek aan een adequate EPO-test ging de UCI op zoek naar andere maatregelen om het groeiend dopinggebruik tegen te gaan. Belangrijkste initiatief was de invoering van een zogenaamde gezondheidstest in 1997. Deze gezondheidstest voorzag in een bloedafname bij de renners voor de start van elke wielervedstrijd. Het zou de eerste keer zijn in de wielergeschiedenis dat bloedwaarden worden ingezet in de strijd tegen doping.²⁰⁵ Samen met deze gezondheidscontroles werd een maximale hematocrietwaarde ingevoerd. De hematocrietwaarde staat voor de verhouding van het aantal rode bloedcellen in het totale bloedvolume. Door de inname van EPO verhoogt het aantal rode bloedcellen. Als gevolg van de nieuwe maatregel kregen renners met een percentage hematocriet van boven de vijftig een tijdelijk startverbod van 14 dagen uit gezondheidsoverwegingen.²⁰⁶ Al snel bleek de invoering van een gezondheidstest geen sluitende oplossing te zijn. De maatregel kreeg dan ook heel wat kritiek te verduren. De invoering van een maximale hematocrietwaarde kwam in feite neer op het legaliseren van het gebruik van EPO, voor zover de drempel maar niet overschreden werd. Voor de renners was het immers mogelijk EPO te spuiten tot aan het plafond van vijftig procent. De test had ook als gevolg dat wie van nature een hoog hematocrietgehalte had, benadeeld werd ten opzichte van andere renners met een lager hematocrietgehalte. Vanuit verschillende hoeken

²⁰⁴ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambergts, 2013, 89.

²⁰⁵ De Volkskrant (2007, 31 mei), Maatregelen in antidopingstrijd sinds 1966. Geraadpleegd via <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2698/Sport/archief/article/detail/862149/2007/05/31/Maatregelen-in-antidopingstrijd-sinds-1966.dhtml> (3 mei 2014)

²⁰⁶ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wegwielrennen bij de heren*, 2013, 20.

werd geopperd ook andere bloedparameters in aanmerking te nemen bij de analyse van de bloedstalen.²⁰⁷ Ondanks de vele kritiek bleef de drempelwaarde van vijftig procent hematocriet van kracht tot de invoering van het biologisch paspoort in 2008.

1.3. Langverwachte EPO-test in 2001

128. De gezondheidstest bleek uiteindelijk slechts een pleister op een open wonde te zijn. Jarenlang konden renners sportieve successen behalen en een mooi palmares opbouwen met dank aan EPO-gebruik. De langverwachte EPO-test moest daar verandering in brengen. Het Festina-schandaal van 1998 zou opnieuw dé aanleiding zijn om de zoektocht naar een geschikte test in een stroomversnelling te krijgen. Uiteindelijk duurde het tot 2000 vooraleer Françoise Lasne en Jaques de Ceaurriz van het LNDD²⁰⁸ de eerste experimentele test ontwikkelden om rHuEPO op directe wijze aan te tonen in urine. Deze test bestond uit een bloedtest en een controlerende urinetest.²⁰⁹ Bij de eerste grote onderzoeken op de Olympische Spelen van Sydney in 2000 werd duidelijk dat de test nog niet volledig op punt stond. De test werd verder geoptimaliseerd en zo introduceerde de UCI in 2001 als eerste internationale sportbond een test waarmee enkel op basis van urine EPO opgespoord kon worden.²¹⁰ Door middel van een techniek die berust op iso-elektrisch focuseren (IEF)²¹¹ werd het mogelijk lichaamseigen²¹² EPO te onderscheiden van niet-lichaamseigen²¹³ EPO. Deze techniek zorgt ervoor dat specifieke isovormen van het niet-lichaamseigen of recombinant EPO in de urine gevisualiseerd kunnen worden. De aanwezigheid van recombinant EPO kan in principe tot enkele dagen na de laatste toediening nog worden aangetoond in de urine. Na verschillende interpretatiemoeilijkheden – onder andere in de zaak rond triatleet Rutger Beke – heeft men in het WADA Technical Document van 2009 klaarheid geschapen over de wetenschappelijke interpretatie van de resultaten van de urinetest. Hierdoor wordt de eenheid en kwaliteit van de wetenschappelijke onderzoeken gewaarborgd.²¹⁴

2. Out-of-competition controles

129. In 1995 werden voor het eerst beperkte out-of-competition dopingcontroles geïntroduceerd in het wielrennen. In de periode daarvoor was het immers enkel mogelijk vlak voor of na de wedstrijd stalen af te nemen van de renners. Op die manier konden renners via specifieke dopingschema's verboden middelen innemen die lange tijd prestatiebevorderend

²⁰⁷ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 110-111.

²⁰⁸ Laboratoire National de Dépistage du Dopage. Het belangrijkste onderzoekscentrum inzake doping van Frankrijk.

²⁰⁹ Lezing van Prof. Peter Van Eenoo, hoofd van het DoColoab van de Universiteit Gent, 'Gentse jacht op doping', Gent BC Business Café, 17 januari 2013

²¹⁰ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wegwielrennen bij de heren*, 2013, 20.

²¹¹ Engels: isoelectric focusing

²¹² In wetenschappelijke studies spreekt men in dit geval vaak over endogene EPO.

²¹³ In wetenschappelijke studies spreekt men in dit geval vaak over recombinant humaan EPO.

²¹⁴ DELANGHE, J.R., "De waarde van de epotest en epoanalyse", *Nederlands Tijdschrift voor Hematologie* 2007, vol. 4 nr. 5, 180-182, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:WfPQ02D8-WWl:www.aries.nl/DownloadFile.lynkx%3Fguid%3Df0c63c7f-1457-4cec-91fe-c768841e594f+&cd=1&hl=nl&ct=clnk&gl=be>.

werken maar die op het moment van de controles – die enkel voor of na wedstrijden plaatsvonden - uit het bloed verdwenen zijn.

130. Out-of-competition controles hadden tot doel deze situatie tegen te gaan. Om ruimte te maken voor dopingcontroles buiten wedstrijdverband werd het dopingreglement in 1995 op zodanige wijze aangepast dat alle professionele wielersporen verplicht werden de plaats en tijdstip van hun trainingskamp door te geven.²¹⁵ Deze regeling bleek echter niet voldoende. Daarom werd vanaf 2000 een out-of competition testprogramma ingevoerd, waardoor renners elk moment van het jaar konden worden bezocht en getest, en dus niet enkel op trainingskamp met het team.²¹⁶ Als gevolg daarvan werden renners ook tijdens trainingen en zelfs thuis gecontroleerd. Veel renners wijzen dan ook op het grote belang van out-of-competition controles om dopinggebruik terug te dringen. Toch blijkt uit een recente rondvraag bij Nederlandse wielrenners dat er vaak veel tijd verloopt tussen de verschillende controles. Zo zou het volgens sommigen – door het beperkt aantal controles - zelf mogelijk zijn onopgemerkt verboden middelen in te nemen.²¹⁷ Ondanks het feit dat het systeem van out-of-competition controles de afgelopen jaren sterk werd verfijnd door de invoering van whereabouts, is er op dit vlak dus zeker nog ruimte voor verbetering. Al zal het vooral van belang zijn hiervoor het nodige budget vrij te maken.²¹⁸

3. Invoering van de whereabouts

131. Het zogenaamde whereabouts-systeem is een gevolg van de World Anti Doping Code in 2007. Op initiatief van het WADA beslisten alle grote nationale en internationale sportbonden destijds de controle op dopinggebruik aan te scherpen.²¹⁹ De regeling omtrent de whereabouts was noodzakelijk om efficiëntere out-of-competition dopingcontroles mogelijk te maken. Het WADA zelf omschrijft de whereabouts als volgt:

*“Whereabouts are information provided by a limited number of top elite athletes about their location to the International Sport Federation (IF) or National Anti-Doping Organization (NADO) that included them in their respective registered testing pool as part of these top elite athletes’ anti-doping responsibilities”.*²²⁰

132. Whereabouts houden aldus de verplichting in voor renners om de vereiste verblijfsgegevens op de gepaste tijdstippen bekend te maken. Sinds de herziening van de WADA-Code in 2009 komt daar nog een verplichting bovenop. Concreet moeten de renners telkens drie

²¹⁵ De Volkskrant (2007, 31 mei), Maatregelen in antidopingstrijd sinds 1966. Geraadpleegd via <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2698/Sport/archief/article/detail/862149/2007/05/31/Maatregelen-in-antidopingstrijd-sinds-1966.dhtml> (3 mei 2014)

²¹⁶ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wielrennen bij de heren*, 2013, 85.

²¹⁷ <http://www.fiets.nl/2013/03/18/te-veel-ruimte-tussen-de-controles/> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

²¹⁸ Het Laatste Nieuws (2013, 1 februari), Minder dopingcontroles door UCI uit geldgebrek, geraadpleegd via <http://www.hln.be/hln/nl/1297/Doping-In-Wielrennen/article/detail/1572665/2013/02/01/Minder-dopingcontroles-door-UCI-uit-geldgebrek.dhtml> (5 mei 2014)

²¹⁹ <http://nieuwsuur.nl/onderwerp/247167-whereabouts-de-achtergronden.html> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

²²⁰ <http://www.wada-ama.org/en/World-Anti-Doping-Program/Sports-and-Anti-Doping-Organizations/International-Standards/Testing/QA-on-Whereabouts/> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

maand op voorhand aangeven waar ze zich gedurende zestig minuten per dag bevinden. Gedurende dit uur moeten renners beschikbaar zijn voor een onaangekondigde dopingcontrole. Dit zogeheten 'one hour time slot' dient tussen 6u 's ochtends en 23u's avonds te liggen.²²¹ Voorts beschikken de atleten steeds over de mogelijkheid hun verblijf- en contactgegevens up-to-date te houden. Maar wanneer een officiële dopingcontroleur zich gedurende het one hour time slot naar de aangegeven locatie begeeft en de renner daar niet aanwezig is, dan maakt de renner een inbreuk op zijn whereaboutsverplichting. De gedetailleerde regelgeving over de whereabouts en de daarmee gepaard gaande verplichtingen maken deel uit van de International Standards for Testing (IST) dat door het WADA wordt bekendgemaakt.²²²

133. Uit artikel 2.4 van de WADA-Code blijkt dat de nationale en internationale sportbonden verantwoordelijk zijn voor de whereabouts van hun atleten.²²³ Zo staat de UCI wat betreft het internationale wielrennen in voor het beheer van de International Testing Pool (ITP). In de ITP zitten de internationaal rijdende renners die voldoen aan bepaalde criteria, zoals bijvoorbeeld UCI ranking, bepaalde wedstrijdresultaten, classificaties, enzovoort. De renners die behoren tot deze testing pool krijgen de opdracht hun verblijfsgegevens door te geven aan het whereabouts-systeem. Renners kunnen naast de ITP ook deel uitmaken van een nationale testing pool, waardoor ook daar de whereaboutsverplichting van kracht is. In dit geval wordt na overleg tussen de UCI en de nationale autoriteit bepaald waar de renner zijn whereaboutsverplichting moet nakomen.²²⁴ Sinds 2009 krijgen de renners de mogelijkheid gebruik te maken van een digitaal systeem voor het registreren van hun verblijfsgegevens. In dit geval gebeuren de registraties via het elektronische ADAMS-systeem²²⁵ dat wordt beheerd door het WADA.

134. De whereaboutsverplichting is van heel groot belang voor de sporters omdat de overtreding van deze verplichting een dopingsanctie kan inhouden. Zo bepaalt de WADA-Code dat een atleet die gedurende een periode van 18 maanden drie keer nalaat de juiste verblijfsgegevens door te geven, een dopingschorsing riskeert van 1 tot maximaal 2 jaar.²²⁶ De reden van de uitgebreide whereaboutsverplichting voor wielrenners is dat ze in tegenstelling tot veel andere sporters vaak moeilijk te lokaliseren zijn, vooral tijdens rustperiodes in het seizoen. Zo variëren trainingsplaatsen vaak van week tot week of zelf van dag tot dag.

135. De invoering van whereabouts en de daarmee gepaard gaande verplichtingen hebben de voorbije jaren heel wat ophef veroorzaakt in de sportwereld. Volgens sommige juristen zou de

²²¹

<http://www.dopingautoriteit.nl/veelgestelde vragen/testingpoolenwhereabouts/watiseen1hourtimeslot> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

²²² http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-IS-Testing/2012/WADA IST 2012 EN.pdf (geraadpleegd op 5 mei)

²²³ Artikel 2.4 WADA-Code, geraadpleegd via [http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-The-Code/Code_Review/Code%20Review%202015/Code-2014\)Draft-1.0/WADA-Code-2015-Draft-1.0-EN.pdf](http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-The-Code/Code_Review/Code%20Review%202015/Code-2014)Draft-1.0/WADA-Code-2015-Draft-1.0-EN.pdf) (5 mei 2014)

²²⁴ Article 85 UCI anti-doping rules, geraadpleegd via <http://www.uci.ch/Modules/BUILTIN/getObject.asp?MenuId=&ObjTypeCode=FILE&type=FILE&id=NDc3MDk&LangId=1>

²²⁵ De afkorting ADAMS staat voor Anti-Doping Administration and Management System.

²²⁶ Artikel 2.4 en 10.3.3 WADA-Code, geraadpleegd via http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-The-Code/Code_Review/Code%20Review%202015/Code-Draft-1.0/WADA-Code-2015-Draft-1.0-EN.pdf (5 mei 2014)

bekendmaking van de verblijfsgegevens een verregaande inbreuk uitmaken op het privé-leven van de sporters (artikel 8 EVRM).²²⁷ Uiteindelijk overleefden de whereabouts een aantal procedures en zo hebben ze de moeilijke juridische afweging toch doorstaan.²²⁸

136. Andere critici beweren dan weer dat het als sporter onmogelijk is om steeds vooraf te weten op welke locatie je aanwezig zal zijn, zeker in het internationale wielercircus waarbij renners onderhevig zijn aan steeds wijzigende omstandigheden. Zo kan het zomaar gebeuren dat je op het allerlaatste moment – bijvoorbeeld als gevolg van de blessure van een ploegmaat – toch nog wordt opgeroepen om deel te nemen aan een bepaalde rittenwedstrijd. Het drukke leven van een sporter zou dan ook amper toelaten dagelijks de nodige verblijfsgegevens te wijzigen en actueel te houden. Ondanks de vele kritiek is het whereabouts-systeem nog steeds van kracht en dat is maar goed ook. Deze maatregel moet nu eenmaal gezien worden als onderdeel van een groter beleid waarvan iedereen overtuigd is dat dit noodzakelijk is om een einde te maken aan de dopingcultuur.²²⁹

4. No Needle Policy

137. Op 4 mei 2011 – vlak voor de start van de Giro D'Italia – voerde de UCI een ingrijpende maatregel door in het internationale wielrennen. Het zou het begin betekenen van de 'No Needle Policy'.²³⁰ Deze term staat symbool voor een dopingvrij beleid waarin injectienaalden verboden zijn bij de medische begeleiding van wielrenners, tenzij er een duidelijke medische noodzaak voorhanden is. Een naald strookt nu eenmaal niet met het fleurige imago van topsport, zo meent de internationale wielerbond. Vandaag wordt deze No Needle Policy nog steeds gehanteerd in de internationale wielersport.²³¹

138. De beweegreden voor de No Needle Policy is niet ver te zoeken. De UCI wil met deze maatregel de gezondheid van de renners beschermen en de overmedicalisering in het wielrennen tegengaan. Het gebruik van naalden zou immers leiden tot een verregaande normvervaging bij de renners waardoor de stap naar verboden middelen steeds kleiner wordt.²³²

139. Concreet verbiedt de No Needle Policy het injecteren van renners, tenzij er gegronde medische redenen voorhanden zijn en de injectie door de betrokken arts wordt gerapporteerd bij de UCI. Het verbod strekt zich uit tot het inspuiten van vitaminen, glucocorticosteroiden, suikers, ijzer en andere vaak gebruikte middelen. Vaccinaties en alle noodzakelijke injecties zonder enig alternatief zijn wel nog steeds toegelaten. Sinds februari 2013 hoeven vaccinaties

²²⁷ Stouwdam, H., Overgeleverd aan willekeur, in: NRC Handelsblad, 15 juni 2009, geraadpleegd via <http://vorige.nrc.nl/article2270577.ece> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

²²⁸ VAN STEENBRUGGE, W., "Rechtertje spelen kan net zo min in de sport. Analyse van de uitspraak van de kortgedingrechter te Brussel dd. 14 december 2009 in de zaak Wickmayer en Malisse", *Support* 2010, afl. 1, 11.

²²⁹ <http://www.100procentdopefree.nl/nieuws/artikel/44/dopingregels-net-zo-belangrijk-als-buitenspelregel> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

²³⁰ Letterlijk vertaald: 'geen gebruik van injectienaalden'

²³¹ <http://www.uci.ch/Modules/ENews/ENewsDetails.asp?id=NzMzMw&MenuId=MTI2Mjc> (geraadpleegd op 6 mei 2014)

²³² VAN DE WINKEL, F., *Zero dope*, Uitgeverij Lannoo, Tielt, 2011, 384.

ook niet langer gemeld te worden bij de UCI.²³³ Aanvankelijk hield de nieuwe regel in dat een renner na een injectie 48 uur niet mocht deelnemen aan een wedstrijd. Intussen is het tijdelijk startverbod verlengd tot acht dagen. Bij een overtreding zijn ook sancties voor de betrokken dokter en ploeg mogelijk.²³⁴

140. Het wielrennen is nog steeds de enige sport waar injecties niet zijn toegelaten bij de medische begeleiding van renners. Dit geeft dan ook aanleiding tot heel wat kritiek. Zo wordt de UCI verweten dat ze zomaar haar eigen regels oplegt in de strijd tegen doping.²³⁵ Ook moeten de renners als gevolg van de No Needle Policy op zoek naar alternatieven. Dit kan gaan van multivitaminen en ijzertabletten tot allerlei soorten pillen die wel nog steeds toegelaten zijn. Het zijn die alternatieven die ervoor zouden moeten zorgen dat de betrokken renners na een zware inspanning weer in optimale omstandigheden aan de start van de volgende wedstrijd kunnen komen. Toch beweren teamartsen dat dit niet zo gemakkelijk gaat. In de zwaarste wedstrijden zoals bijvoorbeeld de Tour de France zitten de meeste renners aan hun limiet. De opeenvolging van zware etappes leidt tot extreme uitputting en vaak ook tot uitdroging bij de renners. Bijgevolg is het mogelijk dat bepaalde renners de noodzakelijke voedingsstoffen niet meer door hun keel krijgen. Dit zijn momenten waarop een infuus met glucose en vocht wonderen kan doen. Deze laten immers toe de normale werking van het lichaam te herstellen. Vandaar dat veel medische begeleiders en ploegartsen sterk gekant zijn tegen de No Needle Policy van de internationale wielerbond.²³⁶ Probleem bij het hanteren van dit beleid is het feit dat niemand erachter komt indien er toch een naald zou gebruikt worden bij het toedienen van bijvoorbeeld glucocorticosteroiden. Het charter tegen doping dat uitgaat van de sportartsen (cf. supra²³⁷) kan daarom enkel maar positief zijn want het verhoogt de druk op de sportartsen.²³⁸

5. Biomedisch paspoort

5.1. Ontstaan

141. Het Athlete Biological Passport (ABP) – ook wel biomedisch paspoort, biologisch paspoort of biologisch paspoort²³⁹ genoemd – werd ontwikkeld door het WADA in samenwerking met de UCI en de Internationale Schaatsunie (ISU). In 2008 stelde de UCI het biomedisch paspoort verplicht voor alle internationale renners. Vanaf dat moment werden hun bloedwaarden nauwgezet geregistreerd en geanalyseerd. In 2009 besloot het WADA om gegevens uit het biomedisch paspoort toe te laten als bewijs in dopingzaken. Daardoor is het nu ook mogelijk renners te bestraffen enkel op basis van een afwijkend bloedprofiel (cf. infra²⁴⁰). Na

²³³ <http://www.belgiancycling.be/content.asp?language=nl&id=7&subid=128> (geraadpleegd op 6 mei 2014)

²³⁴ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg wielrennen bij de heren*, 2013, 22.

²³⁵ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambergts, 2013, 283.

²³⁶ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambergts, 2013, 209-210.

²³⁷ Hoofdstuk III, Afdeling 5, 2.1. De medische begeleiding

²³⁸ Het Laatste Nieuws (2013, 28 november), "Sportartsen willen af van dopingstempel", geraadpleegd via

http://www.sportartsen.be/sites/sportartsen.be/files/files/hetlaatstenieuws_20131128_p30_13112649_40.pdf (28 april 2014)

²³⁹ 'bloedpaspoort' is als benaming minder juist want ook gegevens uit urinecontroles worden in het paspoort verwerkt.

²⁴⁰ Hoofdstuk IV, Afdeling 2, 5.4. Bestrafing op basis van het biomedisch paspoort

de hematologische module voegde het WADA in 2013 ook een steroïdenprofiel toe aan het biomedisch paspoort. Daardoor wordt naast de bloedwaarden nu ook de hormoonhuishouding van de atleten in de gaten te houden. Zo gaan de labo's via onderzoek van urinestalen op zoek naar ongewone schommelingen in de afbraakproducten van lichaamseigen steroïden.²⁴¹

5.2. Belang en achtergrond

142. Na invoering van de langverwachte test in 2001 kregen heel wat dopinggebruikers schrik om betrappt te worden op EPO. Als gevolg daarvan nam de vraag naar bloedtransfusies opnieuw toe. En ook de schandalen bleven niet uit.

143. Vlak voor de Tourstart in 2006 barstte het eerste schandaal in alle hevigheid los. Bij een razzia van de Guardia Civil in Spanje kwam de zaak-Fuentes aan het licht. Spilfiguur was de Spaanse sportarts Eufemiano Fuentes die jarenlang honderden atleten -en dus niet enkel wielrenners- voorzag van bloedtransfusies. Hij slaagde erin samen met verschillende tussenpersonen een eigen handel van bloedzakjes op te starten. Ook wielershelden Ivan Basso en Jan Ullrich bleken klant te zijn bij Fuentes.²⁴²

144. Alsof dat nog niet genoeg was kwam even later een ander dopingschandaal aan het licht. Tussen 2003 en 2006 begeleidde de Oostenrijkse atletenmanager Stefan Matschiner ruim dertig atleten – onder wie heel wat Rabobank-renners - naar de Oostenrijkse bloedbank Humanplasma ter verbetering van hun sportprestaties. Het bloed van de betrokken atleten werd afgetapt, bewaard, en op een later tijdstip via een infuus teruggegeven.²⁴³ Deze beide schandalen bewijzen dat het verscherpte toezicht op EPO-gebruik heeft geleid tot een heropleving van bloedtransfusies, waarmee in de jaren '70 al in beperkte mate werd geëxperimenteerd.

145. In de jaren die volgden op de dopingschandalen werkten de verschillende antidopingorganisaties aan de ontwikkeling van het biomedisch paspoort. In afwachting daarvan hanteerden zij reeds de basisprincipes van 'datamining' en 'targeting'. Zo werden de verschillende testresultaten van renners ondergebracht in een gegevensbank om op die manier verdachte atleten te viseren en dus nog meer te controleren. Bijgevolg konden dopingjagers korter op de bal spelen. De positieve test van de Amerikaanse wielrenner Tyler Hamilton in 2004 was daar het perfecte voorbeeld van.²⁴⁴ De grote sterkte van het huidige biomedisch paspoort is nog steeds de mogelijkheid om op basis van afwijkende bloedwaarden een bepaalde atleet te viseren. Extra controles en vooral ook controles op gepaste tijdstippen moeten ervoor zorgen dat de atleet uiteindelijk tegen de lamp loopt.

5.3. Werking van het biomedisch paspoort

146. Het biomedisch paspoort is een manier om op indirecte wijze dopinggebruik te bewijzen. Dit paspoort moet de antidopinginstanties de mogelijkheid geven om gerichte dopingcontroles

²⁴¹ http://www.dopingautoriteit.nl/dopingcontroles/analyses/biomedisch_paspoort (geraadpleegd op 6 mei 2014)

²⁴² HEIJMANS, J. & MALLON, B., *Historical Dictionary of Cycling*, Plymouth, Scarecrow Press, 2011, 70.

²⁴³ <http://www.cyclingnews.com/news/dutch-athletes-involved-in-humanplasma-doping-scandal> (geraadpleegd op 8 mei 2014)

²⁴⁴ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 111.

uit te voeren. Verdachte renners met afwijkende bloedwaarden worden geïnterviewd en onderworpen aan extra controles. Dit is belangrijk aangezien er nog steeds geen performante tests zijn die bloedtransfusies met eigen bloed aantonen. Verder moet het biologisch paspoort ook in staat zijn de vaak gebruikte techniek tegen te gaan waarbij EPO met zeer lage doses wordt toegediend. Vaak gaat het hierbij zelfs om homeopathische doses. Kleine dosissen EPO zijn via de EPO-test slechts binnen de twaalf tot achttien uur na toediening opspoorbaar in de urine. Daardoor heeft de dopingzondaar die op de gepaste tijdstippen een kleine dosis EPO inspuit, een grote kans om zonder positieve test weg te komen. Het biologisch paspoort heeft tot doel daar verandering in te brengen. Het zoekt immers niet naar het product zelf maar naar de effecten ervan in het bloed.

147. Het biomedisch paspoort heeft als indirecte test het voordeel ten opzichte van de EPO-test - waarbij de aanwezigheid van de verboden stof op directe wijze wordt aangetoond - dat zij ook andere vormen van bloeddoping kan opsporen. Bovendien worden bij de toepassing van het biomedisch paspoort de bloedwaarden van renners niet langer vergeleken met een algemeen vastgesteld gemiddelde, maar wel met de eigen historische basislijn van bloedwaarden. Dit maakt de indirecte test veel krachtiger.²⁴⁵ Het biologisch paspoort is dus zeker een grote stap voorwaarts ten opzichte van de gezondheidstest waarbij gebruik gemaakt werd van een maximum hematocrietwaarde (cf. supra²⁴⁶). De eigen historische basislijn kan eenvoudig achterhaald worden door één enkele bloedtest. Door de vergelijking met de eigen historische basislijn kunnen de onderzoekers bij volgende bloedresultaten de intra-individuele variabiliteit uitschakelen, waardoor de kans vergroot om bloeddoping op te sporen. Het volgen van bloedprofielen op lange termijn betekent zodoende een grote stap vooruit in het kader van de dopingbestrijding.²⁴⁷

148. Voor de toepassing van het biomedisch paspoort worden negen verschillende parameters in kaart gebracht. Deze verschillende parameters worden statistisch uiteengezet door de Bayesiaanse statistiek. Zo wordt onder meer gekeken naar het hematocriet en hemoglobine²⁴⁸ van de betrokken atleten. Belangrijkste parameter is de meting van de reticulocyten omdat zij heel moeilijk te manipuleren zijn. Reticulocyten zijn jonge, net aangemaakte rode bloedlichamen. Wanneer zou blijken dat er te veel jonge rode bloedcellen aanwezig zijn, dan wijst dit op EPO-gebruik.²⁴⁹ Te weinig jonge rode bloedcellen wijst dan weer op een bloedtransfusie, aangezien het lichaam in dat geval gestopt is met de productie van reticulocyten.²⁵⁰ De reticulocyten bedragen normalerwijze ongeveer 0,4 tot 2% van het totale

²⁴⁵ DELANGHE, J.R., "De waarde van de epotest en epoanalyse", *Nederlands Tijdschrift voor Hematologie* 2007, vol. 4 nr. 5, 180-182, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:WfPQ02D8-Wwj:www.aries.nl/DownloadFile.lynkx%3Fguid%3Df0c63c7f-1457-4cec-91fe-c768841e594f+&cd=1&hl=nl&ct=clnk&gl=be>.

²⁴⁶ Hoofdstuk IV, Afdeling 2, 1.2. Hematocrietgrens

²⁴⁷ SHARPE, K., ASHENDEN, M.J. en SCHUMACHER Y.O., "A third generation approach to detect erythropoietin abuse in athletes", *Haematologica* 2006, vol. 91, issue 3, 356-363, <http://www.haematologica.org/content/91/3/356.full-text.pdf+html>

²⁴⁸ Hemoglobine zorgt voor het transport van zuurstof en koolstofdioxide in het bloed.

²⁴⁹ Volgens de wetenschappelijke literatuur de ON-periode, dit wijst op een vermindering in de productie van jonge rode bloedcellen.

²⁵⁰ Volgens de wetenschappelijke literatuur de OFF-periode, dit wijst erop dat de natuurlijke aanmaak van jonge rode bloedcellen vermindert of gestopt is.

aantal rode bloedcellen.²⁵¹ Alles wat boven of onder die grens ligt, wordt als verdacht beschouwd en duidt op een transfusie of het gebruik van EPO in al zijn diverse vormen.

149. Andere parameters dan de reticulocyten zijn dan weer gemakkelijker te manipuleren. Niettemin zal het effect van doping bijgevolg ook minder doeltreffend zijn, waardoor alle illegale inspanningen vaak een maat voor niets zijn. Voor het statistisch in kaart brengen van de verschillende bloedparameters wordt gebruik gemaakt van de Bayesiaanse statistiek. Wanneer deze statistiek bepaalt dat het voor 99,9% zeker is dat de bloedwaarden abnormaal zijn en enkel op basis van doping kunnen ontstaan, dan wordt een monster als verdacht beschouwd. In dat geval worden de resultaten nogmaals geanalyseerd door een panel van drie experts. Pas vanaf 100% betrouwbaarheid kan er opgetreden worden tegen de betrokken atleet.²⁵²

5.4. Bestrafing op basis van het biomedisch paspoort

150. De mogelijkheid om atleten enkel en alleen op basis van hun bloedprofiel te bestraffen, heeft al heel wat tegenkanting ondervonden. Zoals eerder gezegd, zoekt het biologisch paspoort niet naar een specifieke stof in het bloed, maar wel naar de effecten ervan in het bloed. In tegenstelling tot de directe methodes wordt de aanwezigheid van een verboden stof dan ook niet op directe wijze aangetoond. In feite gaat het hier om een indirecte manier van opsporing, en dit roept juridische vragen op.²⁵³ Bovendien is het grote nadeel van de Bayesiaanse statistiek, die de verschillende bloedparameters in kaart brengt, dat er altijd rekening moet worden gehouden met een bepaalde foutenmarge. Het berekenen van reticulocyten is dan ook een erg delicate zaak. Opvallende pieken in de grafieken van bloedparameters duiden normalerwijze op het gebruik van prestatiebevorderende middelen of methoden. Niettemin kunnen ook natuurlijke oorzaken aan de basis liggen van deze uitschieters. Vandaar dat er steeds zorgvuldig moet worden omgesprongen met de interpretatie van de bloedresultaten.²⁵⁴ En ook bij de interpretatie van het steroïdenprofiel moeten natuurlijke oorzaken meegewogen worden wanneer er een uitspraak wordt gedaan over vermeend dopinggebruik. De Duitse Claudia Pechstein uit het schaatsen was de eerste die veroordeeld werd op basis van afwijkende bloedwaarden. Haar schorsing deed heel wat stof opblazen in de wetenschappelijke literatuur, maar uiteindelijk bleef het biologisch paspoort toch overeind.²⁵⁵ Later liepen ook heel wat wielrenners tegen een schorsing aan omwille van afwijkende bloedwaarden.²⁵⁶

²⁵¹ SHARPE, K., ASHENDEN, M.J. en SCHUMACHER Y.O., "A third generation approach to detect erythropoietin abuse in athletes", *Haematologica* 2006, vol. 91, issue 3, 356-363, <http://www.haematologica.org/content/91/3/356.full-text.pdf+html>

²⁵² VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 119-124.

²⁵³ PIETERS, T., DE HON O., "Sneller, hoger, sterker: kennis over oude en nieuwe dopingmiddelen", *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 2013, Vol.157, A6450, 1-5 en <http://www.metamedicavumc.nl/pdfs/NTVG2013SnellerHogerSterker.pdf>

²⁵⁴ DEDECKER, D., "Het laboratoriumoordeel als godsoordeel: het Internationaal Sporttribunaal (TAS)", *Juristenkrant* 2012, afl. 244, 13

²⁵⁵ http://www.dopingautoriteit.nl/dopingcontroles/analyses/biomedisch_paspoort (geraadpleegd op 6 mei 2014)

²⁵⁶ Het Nieuwsblad (2013, 23 januari). Bloedpaspoort nekte al acht renners en drie atleten. Het Nieuwsblad. Geraadpleegd via http://www.nieuwsblad.be/sportwereld/cnt/DMF20130122_00442690 (11 juni 2013)

6. Bewaren en hertesten van stalen

151. Sinds de Olympische Spelen van Athene in 2004 is het mogelijk dopingstalen te hertesten. De stalen moeten gedurende 8 jaar worden bewaard door de dopinglaboratoria, ongeacht het staal bij de oorspronkelijke test nu positief of negatief was. Op die manier kunnen ook oudere dopingpraktijken nog aangepakt worden.²⁵⁷ Deze maatregel is dan ook van heel groot belang aangezien de geschiedenis leert dat bepaalde - vaak onbekende - middelen of producten slechts enkele jaren later detecteerbaar zijn. Wanneer het B-staal bijvoorbeeld vier jaar later hertest wordt, bestaat de kans dat de betrokken atleet betrappt wordt op een verboden product dat op het moment van de oorspronkelijke test nog niet opspoorbaar was.²⁵⁸

152. Ondanks het feit dat de detectiemethodes van bepaalde producten achterlopen, zullen atleten als gevolg van deze maatregel minder geneigd zijn de zogezegd onopspoorbare middelen in te nemen. De wetenschap heeft nu immers 8 jaar de tijd om een performante detectiemethode te ontwikkelen. Het bewaren en hertesten van bloedstalen kan dus enkel maar een vooruitgang betekenen in het kader van de dopingbestrijding.²⁵⁹ Bovendien is de dopingwetenschap inmiddels zover gevorderd, dat voor de hertesting de stalen zelf niet eens meer uit de diepvries moeten worden gehaald. Doordat het testen eenvoudiger en minder ingewikkeld wordt, zal ook het volume aan testen gevoelig stijgen.²⁶⁰ Met de invoering van de nieuwe antidopingcode die in werking treedt vanaf 1 januari 2015 wordt ook de verjaringstermijn verlengd van acht naar tien jaar. Door deze verlenging hebben dopinggebruikers nu nog minder kans om door de mazen van het net te glippen.²⁶¹ Deze maatregel geldt overigens niet enkel voor het wielrennen maar ook voor alle andere sporten.

²⁵⁷ Artikel 17 WADA-Code, geraadpleegd via http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-The-Code/WADA_Anti-Doping_CODE_2009_EN.pdf (8 mei 2014)

²⁵⁸ <http://www.wielerflits.nl/nieuws/4553/door-hertesten-nieuwe-dopinggevallen-verwacht.html> (geraadpleegd op 11 december 2013)

²⁵⁹ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 97-99.

²⁶⁰ Het Laatste Nieuws (2013, 28 november), "Sportartsen willen af van dopingstempel", geraadpleegd via http://www.sportartsen.be/sites/sportartsen.be/files/files/hetlaatstenieuws_20131128_p30_13112649_40.pdf (28 april 2014)

²⁶¹ Het Laatste Nieuws (2013, 15 november). Muyters: "Nieuwe WADA-code is strenger en klantvriendelijker". Het Laatste Nieuws. Geraadpleegd via <http://www.hln.be/hln/nl/5356/Doping-in-sport/article/detail/1740898/2013/11/15/Muyters-Nieuwe-WADA-code-is-strenger-en-klantvriendelijker.dhtml> (12 december 2013)

Hoofdstuk V. Toekomstperspectieven

Afdeling 1. Situatie anno 2014

1. Grotere pakkans met dank aan een proactief beleid

153. De sport is zuiverder geworden. Dat is toch wat vaak wordt verteld, ook door de UCI. Ondanks de negatieve berichtgevingen over het verminderde aantal controles buiten competitie zijn het aantal gerichte tests in ieder geval gestegen. Er wordt niet langer zomaar getest, maar het principe van targeting wordt gehanteerd. Bij verdachte prestaties of bloedwaarden wordt de atleet extra in het oog gehouden. Dit zorgt ervoor dat de dopingtesten vandaag erg efficiënt zijn. Dopingexperts Francesca Rossi en Mario Zorzoli, beiden werkzaam bij de UCI, wijzen op het gunstig effect die zowel de invoering van de EPOTest als de invoering van het biomedisch paspoort met zich bracht. Zo is het aantal renners met afwijkende bloedwaarden sinds de invoering van het biologisch paspoort in 2008 spectaculair gedaald.²⁶² Bovendien kunnen ook de verminderde prestaties op een cultuurverandering in de positieve zin wijzen. Teammanager Jonathan Vaughters, ex-dopingzondaar maar niettemin één van de voornaamste pleitbezorgers van een dopingvrije wielercultuur, merkt aan alles dat het antidopingbeleid zich de laatste jaren enorm heeft ontwikkeld:

“Ik denk dat er nu door minder dan 5% van de renners doping wordt gebruikt. Als ik de hemoglobinewaarden bekijk, dan verschillen die weinig van wat je zou zien als je tweehonderd mensen van de straat zou plukken en controleren. Bovendien zijn de klimsnelheden gezakt. Het zijn de laagste snelheden van de laatste twintig jaar.”²⁶³

154. Als gevolg van de vele maatregelen die vooral de jongste jaren hun intrede maakten, wordt het afschrikkende effect bij de renners steeds groter. Vooral het biologisch paspoort is daarbij van groot belang. Renners die in het hedendaagse wielrennen nog steeds hun toevlucht zoeken tot verboden middelen lopen een groot risico om betrapt te worden. Vandaag zitten dopingjagers de valsspelers immers kort op de huid. Dopingjagers zijn steeds alerter en staan open voor alle informatie die – soms zelfs toevallig – hun richting uitkomt. Bovendien krijgen dopingjagers steeds meer steun van politie-eenheden of controlerende overheden. Zo kan de politie bijvoorbeeld ingezet worden in het kader van een huiszoeking of telefoontap teneinde bepaalde dopingnetwerken te ontmaskeren.²⁶⁴

155. In tegenstelling tot enkele decennia terug geleden nemen de antidopinginstanties niet langer een afwachtende houding aan met betrekking tot nieuwe middelen of methodes. Tegenwoordig zijn het niet enkel de renners, maar ook de dopingjagers zelf die op zoek gaan naar nieuwe, vaak onbekende producten. Erkende door het WADA geaccrediteerde laboratoria

²⁶² COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg wielrennen bij de heren*, 2013, 23.

²⁶³ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambrichts, 2013, 297.

²⁶⁴ De Morgen, Jacques Rogge wil dat politie helpt in strijd tegen doping, 5 oktober 2009, geraadpleegd via <http://www.demorgen.be/dm/nl/1005/Meer-Sport/article/detail/1010648/2009/10/05/Jacques-Rogge-wil-dat-politie-helpt-in-strijd-tegen-doping.dhtml> (geraadpleegd op 8 mei 2014)

anticiperen door wereldwijd te speuren naar nieuwe vormen van doping. Met dank aan de nieuwe en verbeterde communicatiemiddelen kunnen dopingjagers via verschillende specifieke websites en internetfora nieuwe veelbelovende middelen op het spoor komen. Ook producten die nog in de klinische fase zitten worden heel sterk in de gaten gehouden door zogenaamde 'klinische fase-studies'. Zelfs de farmaceutische industrie wordt steeds meer gesensibiliseerd om op proactieve wijze samen te werken. Voorts worden ook bepaalde voorlopig toegestane middelen intensief gevolgd door de verschillende labo's. Ze maken deel uit van een zogeheten monitoringprogramma waarbij de labo's de taak krijgen deze middelen op te sporen en de frequentie van aanwending te melden aan het WADA. Bij overvloedig gebruik is de kans groot dat het WADA het betrokken middel op de zwarte lijst plaatst, zeker indien daartoe bepaalde (gezondheids)redenen voorhanden zijn.²⁶⁵ Zo woedde er begin dit jaar een hevige discussie over de pijnstiller tramadol die erg in trek blijkt te zijn in het wielervedlon. Deze pijnstiller die inwerkt op het centrale zenuwstelsel zou duizeligheid en slaperigheid teweegbrengen en zo oorzaak zijn van vele valpartijen.²⁶⁶ Niettemin wordt het middel al een aantal jaar intensief gevolgd door de verschillende labo's waardoor het als gevolg van te frequente vaststellingen hoogstwaarschijnlijk op de verboden lijst terechtkomt.

156. De proactieve houding van dopingjagers is een positieve evolutie die vooral de laatste jaren een grote opmars kent. Volgens verschillende dopingexperts staan we dan ook voor de cleanste jaren uit de recente sportgeschiedenis.²⁶⁷ Toch wordt hier best enig voorbehoud bij gemaakt, binnen vijf à tien jaar denken ze er misschien helemaal anders over. Laat ons hopen van niet.²⁶⁸

2. Het verleden als basis voor positieve verandering

157. Naast het nieuwe proactieve beleid dat ervoor moet zorgen dat de pakkans van dopingzondaars steeds groter wordt, neemt het antidopingbeleid nu ook initiatieven om te breken met het dopingverleden. Er werd de laatste jaren dan ook meer en meer gepleit voor de oprichting van zogenaamde waarheidscommissies. Deze zouden moeten zorgen voor een reconstructie van de dopingcultuur die het wielervedlon de voorbijgaande decennia kenmerkte. De verwerking van het turbulente dopingverleden moet op die manier plaatsmaken voor een nieuwe dopingvrije wielervedlon.²⁶⁹ Dit voorstel viel niet in dovemansoren en zo werd begin 2014 een hervormingscommissie ingesteld door de UCI. Deze heeft enerzijds tot doel de eigen organisatie door te lichten, maar anderzijds stelt het ook een onderzoek in naar de dopingcultuur die de voorbije decennia het wielervedlon ernstige schade toebracht. Dit onderzoek moet leiden tot nieuwe richtlijnen en adviezen zodat de fouten die gemaakt zijn in het verleden niet opnieuw gemaakt worden. Om dit te bereiken, zal de hervormingscommissie onder andere

²⁶⁵ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambergts, 2013, 99.

²⁶⁶ De Morgen, Wielervedlon Sky wil pijnstiller Tramadol op de verboden lijst, 29 april 2014, geraadpleegd via

<http://www.demorgen.be/dm/nl/1001/Wielervedlon/article/detail/1867806/2014/04/29/Wielervedlon-Sky-wil-pijnstiller-Tramadol-op-dopinglijst.dhtml> (geraadpleegd op 8 mei 2014)

²⁶⁷ Lezing van Hans Vandeweghe, sportjournalist, 'Doping in de sport', Gaston Martenszaal, Zulte, 7 maart 2014

²⁶⁸ Lezing van Prof. Peter Van Eenoo, hoofd van het DoColoab van de Universiteit Gent, 'Gentse jacht op doping', Gent BC Business Café, 17 januari 2013

²⁶⁹ Lezing van Hans Vandeweghe, sportjournalist, 'Doping in de sport', Gaston Martenszaal, Zulte, 7 maart 2014

gesprekken voeren met mensen uit alle geledingen van de sport.²⁷⁰ Ook roept de hervormingscommissie voormalig dopingzondaars en medische begeleiders op om te getuigen over hun dopingverhalen, zodat alle mechanismen van de dopingcultuur zoveel mogelijk blootgelegd kunnen worden. Getuigenissen mogen daarbij niet leiden tot een heksenjacht, maar moeten juist resulteren in een voedingsbodem voor positieve evolutie en vooruitgang.²⁷¹ Vandaar ook dat het straffen van ex-renners na hun carrière geen goed idee is, het zorgt er immers voor dat de omërta in stand wordt gehouden. Straffen zal het merendeel van de ex-renners doen zwijgen.²⁷²

3. Nog steeds ruimte voor verbetering

158. Ondanks alle positieve evoluties is de dopingstrijd nog lang niet gestreden, integendeel. De blijvende zoektocht naar nieuwe dopingmiddelen zorgt nog steeds voor een kat- en muisspel tussen enerzijds de gebruikers en anderzijds de dopingjagers. Bovendien lopen de opsporingsmethodes nog vaak achter bij verschillende kortwerkende middelen waarvan de zogenaamde window of opportunity erg klein is. De window of opportunity is het tijdsbestek waarbinnen een product na de toediening ervan nog opspoorbaar is in het lichaam van de gebruiker. Onder andere bij het opsporen van groeihormoon en kleine dosissen EPO vormen deze korte detectietijden een probleem.²⁷³ Doordat dergelijke producten snel uit het lichaam verdwijnen, is het moeilijk om net binnen die korte tijdspanne iemand te controleren. Bovendien bepaalt de whereaboutsregeling dat onaangekondigde controles niet toegelaten zijn tussen 23u 's avonds en 6u 's ochtends, dit om de nachtrust van de atleten te respecteren.²⁷⁴ Hierdoor wordt de detectietijd bij intelligent gebruik van de atleten nog korter. Een andere moeilijkheid is het feit dat - ondanks de invoering van het succesvolle biologisch paspoort - transfusies met eigen bloed nog steeds niet op directe wijze opspoorbaar zijn via een reguliere bloedtest.²⁷⁵

159. De allergrootste vrees voor dopingjagers zijn evenwel de zogeheten 'non-approved substances'. Deze middelen bevinden zich nog steeds in de experimentele testfase waardoor ze nog niet geïntroduceerd zijn op de farmaceutische markt. Dit zorgt ervoor dat de aanwending van dergelijke middelen voor de sporter zelf heel wat risico's inhoudt aangezien eventuele bijwerkingen niet gekend zijn.²⁷⁶ Critici beweren vaak dat deze producten door toedoen van de

²⁷⁰ <http://www.nusport.nl/wielrennen/3670311/hervormingscommissie-licht-dopingbeleid-uci.html> (geraadpleegd op 18 juni 2014)

²⁷¹ Het Laatste Nieuws, UCI-hervormingscommissie vraagt getuigen om licht te werpen op dopingverleden van het wielrennen, 11 februari 2014, geraadpleegd via <http://www.hln.be/hln/nl/952/Wielrennen/article/detail/1791715/2014/02/11/UCI-hervormingscommissie-vraagt-getuigen-om-licht-te-werpen-op-dopingverleden-van-het-wielrennen.dhtml> (18 juni 2014)

²⁷² Beerthuyzen, M., Waarom het wielrennen zijn verleden niet moet verzwijgen, 22 juli 2014, geraadpleegd via <http://hetiskoers.nl/2014/waarom-het-wielrennen-zijn-verleden-niet-moet-verzwijgen/> (26 juli 2014)

²⁷³ PIETERS, T., De Hon O., "Sneller, hoger, sterker: kennis over oude en nieuwe dopingmiddelen", *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 2013, Vol.157, A6450, 1-5 en <http://www.metamedicavumc.nl/pdfs/NTVG2013SnellerHogerSterker.pdf> (17 februari 2014)

²⁷⁴ <http://www.wada-ama.org/en/World-Anti-Doping-Program/Sports-and-Anti-Doping-Organizations/International-Standards/Testing/QA-on-Whereabouts/> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

²⁷⁵ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wielrennen bij de heren*, 2013, 21.

²⁷⁶ Lezing van Prof. Peter Van Eenoo, hoofd van het DoColoab van de Universiteit Gent, 'Gentse jacht op doping', Gent BC Business Café, 17 januari 2013.

zwarte markt reeds in het hele peloton circuleren. Dit wordt weerlegd door wetenschappelijke experts. Zij beweren dat dergelijke producten niet in grote mate in de sportwereld kunnen opduiken alvorens ze goedgekeurd en geïntroduceerd zijn op de markt.²⁷⁷ Desondanks zijn er gevallen bekend van renners die op individuele basis producten innemen die zich nog steeds in de klinische fase bevinden. Als antwoord daarop heeft het WADA al een reeks niet-goedgekeurde substanties aan de verboden lijst toegevoegd, waaronder hematide.²⁷⁸ ²⁷⁹ Groot probleem voor de dopingjagers is het feit dat er heel weinig bekend is over bepaalde niet-goedgekeurde substanties. Het is praktisch onmogelijk een detectiemethode te ontwikkelen voor middelen waarvan de verschillende bouwstoffen onbekend zijn. Toch lijkt de nieuwe proactieve aanpak ook op dit vlak stilaan haar vruchten af te werpen.²⁸⁰

²⁷⁷ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambergts, 2013, 267.

²⁷⁸ Hematide is een nieuwe EPO-variant die nog steeds de experimentele testfase doorloopt.

²⁷⁹ <http://www.dopingautoriteit.nl/nieuws/algemeen/item/7262/WADA+past+Dopinglijst+2014+aan> (geraadpleegd op 18 juni 2014)

²⁸⁰ <http://eoswetenschap.eu/video/de-doping-van-morgen-herbekijk-het-debat-van-eos> (geraadpleegd op 4 april 2013)

Afdeling 2. Voorstellen met het oog op een dopingvrije wielercultuur

1. Dopingpreventie en voorlichting van jonge renners

160. Een preventieve aanpak van het dopingprobleem is noodzakelijk om een cultuuromslag te bewerkstelligen. Het is dan ook de taak van zowel de internationale als de nationale federaties om de nodige preventiemaatregelen te nemen. Het vizier moet daarbij vooral gericht zijn op de sportende jongeren. Het socialiseringsproces (cf. supra²⁸¹) zorgt er immers voor dat de gewoonten en gebruiken die een bepaalde sport kenmerken probleemloos worden overgedragen van generatie op generatie. Vandaar dat de cultuurverandering moet starten bij de jeugd. Informatiesessies kunnen daarbij een belangrijke rol spelen.

161. Het doel van deze informatiesessies is de bewustwording van de onwenselijkheid van dopinggebruik en de daaraan verbonden gezondheidsrisico's. Ook oud-renners kunnen hun steentje bijdragen bij de voorlichting van jongeren. Per slot van rekening kennen zij als geen ander de gevaren en valkuilen die gepaard gaan met de overstap naar het professionele wielrennen. Naast de onwenselijkheid van doping moet ook vooral het belang van gespecialiseerde trainingsprogramma's, uitgebalanceerde voeding en mentale begeleiding benadrukt worden tijdens de informatiesessies. Tenslotte vormen zij de hoeksteen van elk sportief succes.²⁸² Het kersvers initiatief van de Wielerbond Vlaanderen om het startrecht voor de belangrijkste jeugdkampioenschappen te koppelen aan de verplichte deelname aan informatiesessies over doping, kan daarom enkel maar toegejuicht worden.²⁸³ Voorts kunnen informatiesessies ook voor oudere sporters hun waarde hebben. Vele sporters hebben immers niet voldoende kennis om de potentiële risico's die verbonden zijn aan dopinggebruik, volledig te begrijpen. Dit is zeker het geval voor de nieuwe vormen van doping waarover bitter weinig bekend is, denk maar aan genetische doping of producten die zich nog in de klinische fase bevinden. Op die manier zouden interactieve voorlichtingsbijeenkomsten ook bij oudere sporters een mentaliteitswijziging kunnen veroorzaken die noodzakelijk is ter verwezenlijking van een cleane wielersport.²⁸⁴

162. Een bijzonder aspect dat in het kader van de dopingpreventie zeker moet uitgelicht worden, is de problematiek rond voedingssupplementen. Zo krijgen jonge renners - door socialisering - reeds heel vroeg te maken met voedingssupplementen. Gebruik van toegestane voedingssupplementen op jonge leeftijd werkt dopinggebruik op latere leeftijd in de hand aangezien de stap naar niet-toegestane middelen steeds kleiner wordt. Voorlichting van jonge renners moet dit socialiseringsproces helpen doorbreken. Voor professionele renners moet de voorlichting op vlak van voedingssupplementen evenwel vanuit een andere invalshoek bekeken worden. Zij krijgen veelal te maken met vervuilde supplementen die - zonder dat ze er zelf weet van hebben - in hun lichaam circuleren. De positieve dopingtest die daarop volgt, wekt naderhand veel verbazing op bij de betrokken renner. Bovendien loopt de renner als gevolg van

²⁸¹ Hoofdstuk III, Afdeling 2, 2. Dopinggebruik als aangeleerd gedrag

²⁸² COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg wielrennen bij de heren*, 2013, 53.

²⁸³ Jonge renners krijgen verplichte informatiesessie over doping, 15 april 2014, geraadpleegd via <http://sporza.be/cm/sporza/wielrennen/1.1940781> (18 juni 2014)

²⁸⁴ <http://www.dopingautoriteit.nl/media/files/documenten/2009/Genetische%20doping.pdf> (geraadpleegd op 18 juni 2014)

het Strict Liability-beginsel (cf. supra²⁸⁵) een groot risico op een dopingschorsing. Om dit te voorkomen zijn voorlichtingssessies over voedingssupplementen van uitzonderlijk belang. Renners moeten erop attent gemaakt worden dat de aanwending van niet-erkende voedingssupplementen gevaren met zich brengt, zeker wanneer dit gebeurt zonder professioneel advies.²⁸⁶ Bovendien kan ook de ploegleiding een cruciale rol vertolken op vlak van dopingpreventie. Zo kan het waardevol zijn wanneer teams van hun renners eisen dat elk supplementengebruik via de ploeg gebeurt, via supplementen die op contaminatie gecontroleerd zijn. Dit zou de wielwereld alvast een hele hoop positieve gevallen en juridische discussies besparen.²⁸⁷

2. Competentie van management en begeleiding

163. De nood aan kennis en opleiding van gekwalificeerde managers is erg groot in de wielersport. Het huidige wielrennen bestaat immers grotendeels uit oud-renners die tijdens hun carrière deel uitmaakten van de diepgewortelde dopingcultuur. Zij zijn nu werkzaam als manager, ploegleider of behoren tot een (inter)nationale federatie. Dit is geen goed uitgangspunt om een reële cultuurverandering te bereiken.²⁸⁸ Het voeren van een antidopingbeleid dat wordt uitgedragen door mensen die jarenlang zelf hun toevlucht zochten tot verboden middelen, mist namelijk elke geloofwaardigheid. Dit zowel ten aanzien van de nieuwe generatie renners, als ten aanzien van het grote publiek. Wanneer de verschillende teams en federaties een echte mentaliteitswijziging willen verwezenlijken, dan moet daar dringend verandering in komen. Het initiatief van Team Sky om elk teamlid te ontslaan dat ooit met doping in aanraking is gekomen, is dan ook erg lovenswaardig.²⁸⁹ Vaak wordt aangehaald dat oud-renners vanuit hun verleden de jongeren moeten bijsturen zodat deze niet dezelfde fouten maken. Dit lijkt een mooie gedachte maar toch is een plaats als leidinggevend persoon in het wielrennen daarvoor niet de geschikte positie. Wel zouden ze een nuttige bijdrage kunnen leveren in het kader van informatiesessies over dopingpreventie (cf. supra²⁹⁰).

164. Een andere reden om voormalige dopingzondaars niet langer toe te laten als leidinggevende personen in het wielrennen, is dat ze in de meeste gevallen de nodige competentie missen. De wielersport heeft behoefte aan gekwalificeerde managers die de vereiste deskundigheid bezitten om te breken met de oude denkpatronen. Het wielrennen is immers niet zomaar een sport waarbij renners tot het uiterste gaan om de overwinning in de wacht te slepen. Neen, het sportieve toneel is verbonden met een wereldwijd netwerk van commerciële belangen die gepaard gaan met een immense geldstroom.²⁹¹ Vandaar dat deze sport niet langer gerund kan worden door oud-wielrenners met twijfelachtige managementkwalificaties. Er is nieuw 'managementbloed' nodig met de juiste opleiding,

²⁸⁵ Hoofdstuk I, Afdeling 1, 1.3. Strict Liability

²⁸⁶ <http://eoswetenschap.eu/video/de-doping-van-morgen-herbekijk-het-debat-van-eos> (geraadpleegd op 4 april 2013)

²⁸⁷ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 282.

²⁸⁸ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wielrennen bij de heren*, 2013, 53.

²⁸⁹ <http://www.extrasport.be/het-statement-van-sky/> (geraadpleegd op 29 april 2014)

²⁹⁰ Hoofdstuk V, Afdeling 2, 1. Dopingpreventie en voorlichting van jonge renners

²⁹¹ BALDUCK, A., BUELENS, M. en MAES, M., *Handboek sportmanagement*, Leuven, Uitgeverij LannooCampus, 2007, 217.

kwalificaties en moderne visie.²⁹² De sport en haar dopingprobleem kan enkel gebaat zijn bij de vakkundige inzichten van de moderne bedrijfsvoering. Dit soort management draagt immers ook de ethische waarden hoog in het vaandel. Het zijn net die ethische waarden die een duurzame cultuurverandering op gang moeten brengen. Aangezien de managers en ploegleiders als uithangbord van het team de beleidslijnen uittekenen, is het van belang dat zij deze visie delen. Gekwalificeerde managers en ploegleiders moeten geacht worden meer nadruk te leggen op gespecialiseerde trainingsprogramma's, mentale begeleiding en uitgebalanceerde voeding.

165. Met name op vlak van mentale begeleiding kan grote vooruitgang geboekt worden. Zo moet het teammanagement in staat zijn de renners te beschermen tegen grote prestatiedruk of eisen van de sponsor die het imago van het wielrennen en de integriteit van de renners kunnen aantasten. In het bijzonder zijn het vooral de jongere renners die door het team afgeschermd moeten worden van te grote druk en de daarmee gepaard gaande verleiding van prestatiebevorderende middelen. Zo is de carrière van jeugdig talent gebaat bij een voorzichtige opbouw van wedstrijden waarbij de eisen die worden gesteld, zowel mentaal als fysiek, niet te zwaar zijn.²⁹³ Het belang van een bekwaam teammanagement mag dan ook niet onderschat worden. Op lange termijn zou de sport grote voordelen kunnen halen uit een licentiesysteem. Door invoering van deze maatregel zouden enkel teammanagers met een licentie aan het hoofd kunnen staan van een team. Investeren in de kwaliteit en opleiding van ploegleiders en teammanagers is investeren in de toekomst van het wielrennen.

3. Duidelijk uitspreken tegen doping

166. Om een efficiënt antidopingbeleid te voeren is het van uitzonderlijk belang dat iedereen die deel uitmaakt van de wielersport duidelijk maakt dat doping niet langer getolereerd kan worden in het hedendaagse wielrennen. In de eerste plaats is het de taak van zowel de nationale als internationale organisaties en sportbonden om expliciete statements te maken in het kader van de dopingbestrijding. Op die manier moeten ze een mentaliteitsverandering bij begeleiders, pers en publiek trachten te verwezenlijken.²⁹⁴ Naast deze (inter)nationale organisaties en bonden is het ook aan de grote wielersponsors om zich op ondubbelzinnige wijze uit te spreken tegen doping. Toch gebeurt het te weinig dat sponsors zich negatief uitlaten over dopingschandalen. Ze hullen zich liever in stilzwijgen.²⁹⁵

167. Een probleem dat daar dicht bij aanleunt en de laatste jaren steeds meer de kop opsteekt, is dat wielerploegen steeds meer afhankelijk worden van één persoon, een zogenaamde mecenas. Voor dergelijke personen is de sponsoring van een wielerteam meestal niet meer dan een dure hobby. Enerzijds zorgen de miljoenen van deze miljonairs ervoor dat de wielercrisis niet gevoeld wordt. Maar anderzijds bevinden verschillende teams zich juist daardoor in een precarie situatie. Hun toekomst ligt immers in handen van personen die vooral, of zelfs uitsluitend, gericht zijn op winstverwerving, media-aandacht of eeuwige roem. Wanneer

²⁹² VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 277.

²⁹³ BALDUCK, A., BUELENS, M. en MAES, M., *Handboek sportmanagement*, Leuven, Uitgeverij LannooCampus, 2007, 218-219.

²⁹⁴ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 269.

²⁹⁵ De Morgen, Wielrennen is niet langer business as usual, 24 januari 2013, geraadpleegd via <http://www.demorgen.be/dm/nl/2461/Opinie/article/detail/1567645/2013/01/24/Wielrennen-is-niet-langer-business-as-usual.dhtml> (26 juli 2014)

de mecenas besluit zich terug te trekken, heeft het team geen enkele bestaanszekerheid meer. Daarom is deze situatie geen goede zaak voor het wielrennen. Zeker aangezien veel mecenasen vaak geen enkele interesse hebben in het voeren van een consequente beleidsvisie.²⁹⁶ Deze is nochtans wel noodzakelijk in het kader van de dopingbestrijding.

168. Naast duidelijke statements van de wielersorganisaties en een ethische wielervisie vanwege de wielersponsors is het evenzeer van belang dat de teams zelf het gebruik van prestatiebevorderende middelen afkeuren, zowel intern als naar de buitenwereld. De teammanagers en ploegleiders moeten dan ook duidelijk zijn over de belangrijkste kernwaarden en ethische normen die in het 'nieuwe wielrennen' gehanteerd moeten worden.²⁹⁷ Als vanzelfsprekend is dopinggebruik met het oog op deze normen en waarden absoluut ontoelaatbaar. De leidinggevende personen van het team moeten niet enkel bij de renners, maar ook bij de begeleiders, soigneurs en zelfs mecaniciens het belang van een dopingvrije wielersport benadrukken. Elke houding of elk gedrag die daar tegenin gaat, moet dan ook bestraft worden. Een duidelijk ethisch handvest kan daarbij helpen.²⁹⁸ Voorts kan ook de actieve ondersteuning vanwege de kopman het proactief beleid van het team in de verf zetten. Als gevolg van de onderlinge hiërarchie in een team dwing je als kopman immers respect af van je ploeggenoten en bij uitbreiding van het hele peloton. Een openlijke en ondubbelzinnige ondersteuning van het antidopingbeleid door de kopstukken van het actieve peloton zou dan ook een stap voorwaarts zijn met het oog op een cultuuromslag in het hedendaagse wielrennen.²⁹⁹

4. Bestrijding van de bestaande overmedicalisering

169. Op het terrein van de medische begeleiding moeten nog heel wat stappen gezet worden ter verwezenlijking van de beoogde cultuurverandering. Het grootste probleem is de bestaande overmedicalisering in het hedendaagse wielrennen. Vanaf de jeugdreksen krijgen sporters te maken met allerlei ontstekingsremmers, vitaminen en toegelaten oppepmiddelen. Deze gewoonten en gebruiken leiden op lange termijn tot een verregaande normvervaging die uiteindelijk aanleiding kan geven tot dopinggebruik (cf. supra³⁰⁰). Gerichte maatregelen moeten dit tegengaan. Vooreerst kunnen voorlichtingssessies in het kader van de dopingpreventie een goed instrument zijn om jongeren te wijzen op de gevaren en de onwenselijkheid van allerlei medische hulpmiddelen. Net als bij de voorlichting over voedingssupplementen zou de niet-deelname aan de voorlichtingssessies ook hier een startverbod voor bepaalde wedstrijden kunnen inhouden.³⁰¹ Bovendien zouden informatiesessies niet alleen voor de renners zelf, maar ook voor soigneurs en begeleiders nuttig kunnen zijn.

170. Voorts zou de Internationale Wielerbond een maatregel kunnen invoeren die de inname van niet-verboden medicatie enkel toelaat op medische indicatie. In dit geval zou de teamarts

²⁹⁶ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 274-275.

²⁹⁷ De term 'het nieuwe wielrennen' verwijst naar het ideaalbeeld waarbij doping niet langer deel uitmaakt van de sport.

²⁹⁸ BALDUCK, A., BUELENS, M. en MAES, M., *Handboek sportmanagement*, Leuven, Uitgeverij LannooCampus, 2007, 227.

²⁹⁹ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 281.

³⁰⁰ Hoofdstuk III, Afdeling 2, 2. Dopinggebruik als aangeleerd gedrag

³⁰¹ Jonge renners krijgen verplichte informatiesessie over doping, 15 april 2014, geraadpleegd via <http://sporza.be/cm/sporza/wielrennen/1.1940781> (18 juni 2014)

van de betrokken renner steeds de toestemming moeten verlenen. In samenhang met deze problematiek moet ook gewezen worden op het excessieve voorschrijfgedrag van bepaalde teamartsen. Via geneeskundige voorschriften worden heel gemakkelijk allerlei ontstekingsremmers, slaappillen en antidepressiva voorgeschreven door teamartsen.³⁰² Overmatig gebruik van deze middelen is in de eerste plaats ongezond voor de renner. Bovendien draagt het bij tot de overmedicalisering in de wielersport. Het invoeren van een controlecommissie die streng toekijkt op het voorschrijfgedrag van artsen kan hier misschien een uitweg bieden.

171. Een ander specifiek probleem op vlak van de medische begeleiding is het systeem van de toelatingen wegens therapeutische noodzaak (TTN). Bij toepassing van de TTN krijgt een renner om gegronde medische redenen de toestemming een verboden middel in te nemen. Thans wordt de TTN echter te pas en te onpas gebruikt. Dit overmatig gebruik van vooral corticosteroïden is slecht voor de gezondheid van de sporter. Het probleem ligt hier vooral bij de teamartsen die al te snel gebruik maken van de TTN. In de toekomst zou een systeem ingevoerd moeten worden waarbij een onafhankelijk arts – en dus niet langer de teamarts – over de TTN beslist. Dit zou het overmatig gebruik ervan kunnen inperken.³⁰³

172. Ook de teams zelf kunnen hun steentje bijdragen in de strijd tegen de bestaande overmedicalisering. Zo kan het belangrijk zijn de medische begeleiders van het team op hun plichten te wijzen en duidelijk te maken dat ze niet zelf verantwoordelijk worden gesteld voor de resultaten of prestaties van de renners. Het is juist de gezondheid van de renners die – volgens de nieuwe beleidsvisie – bij elke moeilijke afweging de doorslag moet geven. Zodoende kan vermeden worden dat artsen hun boekje te buiten gaan om toch maar sportieve successen te boeken.³⁰⁴ Voorts kan het ook van nut zijn alle medische handelingen verplicht door de teamartsen te laten gebeuren. Op die manier kan een team verhinderen dat een renner op eigen houtje een externe arts contacteert die bepaalde verboden medische handelingen wel toepast.

173. De wielersport heeft er alle belang bij een coherent beleid te ontwikkelen inzake de medische begeleiding van wielrenners. De Vlaamse sportartsen tonen alvast het goede voorbeeld met een charter tegen doping (cf. supra³⁰⁵).³⁰⁶ Daarnaast passeerden ook heel wat andere voorstellen de revue. Een aantal daarvan zijn het vermelden waard. Zo voert Nederlands sportjournalist Thijs Zonneveld aan dat een internationale pool van wielersportartsen een oplossing kan bieden. De werking van deze pool bestaat erin dat de diverse sportartsen afwisselend voor verschillende teams werken. Dit moet ervoor zorgen dat artsen minder waarde hechten aan het teambelang waardoor de gezondheid van de sporter bij elke medische handeling centraal zou komen te staan.³⁰⁷ Volgens een ander voorstel moet de medische commissie van de UCI omgevormd worden tot een coördinerende sectorcommissie. Dit voorstel van docent

³⁰² VAN DE WINKEL, F., *Zero dope*, Uitgeverij Lannoo, Tielt, 2011, 46.

³⁰³ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lambrigts, 2013, 284-285.

³⁰⁴ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wielrennen bij de heren*, 2013, 55.

³⁰⁵ Hoofdstuk III, Afdeling 5, 2.1. De medische begeleiding

³⁰⁶ Het Laatste Nieuws (2013, 28 november), "Sportartsen willen af van dopingstempel" geraadpleegd via http://www.sportartsen.be/sites/sportartsen.be/files/files/hetlaatstenieuws_20131128_p30_13112649_40.pdf (28 april 2014)

³⁰⁷ ZONNEVELD, T., "Het wielrennen is zo conservatief", ArtsenAuto 2014, <http://www.artsenauto.nl/wp-content/uploads/2014/07/07-2014p054-055.pdf> op 28 april 2014

sportmarketing Wim Lagae heeft tot doel meer samenwerking op gang te brengen tussen de verschillende teamartsen. Via onderling overleg en gegevensuitwisseling moeten de artsen in staat worden geacht verdachte signalen sneller op te vangen. Een medische sectorcommissie moet hierbij voor de nodige coördinatie en ondersteuning zorgen. De uiteindelijke doelstelling van deze commissie is de invoering van een licentiesysteem voor de categorie van sportartsen.³⁰⁸

5. Aanpassen van de competitieformule

174. Een ander probleem dat dringend aangepakt moet worden, is de veel te zware competitiekalender. De snelle opeenvolging van fysiek zware (ritten)wedstrijden leidt tot een overbevraging van de renners (cf. supra³⁰⁹). De extreme prestaties die van de renners verwacht worden is een probleem dat heel ver teruggaat in de tijd en de wielersport kenmerkt. Als gevolg van die zware wedstrijden in vaak extreme omstandigheden gaan renners veel vlugger op zoek naar allerlei medische hulpmiddelen die het herstel van de spieren bevorderen. Bijgevolg wordt ook het gebruik van verboden middelen opnieuw in de hand gewerkt. Een aanpassing van de wielerskalender dringt zich dan ook op. Vooral de grote wielerronden zijn veel te zwaar. De ene zware bergrit volgt de andere op waardoor de renners nauwelijks de tijd krijgen om te recupereren. Bovendien komen sommige renners op het einde van het jaar uit op tachtig wedstrijddagen of meer. Voor een zware sport als wielrennen waarbij altijd tot het uiterste moet worden gegaan, is dit te veel. Het is dan ook hoognodig dat de UCI de bezem haalt door het wedstrijdprogramma. Een aantal ingrepen kunnen voor de renners een wereld van verschil kunnen maken: de inkorting van wedstrijdafstanden, de invoering van extra rustdagen, de versoepeling van de tijdslimiet in grote rondes, minder bergritten, enzovoort.³¹⁰ Op die manier verbeteren ook de arbeidsomstandigheden van de renners. Een uitgebalanceerd en professioneel uitgewerkt wedstrijdprogramma zal het natuurlijk herstel van het lichaam bevorderen waardoor alle medische hulpmiddelen overbodig worden. Uiteindelijk zullen deze maatregelen met betrekking tot een competitiehervorming enkel een positief effect hebben op het heersende dopingprobleem in het wielrennen.³¹¹

175. Niet alleen het competitie­model maar ook het businessmodel is vatbaar voor verbetering. Volgens het huidige systeem wordt er immers te veel belang gehecht aan de prestaties van de renners (cf. supra³¹²). Het puntensysteem zorgt ervoor dat zowel de druk op het team als de druk op de renners vaak heel groot is. Als gevolg daarvan wordt ook de verleiding groter om via allerlei medische ingrepen en prestatiebevorderende middelen de individuele resultaten van de renners op te krikken. Het is de taak van de UCI om in samenspraak met de verschillende teams en de Franse tourorganisatie A.S.O. een nieuw beloningssysteem te ontwikkelen. De invoering van een Champions League van topploegen zou daarbij geen slechte oplossing zijn. Volgens dit model ontvangen de topploegen jaarlijks een vaststaand bedrag. Dit moet leiden tot een aanzienlijke vermindering van de prestatiedruk op de

³⁰⁸ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 278-279.

³⁰⁹ Hoofdstuk III, Afdeling 3, 3. Overbevraging van de renners

³¹⁰ Beerthuyzen, M., *Waarom het wielrennen zijn verleden niet moet verzwijgen*, 22 juli 2014, geraadpleegd via <http://hetiskoers.nl/2014/waarom-het-wielrennen-zijn-verleden-niet-moet-verzwijgen/> (26 juli 2014)

³¹¹ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse weg­wielrennen bij de heren*, 2013, 55.

³¹² Hoofdstuk III, Afdeling 6, 4. Weinig focus op waardering teamprestaties

renners. Het model ontmoedigt ook medische ingrepen die via goede prestaties nieuwe sponsors moeten aantrekken.³¹³ Een nieuw beloningssysteem is bijgevolg noodzakelijk om de teams de nodige gemoedsrust te schenken. Op die manier zullen zij minder geneigd zijn de (doping)regels te overtreden.

6. Verder vergroten van de pakkans dopingzondaars

176. Het afschrikkeffect is de laatste jaren sterk toegenomen door de vele maatregelen in de strijd tegen doping. Vooral het biomedisch paspoort heeft ervoor gezorgd dat dopinggebruikers voortaan heel voorzichtig te werk moeten gaan, willen ze niet gevat worden. Het wordt belangrijk de pakkans van dopingzondaars de komende jaren nog te vergroten. Maar daarvoor zijn ook financiële middelen nodig. Tot op vandaag zijn deze financiële middelen veel te klein. Zo verdienen sommige Belgische topsporters meer dan het budget van het door het WADA geaccrediteerde laboratorium van de Universiteit Gent. De overheid en sportorganisaties zouden meer financiële middelen moeten vrijmaken voor de dopingbestrijding. Op die manier kunnen dopingjagers de hoeveelheid tests opdrijven en vooral ook onderzoek voeren naar nieuwe en efficiëntere opsporingsmethodes.³¹⁴ Bovendien zouden meer financiële middelen er ook toe leiden dat de chemische industrie een handje komt helpen in de dopingstrijd. Momenteel zijn de meeste talentvolle wetenschappers werkzaam in de meest lucratieve branches van de chemie aangezien er nog steeds te weinig te verdienen valt aan de dopingstrijd.³¹⁵ Het voorstel om de dopinglijst sportspecifieker te maken zou op termijn de nodige financiële middelen kunnen vrijmaken. Sommige producten die op de verboden lijst staan, zijn voor bepaalde sporten immers niet prestatiebevorderend. Door per sport een specifieke lijst van verboden middelen in te voeren, zullen bepaalde middelen van de lijst verdwijnen waardoor dopingcontroles in de toekomst minder duur zijn. Met deze vrijgekomen financiële middelen moet het mogelijk zijn nieuwe methodes te ontwikkelen en gericht te controleren.³¹⁶

177. Ook een verfijning van het whereaboutsysteem is noodzakelijk om de pakkans van dopingzondaars nog te vergroten. Meer gerichte en onaangekondigde controles moeten ervoor zorgen dat gebruikers niet langer door de mazen van het net glippen. Onvoorspelbare dopingcontroles zijn dan ook het beste afschrikmiddel. Deze gerichte controles zijn vooral belangrijk aangezien de detectietijd van bepaalde middelen heel erg kort is. Ook de kennis van ex-renners en zelf voormalig dopingzondaars kan hierbij helpen. Zij weten immers perfect wanneer de middelen best ingenomen worden met het oog op de controles. Dienaangaande moet er eveneens nagedacht worden over de mogelijkheid om out-of-competition controles- in uitzonderlijke gevallen - 's nachts uitvoerbaar te maken. Momenteel is het nog steeds onmogelijk

³¹³ Beerthuyzen, M., *Waarom het wielrennen zijn verleden niet moet verzwijgen*, 22 juli 2014, geraadpleegd via <http://hetiskoers.nl/2014/waarom-het-wielrennen-zijn-verleden-niet-moet-verzwijgen/> (26 juli 2014)

³¹⁴ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 283-284.

³¹⁵ Lezing van Prof. Peter Van Eenoo, hoofd van het DoColoab van de Universiteit Gent, 'Gentse jacht op doping', Gent BC Business Café, 17 januari 2013

³¹⁶ Kop, C., *De invloed en toekomst van dopinggebruik in de professionele wielersport*, 2011, p20, geraadpleegd via <http://www.wielersportboeken.be/docs/De%20Invloed%20En%20Toekomst%20Van%20Dopinggebruik%20In%20De%20Professionele%20Wielersport.pdf> (30 juli 2014)

om tussen 23u 's avonds en 6u 's ochtends te controleren.³¹⁷ Ook het feit dat renners te allen tijde de locatie van het one hour time slot kunnen aanpassen, zorgt voor de nodige problemen. Intelligent gebruik van dit systeem kan er immers voor zorgen dat de dopingjagers nooit aanwezig zijn op de bestemming die de dag zelf nog werd aangepast en honderden kilometers verder ligt.³¹⁸

178. Een interessant voorstel dat steeds meer voorstanders lijkt te hebben, is het inzetten van vermogensmeting in de strijd tegen doping. Grote bezieler van dit idee is de Belgische professor fysica Charles Dauwe. Hij pleit voor een zogenaamde 'power watchdog' die de prestaties van de renners meet en analyseert. Elke renner zou verplicht worden met een vermogensmeter te rijden. Deze verzamelt en evalueert alle geleverde vermogens tijdens de wedstrijd. Uiteindelijk zou een wetenschappelijke commissie de nodige procedureregels en vermogensgrenzen moeten vastleggen om verdachte renners op hun abnormale prestaties te wijzen. Via het principe van targeting moeten deze renners vervolgens meer en gericht gecontroleerd worden.³¹⁹ Gezien de recente wetenschappelijke evoluties is de kans groot dat vermogensmeting in de toekomst een belangrijk wapen wordt in de strijd tegen doping.

7. Intensieve samenwerking en gegevensuitwisseling

179. Op vlak van samenwerking en gegevensuitwisseling in het kader van de dopingbestrijding kunnen nog flinke stappen voorwaarts gezet worden. De verschillende organisaties hebben immers één en dezelfde doelstelling: de heersende dopingcultuur bestrijden en aan het licht brengen. Het kan dan ook enkel voordelig zijn de krachten te bundelen in het licht van deze doelstelling. In eerste instantie moet er meer samenwerking en overleg zijn tussen de verschillende nationale antidopingorganisaties (NADO's) en de internationale sportbonden. Door duidelijke afspraken en coördinatie van de dopingcontroles zouden de organisaties niet alleen veel geld uitsparen, het zou er ook voor zorgen dat de controles efficiënter verlopen.³²⁰ Het heeft immers weinig zin dat een atleet eerst gecontroleerd wordt door een controleur van de KBWB en een paar uur later bezoek krijgt van een controleur van de UCI. Ook binnen de laboratoria is er nog veel ruimte voor verbetering. Het gezamenlijk voeren van onderzoek naar efficiëntere opsporingsmethodes zou kunnen leiden tot betere en vooral ook snellere resultaten. Dit heeft tot gevolg dat de dopingjagers de gebruikers nog dichter op de hielen komen te zitten. Ondanks het feit dat ze allemaal werkzaam zijn onder de vlag van het WADA, wordt er tot op vandaag veel te weinig beroep gedaan op elkaars expertise.³²¹

180. Naast deze interne coördinatie van het antidopingbeleid, moet ook de samenwerking met de andere sectoren en politionele diensten op punt worden gezet. Zo zou het WADA kunnen samenwerken met bijvoorbeeld Interpol om op een veilige manier informatie uit te wisselen

³¹⁷ <http://www.wada-ama.org/en/World-Anti-Doping-Program/Sports-and-Anti-Doping-Organizations/International-Standards/Testing/QA-on-Whereabouts/> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

³¹⁸ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 285-286.

³¹⁹ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 242-243.

³²⁰ LEDEMA, R., NAEFF, G., VAN DER PAS, T. en DAUVILLIER, P., *Doping in de ruimtelijke ordening*, Boxtel, Aeneas, 2007, 26.

³²¹ Lezing van Prof. Peter Van Eenoo, hoofd van het DoColoab van de Universiteit Gent, 'Gentse jacht op doping', Gent BC Business Café, 17 januari 2013

over nieuwe dopingpraktijken en -netwerken.³²² Voorts kunnen politionele diensten ook veel efficiëntere middelen inzetten in de strijd tegen doping. Ze kunnen gebruik maken van bepaalde bijzondere opsporingsmethodes zoals de telefoontap of infiltratie om bepaalde wanpraktijken of dopinghandel sneller aan het licht te brengen. Vandaar dat het belangrijk kan zijn dat de UCI en alle internationale sportbonden proactief samenwerken met de nationale overheden en gerechten om zo fraude op adequate wijze te kunnen aanpakken.³²³

8. Strikte scheiding van tegengestelde belangen

181. Zoals eerder gezegd (cf. supra³²⁴) is er een groot gevaar voor belangenvermenging bij de internationale sportbonden. Om dit tegen te gaan zouden de verschillende sportbonden en vooral de UCI een strikte scheiding van de conflicterende belangen moeten doorvoeren. De UCI is immers verantwoordelijk voor de ontwikkeling en het imago van de wielersport. Aangezien dit niet samengaat met de negatieve publiciteit die een dopingschandaal met zich brengt, zit het risico erin dat bepaalde positieve gevallen verzwegen worden. Om dat te voorkomen zou de verantwoordelijkheid inzake dopingcontrole en – bestraffing aan een andere organisatie moeten toekomen. Deze organisatie moet volledig onafhankelijk kunnen optreden en de volle bevoegdheid krijgen om sporters te bestraffen.³²⁵ Uiteindelijk moet deze maatregel er ook voor zorgen dat de geloofwaardigheid van het wielrennen weer toeneemt.

182. Niet alleen bij het algemeen antidopingbeleid maar ook bij specifieke dopingcontroles moet het gevaar voor belangenvermenging zoveel mogelijk vermeden worden. Zo zou elke betrokkene bij een dopingcontrole opgeleid en erkend moeten worden door een onafhankelijke antidopinginstantie. Deze maatregel moet ervoor zorgen dat de praktijk waarbij medewerkers van een bepaalde wedstrijd worden ingeschakeld bij een officiële dopingcontrole, niet langer wordt toegepast. Daarenboven moet erop toegezien worden dat de strikte procedures inzake afname van urine en bloed, correct nageleefd worden. De efficiëntie van dopingcontroles - en bij uitbreiding het hele antidopingbeleid - kan er enkel baat bij hebben. De geloofwaardigheid van het wielrennen is immers van fundamenteel belang in het kader van een vernieuwde groei van de sport.³²⁶

³²² SCHEERDER, J., VAN TUYCKOM, C. en VERMEERSCH, A., *Sport vanuit Europees Perspectief*, Gent, Academia Press, 2007, 366.

³²³ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 276.

³²⁴ Hoofdstuk IV, Afdeling 6, 3. Gevaar voor belangenvermenging bij de sportbonden

³²⁵ COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wegwielrennen bij de heren*, 2013, 56-57.

³²⁶ VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 270.

Conclusie

Antwoord op de onderzoeksvragen

1. Wat zijn de oorzaken van de dopingcultuur en de instandhouding ervan?

183. Doping maakt al verschillende decennia deel uit van het professionele wielrennen. Verschillende oorzaken liggen aan de basis daarvan. Vooreerst bezitten topsporters een innerlijke drang om steeds weer de beste te zijn. In se is dit een positieve eigenschap. Niettemin zorgt net die overwinningsdrang ervoor dat renners zich laten verleiden tot het gebruik van verboden middelen.

184. Daarnaast brengt ook de opleiding van jeugdrenners een socialiseringsproces met zich mee. Door dit socialiseringsproces worden jongeren moeiteloos ingelijfd in de wielercultuur en de daarmee gepaard gaande geheimhoudingsplicht. Voorts blijkt uit gesprekken met gewezen dopingzondaars dat renners hun eigen foutief gedrag zoveel mogelijk proberen rechtvaardigen door tal van drogredenen. Daardoor geloven renners zelf niet dat ze frauderen. Een andere oorzaak vindt zijn oorsprong in de introductie van EPO begin de jaren '90. Het enorme prestatiebevorderend effect van dit middel leidde tot de institutionalisering van dopinggebruik in het wielerpeloton. Als niet-gebruiker was het voortaan onmogelijk geworden sportief succes te boeken. Doping was de norm, niet-gebruikers hadden geen toekomst meer in het wielrennen.

185. Het dopingprobleem ligt duidelijk niet alleen bij de wielrenners zelf. Renners worden immers vanuit verschillende hoeken – impliciet of expliciet – aangezet tot het gebruik van prestatiebevorderende middelen. Doping begint dan ook vaak bij de mensen die zich rond de renners begeven. Daarom moet meer rekening worden gehouden met de invloedrijke context waarin de renners zich bevinden. Zo staat er in het hedendaagse wielrennen veel meer op het spel dan enkel het winnen van een wedstrijd. Verschillende belangengroepen spelen dan ook een cruciale rol bij het dopinggebruik van een renner. Eerst en vooral hebben de sportartsen en soigneurs - die instaan voor de medische begeleiding – een grote invloed op de renners. In de tweede plaats spelen ook de ploegleiding en het ploegmanagement een belangrijke rol. Zij zijn immers enkel tevreden met het hoogst haalbare resultaat. De prestatiedruk die daarmee gepaard gaat, leidt vaak tot dopinggebruik. Ten derde staan ook de financiële belangen van de sponsors op het spel. Zij eisen sportieve successen om op die manier positieve publiciteit te verwerven. Ook dit gaat gepaard met prestatiedruk. Tot slot zorgen ook de verwachtingen van het publiek voor een zekere prestatiedrang bij de renners.

186. Naast de oorzaken die geleid hebben tot het ontstaan van de dopingcultuur, zijn er ook heel wat factoren die deze dopingcultuur in stand houden. Vooreerst is de wielersport te weinig geprofessionaliseerd. Wegens een gebrek aan professionele begeleiding is de verleiding groter om met gebruik van verboden middelen, sportieve successen te verwezenlijken. Een tweede, daarmee samenhangend probleem, is dat veel gewezen wielrenners nog steeds actief zijn in de wielersport, waardoor de dopingcultuur zichzelf in stand houdt. Voorts zorgt ook de beperkte scheiding van conflicterende belangen voor het behoud van de dopingcultuur. Door het gevaar

voor belangenvermenging is het – ondanks alle geleverde inspanningen - onmogelijk een efficiënt antidopingbeleid te voeren. Een ander probleem is het huidige competitie­model van het wielrennen. Thans ligt de nadruk immers te sterk op de individuele prestaties van de renners. Ten slotte zou ook de illegale dopinghandel nog steeds op volle toeren draaien. Zolang er verboden middelen circuleren, zal de verleiding om naar deze middelen te grijpen dan ook steeds aanwezig zijn bij de sporters.

187. Het mag duidelijk zijn dat prestatiedruk dé fundamentele oorzaak is van dopinggebruik in de sport. Op momenten waarop de prestatiedruk groot is, kunnen renners immers heel moeilijk weerstaan aan de verleiding van prestatiebevorderende middelen. In het kader van een efficiënt antidopingbeleid is het aldus van groot belang deze prestatiedruk – die het gevolg is van vele factoren – terug te dringen.

2. Welke maatregelen en initiatieven zijn reeds genomen om de bestaande dopingcultuur tegen te gaan?

188. Ondanks de invoering van verschillende spelregels vanaf de tweede helft van de twintigste eeuw, duurde het tot eind de jaren '90 vooraleer er sprake was van een echt antidopingbeleid. Dit viel niet toevallig samen met de oprichting van het WADA. In de laatste twee decennia zijn dan ook heel wat maatregelen en initiatieven genomen om de dopingcultuur in de sport – en vooral ook in het wielrennen – tegen te gaan. Van de invoering van de EPO-test tot de invoering van de No Needle Policy, elk van deze maatregelen had tot doel een bepaald aspect van de dopingcultuur te bestrijden. De maatregelen hebben de wielersport dan ook aanzienlijk cleaner gemaakt. Vooral het biomedisch paspoort is een groot succes. De invoering van dit biomedisch paspoort heeft niet enkel geresulteerd in positieve dopinggevallen. Uit onderzoek blijkt dat het tevens heeft gezorgd voor een aanzienlijke vermindering in het gebruik van dopinggeduide middelen.

189. Door de invoering van deze maatregelen wordt het voor dopinggebruikers steeds lastiger om door de mazen van het net te glippen. De dopingjagers zitten de valsspelers steeds dicht­er op de hielen. Vroeger liet de ontwikkeling van detectiemethoden jaren op zich wachten. De laatste jaren hebben de dopingjagers - met dank aan de vele gerichte maatregelen en initiatieven - echter grote stappen voorwaarts gezet. Deze maatregelen zorgden dan ook voor een vernieuwde groei van de sport.

3. Wat zijn de toekomstperspectieven voor het professionele wielrennen op vlak van doping?

190. Doping bestaat nog steeds en de kans is groot dat het blijft bestaan zolang de sport bestaat. De commerciële en financiële belangen die op het spel staan voor de verschillende belangengroepen, zijn immers onlosmakelijk verbonden met de wielersport. Het zijn uiteindelijk ook deze belangen die een enorme prestatiedruk veroorzaken. Op zijn beurt zorgt de prestatiedruk ervoor dat de verleiding van prestatiebevorderende middelen groot is voor de renners. Deze situatie vormt een keten die ook in de toekomst moeilijk te verbreken zal zijn.

Toch moeten de verschillende antidopingorganisaties alles in het werk stellen om dopinggebruik tot een minimum te beperken. Zo zijn nog heel wat aspecten van de wielersport vatbaar voor verbetering.

191. In de eerste plaats moeten meer financiële middelen vrijgemaakt worden in het kader van de dopingbestrijding. Deze financiële middelen moeten besteed worden aan diepgaand onderzoek naar efficiëntere opsporingsmethodes. Daar is voorlopig te weinig geld voor. Hierdoor lopen de antidopinginstanties het risico de greep op de dopinggebruikers te verliezen. Daarnaast moet ook de bestaande overmedicalisering dringend aangepakt worden. Nog steeds schrijven artsen medische hulpmiddelen voor alsof het niets is. Vandaag maakt de overmedicalisering dan ook nog steeds integraal deel uit van de wielercultuur. Voldoende voorlichtingssessies voor zowel de medische begeleiders als de renners moeten daar in de toekomst een eind aan maken.

192. Ondanks het negatieve vooruitzicht dat doping blijvend deel zal uitmaken van de sport, zijn er ook positieve vooruitzichten. Doping is immers niet langer de cruciale factor die beslist over winst en verlies. Die tijden zijn veranderd. Dopinggebruikers zullen de anderen niet langer zomaar naar huis rijden zonder betrappt te worden. Dit is grotendeels het resultaat van de recente initiatieven en maatregelen in het kader van het antidopingbeleid.

Algemeen besluit

193. Het is duidelijk dat het de goede kant uit gaat met het antidopingbeleid: de pakkans van dopinggebruikers wordt groter, steeds meer prominente figuren uit de wielersport spreken zich openlijk uit over de onwenselijkheid van doping in de sport, de recente initiatieven van het WADA en de UCI lijken hun vruchten af te werpen, experts wijzen op de vermindering van de prestaties, enzovoort. Dit zijn allemaal goede signalen voor de wielersport. Bovendien zijn het niet alleen de antidopinginstanties die de dopingcultuur willen tegengaan, ook in het peloton zelf is er een nieuwe generatie opgestaan. Een generatie die af wil van het slechte imago dat de dopingcultuur met zich mee brengt. Deze mentaliteitsverandering zal ook nodig zijn om een cultuuromslag te bewerkstelligen. Een effectieve en duurzame cultuuromslag kan immers enkel gerealiseerd worden indien elke belangengroep van het hedendaagse wielrennen hierin meegaat. Alle initiatieven ter bestrijding van de dopingcultuur zijn dan ook welkom.

194. Niettemin lijkt het onwaarschijnlijk dat doping ooit volledig uit de sport zal verdwijnen. Sporten gaat om winnen. Indien een atleet merkt dat dit niet mogelijk is volgens de regels van de sport, dan zal de verleiding groot zijn om de regels te overtreden. Fraudeurs zullen er altijd zijn. Bedrog zit immers ingebakken in de menselijke natuur. Om het met de woorden van Jacques Rogge te zeggen: *“We moeten realistisch zijn. Een dopingvrije sport is een utopie.”*

Bibliografie

Wetgeving

Besluit van de Vlaamse regering van 19 oktober 2012 houdende uitvoering van het decreet van 25 mei 2012 betreffende de preventie en bestrijding van doping in de sport, *BS* 7 november 2012.

Copenhagen Declaration on Anti Doping in Sport, 5 maart 2003, http://www.wada-ama.org/rtecontent/document/copenhagen_en.pdf.

Decreet van 25 mei 2012 betreffende de preventie en bestrijding van doping in de sport, *BS* 12 juli 2012.

Lausanne Declaration on Doping in Sport, 4 februari 1999, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=402791&Site=COE>.

Ministerieel Besluit van 27 november 2013 houdende vaststelling van de verboden lijst, *BS* 9 december 2013.

UNESCO Internationale Conventie van 19 oktober 2005 tegen het dopinggebruik in de sport, *BS* 25 juli 2008 (ed. 2), <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001425/142594m.pdf#page=2>.

Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden, 4 november 1950 (EVRM), goedgekeurd bij wet van 13 mei 1955, *BS* 19 augustus 1955.

World Anti-Doping Code, *BS* 10 februari 2009, <http://www.ifbb.com/pdf/wadacode.pdf>

Literatuur

Boeken

BALDUCK, A., BUELENS, M. en MAES, M., *Handboek sportmanagement*, Leuven, Uitgeverij LannooCampus, 2007, 240 p.

DAVID P., *A Guide to the World Anti-Doping Code: A Fight for the Spirit of Sport*. Cambridge University Press, New York, 2013, 412 p.

HAMILTON, T. en COYLE, D., *De wielermaffia*, Antwerpen, Linkeroever, 2012, 320 p.

HEIJMANS, J. & MALLON, B., *Historical Dictionary of Cycling*, Plymouth, Scarecrow Press, 2011, 415 p.

- HOBERMAN, J., *Testosterone Dreams: Rejuvenation, Aphrodisia, Doping*, New York, University of California Press, 2005, 381 p.
- LEDEMA, R., NAEFF, G., VAN DER PAS, T. en DAUVELLIER, P., *Doping in de ruimtelijke ordening*, Boxtel, Aeneas, 2007, 99 p.
- MACUR, J., *De leugens van Lance. De ondergang van een wielerlegende*, Amsterdam, Thomas Rap, 2014, 448 p.
- MAESCHALK, J., VERMEERSCH, A. en DE SAEDELEER, K., *Sportrecht*, Gent, Die Keure, 2013, 309 p.
- MIAH, A., *Genetically modified athletes: biomedical ethics, gene doping and sport*, Londen, Routledge, 2004, 232 p.
- MILLAR, D., *Koersen in het duister. Het onthullende verhaal van een topwielrenner*, Utrecht, Tirion Uitgevers, 2012, 360 p.
- MOTTRAM D. R., *Drugs in Sport.*, New York, Routledge, 2010, 432 p.
- RIIS B., *Stages of Light and Dark*. London, Vision Sports Publishing, 2012, 352 p.
- ROSEN D. M., *Dope: A History of Performance Enhancement in Sports from the Nineteenth Century to Today*, Westport, Praeger, 2008, 264 p.
- SCHEERDER J., *Vlaanderen fietst: Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar de fietssportmarkt*, Gent, Academia Press, 2011, 374 p.
- SCHEERDER, J., VAN TUYCKOM, C. en VERMEERSCH, A., *Sport vanuit Europees Perspectief*, Gent, Academia Press, 2007, 400 p.
- VAN GESTEL, J., *Figuraties in de sport*, Gent, Academia Press, 2008, 322 p.
- VAN DE WINKEL, F., *Zero dope*, Uitgeverij Lannoo, Tielt, 2011, 384 p.
- VAN STUIJVENBERG, W., *Sport en doping. Alles over gebruik en misbruik van spierversterkers, amfetaminen en andere dopingmethoden bij training en topsport*, Amsterdam - Brussel, Elsevier, 1986, 183 p.
- VANDEWEGHE, H., *Wie gelooft die coureurs nog?*, Gent, Borgerhoff en Lamberigts, 2013, 334 p.
- WADDINGTON I. en SMITH A., *An introduction to Drugs in Sport: Addicted to Winning?*. New York, Routledge, 2009, 280 p.
- WALSH, D., *Mijn jacht op Lance Armstrong*, Antwerpen, Linkeroever, 2013, 352 p.
- WIERSMA, T. & GLERUM J. H., *Diagnose en Therapie*, Amsterdam, Bohn Stafleu van Loghum, 2011, 994 p.

Rapporten

COMMISSIE ANTI-DOPING AANPAK, *Eindrapport: onderzoek naar de dopingcultuur in het Nederlandse wielrennen bij de heren*, 2013, 92 p.

LÓPEZ, B., *Anti-doping cheating? The manufacture of truth in the war against drugs in sport*, 2010, 47 p., <http://www.chemometry.com/Index/Anti-doping/Literature/Reviews/Bernat%20Lopez%20on%20anti-doping%20cheating.pdf>

UNITED STATES ANTI-DOPING AGENCY, *Report on Proceedings Under the World Anti-Doping Code and the USADA Protocol. United States Anti-Doping Agency v. Lance Armstrong*, 2012.

Bijlagen in tijdschriften

BERENSCHOT, G., Samenvatting scriptie: WAD-Code harmoniseert, maar niet genoeg, *Tijdschrift voor Sport en Recht* 2011, nr. 2, 65-68.

DE WOLF, E., "Gemaakt om te winnen: de verbeterkunde in sport", *Ethiek en Maatschappij* 2008, nr. 2, 3-17.

DEDECKER, D., "Het laboratoriumoordeel als godsoordeel: het Internationaal Sporttribunaal (TAS)", *Juristenkrant* 2012, afl. 244, 13.

DELANGHE, J.R., "De waarde van de epotest en epoanalyse", *Nederlands Tijdschrift voor Hematologie* 2007, vol. 4 nr. 5, 178-182, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:WfPQ02D8-WwJ:www.aries.nl/DownloadFile.lynx%3Fguid%3Df0c63c7f-1457-4cec-91fe-c768841e594f+&cd=1&hl=nl&ct=clnk&gl=be>.

MEIJER, W., "Doping in de sport: The show must go on", *Crimelink* 2011, nr.2, 13-16, <http://wesleymeijer.files.wordpress.com/2011/02/crimelink-doping.pdf>.

MIJATOVIC, V., "Gevallen helden", *Nederlands Tijdschrift voor Obstetrie & Gynaecologie* 2013, vol. 126, 56-57.

OLFERS, M., "De antidopingparadox", *Tijdschrift voor Sport en Recht* 2010, nr.2, 71-78.

PIETERS, T., DE HON O., "Sneller, hoger, sterker: kennis over oude en nieuwe dopingmiddelen", *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 2013, Vol.157, A6450, 1-5 en <http://www.metamedicavumc.nl/pdfs/NTVG2013SnellerHogerSterker.pdf>.

RUTTEN, E., STAMS, G.J., DEKOVIC, M., SCHUENGEL, C., HOEKSMAS, J. en BIESTA, G., "Jeugdsport en morele socialisatie. Effecten van fair-play, sociomoraal redeneren, moreel klimaat en relationele steun van de trainer op anti- en prosociaal gedrag in en op het veld", *Pedagogiek* 2004, nr. 4, 324-341, <http://www.pedagogiek-online.nl/index.php/pedagogiek/article/viewFile/248/247>.

SHARPE, K., ASHENDEN, M.J. en SCHUMACHER Y.O., "A third generation approach to detect erythropoietin abuse in athletes", *Haematologica* 2006, vol. 91, issue 3, p356-363, <http://www.haematologica.org/content/91/3/356.full-text.pdf+html>.

STOKVIS, R. , "Strijd tegen doping", *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift* 2000, vol. 27, issue 4.

TEITLER S. & RAM H., Nederlandse tuchtrechtspraak en de toepassing van de World Anti-Doping Code, *Tijdschrift voor Sport en Recht* 2010, nr.2, 57-70.

VAN DE VEN, K., 'Dopingdealer of sportmaatje?', *Crimelink* 2012, nr. 2, 22-23, <http://crimelink.nl/sites/default/files/pdf/sport.pdf>.

VAN HILVOORDE, I., "Topsport en gendoping. Grenzen aan sport, opsporing en geloofwaardigheid", *Krisis: Tijdschrift voor empirische filosofie* 2004, nr. 4, 5-21.

VAN STEENBRUGGE, W., "Rechtertje spelen kan net zo min in de sport. Analyse van de uitspraak van de kortgedingrechter te Brussel dd. 14 december 2009 in de zaak Wickmayer en Malisse", *Support* 2010, afl. 1, 11.

WEATHERILL, S., "Anti-doping rules and EC Law", *European Competition Law Review* 2005, Vol. 26, issue 7, 416-421.

ZONNEVELD, T., "Het wielrennen is zo conservatief", *ArtsenAuto* 2014, <http://www.artsenauto.nl/wp-content/uploads/2014/07/07-2014p054-055.pdf> op 28 april 2014.

Online Bronnen

Schmale, J. (2013, 9 maart). Gebruik cortisonen in peloton was "fluitje van een cent". Algemeen Dagblad. Geraadpleegd via <http://www.ad.nl/ad/nl/1021/meer-sport/article/detail/3406637/2013/03/09/Gebruik-cortisonen-in-peloton-was-fluitje-van-een-cent.dhtml> (21 oktober 2013)

<http://www.dopingautoriteit.nl/wat-is-doping/geschiedenis-van-doping> (geraadpleegd op 4 april 2013)

<http://www.dopingautoriteit.nl/veelgestelde-vragen/testing-poolen-waarom/wat-iseen-1-hour-timeslot> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

<http://www.dopingautoriteit.nl/wat-is-doping/doping-categorieen/genetische-doping> (geraadpleegd op 4 april 2013)

<http://www.wielerflits.nl/nieuws/21020/thomas-dekker-bekent-het-gebruik-van-bloeddoping-en-EPO.html> (geraadpleegd op 8 december 2013)

<http://eoswetenschap.eu/video/de-doping-van-morgen-herbekijk-het-debat-van-eos>
(geraadpleegd op 4 april 2013)

Gueyen L., Dopingverhalen uit de epo-era: de werkelijkheid verslaat de fantasie, 31 augustus 2012, geraadpleegd via <http://hetiskoers.nl/2012/dopingverhalen-uit-de-EPO-era-de-werkelijkheid-verslaat-de-fantasie/> (28 april 2014)

Persbericht Commissie Anti-doping Aanpak, 17 juni 2013, geraadpleegd via <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=13886>

Persbericht NOC*NCF, 17 juni 2013, geraadpleegd via <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=13886>

Het Nieuwsblad (2013, 23 januari). Bloedpaspoort nekte al acht renners en drie atleten. Het Nieuwsblad. Geraadpleegd via http://www.nieuwsblad.be/sportwereld/cnt/DMF20130122_00442690 (11 juni 2013)

<http://www.dopingautoriteit.nl/nieuws/algemeen/item/984/Inspectie+Gezondheidszorg+waarschuwt+voor+gevaarlijk+Russisch+groeihormoon> (geraadpleegd op 26 februari 2014)

UCI (2012). Actions in the fight against doping and athletes' health protection. Geraadpleegd via <http://www.uci.ch/Modules/BUILTIN/getObject.asp?MenuId=&ObjTypeCode=FILE&type=FILE&id=ODE5MjY&LangId=1> (20 oktober 2013)

Article 85 UCI anti-doping rules, geraadpleegd via <http://www.uci.ch/Modules/BUILTIN/getObject.asp?MenuId=&ObjTypeCode=FILE&type=FILE&id=NDc3MDk&LangId=1>

Het Nieuwsblad (2013, 15 november). Dopingzondaars worden vanaf januari strenger gestraft. Het Nieuwsblad. Geraadpleegd via http://www.nieuwsblad.be/sportwereld/cnt/dmf20131115_00839757 (27 november 2013)

Het Nieuwsblad (2007, 25 juli). Van Lasse Viren, over Hamilton en Fuentes naar Vino. Het Nieuwsblad. Geraadpleegd via <http://www.nieuwsblad.be/sportwereld/cnt/p91f8gh7> (11 juni 2013)

Het Nieuwsblad (2007, 11 augustus). 'Als iedereen doping neemt, dan doe je gewoon mee'. Het Nieuwsblad. Geraadpleegd via <http://www.nieuwsblad.be/sportwereld/cnt/fs1fujgr> (27 november 2013)

Het Nieuwsblad (2008, 18 oktober). 'Doping in 50 weetjes'. Het Nieuwsblad. Geraadpleegd via <http://www.nieuwsblad.be/sportwereld/cnt/gge21trb9> (12 december 2013)

Het Laatste Nieuws (2013, 15 november). Muyters: "Nieuwe WADA-code is strenger en klantvriendelijker". Het Laatste Nieuws. Geraadpleegd via

<http://www.hln.be/hln/nl/5356/Doping-in-sport/article/detail/1740898/2013/11/15/Muyters-Nieuwe-WADA-code-is-strenger-en-klantvriendelijker.dhtml> (12 december 2013)

<http://www.wielerflits.nl/nieuws/22922/armstrong-het-was-onmogelijk-de-tour-te-winnen-zonder-doping.html> (geraadpleegd op 25 april 2014)

<http://www.wielerflits.nl/nieuws/21020/thomas-dekker-bekent-het-gebruik-van-bloeddoping-en-EPO.html> (geraadpleegd op 25 april 2014)

<http://www.wielerflits.nl/nieuws/4553/door-hertesten-nieuwe-dopinggevallen-verwacht.html> (geraadpleegd op 11 december 2013)

<http://www.cultureelwoordenboek.nl/index.php?lem=661> (geraadpleegd op 25 april 2014)

<http://www.encyclo.nl/begrip/INSTITUTIONALISERING> (geraadpleegd op 28 april 2014)

Het Nieuwsblad (2012, 10 november). 'Publiek gelooft niet in dopingvrij wielrennen'. Het Nieuwsblad. Geraadpleegd via http://www.nieuwsblad.be/sportwereld/cnt/dmf20121109_00363904 (27 november 2013)

Antidopingcharter Sport –en Keuringsartsen. Geraadpleegd via <http://www.cjism.be/gezondsporten/nieuws/antidopingcharter-sport-en-keuringsartsen> (30 november 2013)

Van Den Heuvel, M., "Doping in de breedtesport : een onderzoek naar de aard en omvang van het gebruik van dopinggeduide middelen in de georganiseerde breedtesport", NeCeDo, 2002, <http://www.dopingautoriteit.nl/media/files/documenten/2009/definitieve%20eindrapport.pdf>

http://www.dopingautoriteit.nl/dopingcontroles/analyses/biomedisch_paspoort (geraadpleegd op 6 mei 2014)

De Morgen, Jacques Rogge wil dat politie helpt in strijd tegen doping, 5 oktober 2009, geraadpleegd via <http://www.demorgen.be/dm/nl/1005/Meer-Sport/article/detail/1010648/2009/10/05/Jacques-Rogge-wil-dat-politie-helpt-in-strijd-tegen-doping.dhtml> (geraadpleegd op 8 mei 2014)

<http://www.nusport.nl/wielrennen/3670311/hervormingscommissie-licht-dopingbeleid-uci.html> (geraadpleegd op 8 mei 2014)

Het Laatste Nieuws, UCI-hervormingscommissie vraagt getuigen om licht te werpen op dopingverleden van het wielrennen, 11 februari 2014, geraadpleegd via <http://www.hln.be/hln/nl/952/Wielrennen/article/detail/1791715/2014/02/11/UCI-hervormingscommissie-vraagt-getuigen-om-licht-te-werpen-op-dopingverleden-van-het-wielrennen.dhtml> (8 mei 2014)

Beerthuyzen, M., Waarom het wielrennen zijn verleden niet moet verzwijgen, 22 juli 2014, geraadpleegd via <http://hetiskoers.nl/2014/waarom-het-wielrennen-zijn-verleden-niet-moet-verzwijgen/> (26 juli 2014)

De Morgen, Wielerteam Sky wil pijnstillers Tramadol op de verboden lijst, 29 april 2014, geraadpleegd via <http://www.demorgen.be/dm/nl/1001/Wielrennen/article/detail/1867806/2014/04/29/Wielerteam-Sky-wil-pijnstillers-Tramadol-op-dopinglijst.dhtml> (geraadpleegd op 8 mei 2014)

Jonge renners krijgen verplichte informatiesessie over doping, 15 april 2014, geraadpleegd via <http://sporza.be/cm/sporza/wielrennen/1.1940781> (16 april 2014)

De Morgen, Wielrennen is niet langer business as usual, 24 januari 2013, geraadpleegd via <http://www.demorgen.be/dm/nl/2461/Opinie/article/detail/1567645/2013/01/24/Wielrennen-is-niet-langer-business-as-usual.dhtml> (26 juli 2014)

Kop, C., De invloed en toekomst van dopinggebruik in de professionele wielersport, 2011, p20, geraadpleegd via <http://www.wielersportboeken.be/docs/De%20Invloed%20En%20Toekomst%20Van%20Dopinggebruik%20In%20De%20Professionele%20Wielersport.pdf> (30 juli 2014)

<http://hansvdw1.files.wordpress.com/2013/12/wielercrisis.pdf> (geraadpleegd op 18 juli 2014)

<http://www.wada-ama.org/en/world-anti-doping-program/sports-and-anti-doping-organizations/international-standards/> (geraadpleegd op 11 december 2013)

<http://www.wada-ama.org/en/World-Anti-Doping-Program/Sports-and-Anti-Doping-Organizations/International-Standards/Testing/QA-on-Whereabouts/> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-IS-Testing/2012/WADA IST 2012 EN.pdf (geraadpleegd op 5 mei)

Artikel 2.4 WADA-Code, geraadpleegd via [http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-The-Code/Code_Review/Code%20Review%202015/Code-2014\)Draft-1.0/WADA-Code-2015-Draft-1.0-EN.pdf](http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-The-Code/Code_Review/Code%20Review%202015/Code-2014)Draft-1.0/WADA-Code-2015-Draft-1.0-EN.pdf) (5 mei 2014)

Artikel 10.3.3 WADA-Code, geraadpleegd via http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-The-Code/Code_Review/Code%20Review%202015/Code-Draft-1.0/WADA-Code-2015-Draft-1.0-EN.pdf (5 mei 2014)

Artikel 17 WADA-Code, geraadpleegd via http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-The-Code/WADA_Anti-Doping_CODE_2009_EN.pdf (8 mei 2014)

<http://www.nu.nl/sport/3627376/ioc-preses-bach-pleit-nieuwe-denkwijze-in-dopingstrijd.html> (geraadpleegd op 17 februari 2014)

<http://www.nlcoach.nl/kenniscentrum/overige/waarom-gebruiken-topsporters-doping/> (geraadpleegd op 17 februari 2014)

<http://sport.infonu.nl/sportieve-activiteiten/112579-gw501516-en-aicar-niet-zonder-risico.html> (geraadpleegd op 26 februari 2014)

<http://vorige.nrc.nl/achtergrond/article2350581.ece> (geraadpleegd op 28 februari 2014)

<http://www.gva.be/arch/duitse-zenders-ard-en-zdf-weigeren-de-tour-nog-uit-te-zenden.aspx> (geraadpleegd op 13 maart 2014)

<http://www.actuamedica.be/MediSurf/NL/MediSurf-Arch-NL-040946.html> (geraadpleegd op 12 maart 2014)

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/3242335/2012/04/18/Aan-doping-viel-niet-te-ontkomen.dhtml> (geraadpleegd op 25 april 2014)

Het Nieuwsblad (2008, 15 oktober), “Bernhard Kohl bekent dopinggebruik”, Het Nieuwsblad, geraadpleegd via http://www.nieuwsblad.be/sportwereld/cnt/dmf15102008_124 (28 april 2014)

Het Nieuwsblad (2007, 27 november), “T-Mobile stapt uit het wielrennen, ploeg verder als Team High Road”, Het Nieuwsblad, geraadpleegd via <http://www.hln.be/hln/nl/1297/Doping-In-Wielrennen/article/detail/79591/2007/11/27/T-Mobile-stapt-uit-het-wielrennen-ploeg-verder-als-Team-High-Road.dhtml> (28 april 2014)

Het Nieuwsblad (2012, 19 oktober), “Rabobank stopt met sponsoring wielrennen”, Het Nieuwsblad, geraadpleegd via <http://www.hln.be/hln/nl/1297/Doping-In-Wielrennen/article/detail/1519945/2012/10/19/Rabobank-stopt-met-sponsoring-wielrennen.dhtml> (28 april 2014)

De Volkskrant (2013, 16 maart), “Doping remt vernieuwing wielersport”, De Volkskrant, geraadpleegd via <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3410362/2013/03/16/Doping-remt-vernieuwing-wielersport.dhtml> (29 april 2014)

<http://www.just-inside-out.be/nl/belang-van-sporten-en-sportvoeding> (geraadpleegd op 29 april 2014)

<http://home.kpn.nl/voordeel.001/cyclocross/Trainingen/mentaletraining.htm> (geraadpleegd op 29 april 2014)

<http://www.extrasport.be/het-statement-van-sky/> (geraadpleegd op 29 april 2014)

<http://www.express.be/business/nl/economy/doperende-wielrenners-en-bedrieglijke-beursmakelaars-hebben-dezelfde-motieven/193553.htm> (geraadpleegd op 29 april 2014)

Het Laatste Nieuws (2013, 28 november), "Sportartsen willen af van dopingstempel", geraadpleegd via http://www.sportartsen.be/sites/sportartsen.be/files/files/hetlaatstenieuws_20131128_p30_1311264940.pdf (28 april 2014)

De Volkskrant (2007, 31 mei), Maatregelen in antidopingstrijd sinds 1966. Geraadpleegd via <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2698/Sport/archief/article/detail/862149/2007/05/31/Maatregelen-in-antidopingstrijd-sinds-1966.dhtml> (3 mei 2014)

Het Laatste Nieuws (2013, 1 februari), Minder dopingcontroles door UCI uit geldgebrek, geraadpleegd via <http://www.hln.be/hln/nl/1297/Doping-In-Wielrennen/article/detail/1572665/2013/02/01/Minder-dopingcontroles-door-UCI-uit-geldgebrek.dhtml> (5 mei 2014)

<http://www.fiets.nl/2013/03/18/te-veel-ruimte-tussen-de-controles/> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

<http://www.wada-ama.org/en/World-Anti-Doping-Program/Sports-and-Anti-Doping-Organizations/International-Standards/Testing/QA-on-Whereabouts/> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

<http://www.dopingautoriteit.nl/veelgestelde-vragen/testing-poolen-whereabouts/wat-iseen-1-hour-timeslot> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

<http://nieuwsuur.nl/onderwerp/247167-whereabouts-de-achtergronden.html> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

<http://www.100procentdopefree.nl/nieuws/artikel/44/dopingregels-net-zo-belangrijk-als-buitenspelregel> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

Stouwdam, H., Overgeleverd aan willekeur, in: NRC Handelsblad, 15 juni 2009, geraadpleegd via <http://vorige.nrc.nl/article2270577.ece> (geraadpleegd op 5 mei 2014)

<http://www.belgiancycling.be/content.asp?language=nl&id=7&subid=128> (geraadpleegd op 6 mei 2014)

Lezingen

Lezing van Prof. Peter Van Eenoo, hoofd van het DoColoab van de Universiteit Gent, 'Gentse jacht op doping', Gent BC Business Café, 17 januari 2013

Lezing van Hans Vandeweghe, sportjournalist, 'Doping in de sport', Gaston Martenszaal, Zulte, 7 maart 2014